

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ
ΠΜΣ «ΨΗΦΙΑΚΑ ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ»

Θέμα Διπλωματικής Εργασίας

Συμμετοχικός Προϋπολογισμός σε Δήμους της Αττικής

Απόψεις εκπροσώπων Δήμων και πολιτών για προκλήσεις και νέες διαδικασίες διαμόρφωσης και εκτέλεσης των προϋπολογισμών των Δήμων

Ονοματεπώνυμο υποψήφιας: Λιώλη Σοφία

Διπλωματική Εργασία που κατατίθεται ως μέρος των απαιτήσεων του Προγράμματος
Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Ψηφιακά Μέσα Επικοινωνίας και Περιβάλλοντα Αλληλεπίδρασης»

ΑΘΗΝΑ, Αύγουστος 2021

Περίληψη

Οι ανθρωπιστικές κρίσεις, οι κοινωνικές ανισότητες και η επίδραση της κλιματικής αλλαγής σε παγκόσμια κλίμακα έχουν επιφέρει σημαντικές αλλαγές στη διαχείριση των πόρων από τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Ο επανακαθορισμός των ρόλων των κυβερνήσεων, της κοινωνίας των πολιτών αλλά και της αγοράς καθίσταται επιτακτική ανάγκη για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών. Σε αυτό το πλαίσιο εξετάζεται η ανοικτή διακυβέρνηση και το μεγάλο εύρος πρακτικών που τη συνοδεύουν με στόχο την ενίσχυση της δημοκρατίας, καθώς και οι αρχές που τη διέπουν. Συγκεκριμένα, η αρχή της διαφάνειας η οποία αφορά σε πρακτικές για την ανοικτή πρόσβαση των πολιτών στις κυβερνητικές πολιτικές, της λογοδοσίας, η οποία αποτελείται από τις πρακτικές που εφαρμόζουν οι κυβερνήσεις για να αιτιολογούν τις αποφάσεις που παίρνουν, και της συμμετοχής, στο πλαίσιο της οποίας οι πολίτες συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση των πολιτικών.

Ο Συμμετοχικός Προϋπολογισμός (ΣΠ), ως μια καινοτομία της ανοικτής διακυβέρνησης, η οποία αφορά στη συμμετοχή των πολιτών στη διαχείριση των κυβερνητικών πόρων, συμβάλει στην ενίσχυση της διαφάνειας, τη λογοδοσία από τους κρατικούς φορείς και τη συμμετοχή των πολιτών. Ο ΣΠ, έχοντας τις ρίζες του στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας, έχει διαδοθεί σε παγκόσμιο επίπεδο και τα οφέλη του μπορούν να χρησιμοποιηθούν από χώρες υψηλού αλλά και χαμηλού εισοδήματος. Στην Ελλάδα, παρόλο που δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο συγκεκριμένα για τον ΣΠ, αρκετοί Δήμοι της χώρας έχουν κάνει προσπάθειες να εφαρμόσουν πρακτικές του με σκοπό την ενίσχυση της σχέσης των πολιτών με την τοπική αυτοδιοίκηση.

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας έγκειται στη διερεύνηση των εφαρμογών των διαδικασιών του συμμετοχικού προϋπολογισμού στους Δήμους της Αττικής, των προκλήσεων που ανακύπτουν από τις διαδικασίες του συμμετοχικού προϋπολογισμού και των προτεινόμενων τρόπων για την υπέρβαση των τελευταίων. Στην έρευνα χρησιμοποιήθηκαν μικτές μέθοδοι. Αρχικά, διενεργήθηκαν συνεντεύξεις με εκπροσώπους Δήμων, οι οποίοι έδωσαν μια περιγραφή των διαδικασιών που ακολουθήθηκαν στον εκάστοτε Δήμο δραστηριοποίησής τους. Στη συνέχεια, τα ευρήματα των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή ενός ποσοτικού εργαλείου, και συγκεκριμένα ενός ερωτηματολογίου, το οποίο διανεμήθηκε σε πολίτες για τη διερεύνηση των απόψεων των πολιτών σχετικά με τις προκλήσεις και νέες λύσεις για τη διαμόρφωση και την εκτέλεση του προϋπολογισμού στους Δήμους.

Τόσο οι εκπρόσωποι των Δήμων όσο και οι πολίτες αναφέρουν ένα σημαντικό αριθμό προκλήσεων, χωρίς να υπάρχει πάντα σύμπτωση απόψεων, γεγονός που δείχνει πως οι διαδικασίες του ΣΠ θα βελτιώναν τη σχέση των κυβερνήσεων με τους πολίτες. Τέλος, οι πολίτες ανέδειξαν πολλούς τρόπους για βελτίωση των διαδικασιών, οι οποίοι θα πρέπει να ληφθούν υπόψη από τους κρατικούς φορείς κατά την προσπάθεια διαμόρφωσης επιτυχημένων πρακτικών ΣΠ.

Φράσεις – κλειδιά : συμμετοχικός προϋπολογισμός, τοπική αυτοδιοίκηση, ανοικτή διακυβέρνηση.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	2
Λίστα ακρωνύμων.....	4
Πίνακας περιεχομένων εικόνων, πινάκων και διαγραμμάτων.....	5
Εισαγωγή.....	1
Μέρος 1- Θεωρητική πλαισίωση.....	3
1.1 Ανοικτή διακυβέρνηση.....	3
1.2 Ανοικτός προϋπολογισμός.....	9
1.3 Προϋπολογισμός πολιτών.....	13
1.4 Συμμετοχικός προϋπολογισμός.....	18
1.4.1 Η προέλευση του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	18
1.4.2 Ηλεκτρονικός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός- e- Participatory Budgeting.....	21
1.4.3 Η διάδοση του συμμετοχικού προϋπολογισμού.....	24
1.5 Πολιτικές τοπικής αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα.....	28
1.5.1 Νομοθετικό πλαίσιο.....	28
1.5.2 Συμμετοχικός προϋπολογισμός στην Ελλάδα.....	33
Μέρος 2 - Έρευνα.....	37
2.1 Ποιοτική μέθοδος.....	37
2.2 Κατασκευή ποσοτικού εργαλείου.....	40
2.3 Ποσοτική μέθοδος.....	43
Μέρος 3 -Αποτελέσματα.....	45
3.1 Παρουσίαση ευρημάτων ποιοτικής και ποσοτικής μεθόδου.....	45
3.1.1 Απόψεις των πολιτών για πιθανά προβλήματα και πιθανές λύσεις.....	46
3.1.2 Απόψεις πολιτών για νέες διαδικασίες σχετικές με το προϋπολογισμό.....	55
3.1.3 Απόψεις πολιτών για τρόπους ενημέρωσης σχετικά με την διαμόρφωση και την εκτέλεση του προϋπολογισμού των δήμων.....	60
3.1.4 Απόψεις πολιτών για τρόπους γνωμοδότησης σχετικά με την διαμόρφωση και την εκτέλεση του προϋπολογισμού των δήμων.....	66
3.2 Συζήτηση ευρημάτων ποιοτικής και ποσοτικής μεθόδου.....	72
3.2.1 Διαφάνεια.....	72
3.2.2 Λογοδοσία.....	75
3.2.3 Συμμετοχή.....	77
3.3 Συμπεράσματα-Προτάσεις.....	80

3.4 Περιορισμοί.....	83
3.5 Περαιτέρω έρευνα	85
Βιβλιογραφικές αναφορές	86
Παραρτήματα	91
Παράρτημα 1-Δήμοι και ΣΠ	91
Παράρτημα 2- Επικοινωνία με δήμους	100
Παράρτημα 3- Οδηγός συνέντευξης	101
Παράρτημα 4- Κατασκευή ποσοτικού εργαλείου	102
Παράρτημα 5- Ερωτηματολόγιο ποσοτικής μεθόδου	110

Λίστα ακρωνύμων

ΣΠ	Συμμετοχικός Προϋπολογισμός
ΟΟΣΑ/OECD	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
IAP2	Διεθνής Ένωση για τη Συμμετοχή/ International Association for Public Participation
OGP	Συνεργασία για την Ανοικτή Διακυβέρνηση/Open Government Partnership
SDGs	Στόχοι για την Αειφόρα Ανάπτυξη/Sustainable Development Goals
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
G20	Διεθνές Φόρουμ της Ομάδας των 20
IBP	Διεθνής Συνεργασία για τον Προϋπολογισμό/International Budget Partnership
OBS	Έρευνα για τον Ανοικτό Προϋπολογισμό/Open Budget Survey
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ICTs	Τεχνολογία Επικοινωνίας Πληροφοριών/Information Communication Technology
ΚΕΔΕ	Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας

Πίνακας περιεχομένων εικόνων, πινάκων και διαγραμμάτων

Εικόνα 1- Αρχές ανοικτής διακυβέρνησης.....	3
Εικόνα 2- Ανοιχτοί Προϋπολογισμοί 2019-Παγκόσμιος χάρτης.....	11
Εικόνα 3-Προϋπολογισμός Πολιτών Φιλιππίνες, 2021.....	15
Εικόνα 4-Διαδικασία Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	19
Εικόνα 5-Τύποι του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού.....	25
Εικόνα 6- Συμμετοχικός Προϋπολογισμός -Δήμος Κηφισιάς.....	35
Διάγραμμα 1- Μειωμένος προϋπολογισμός δήμων.....	46
Διάγραμμα 2- Αποτελεσματική διάθεση πόρων για κάλυψη αναγκών.....	46
Πίνακας 1- Κρατική εξάρτηση των αποφάσεων των δήμων.....	47
Διάγραμμα 3- Επιρροή πελατειακών σχέσεων στις αποφάσεις των δήμων.....	47
Διάγραμμα 4 - Έλλειψη δημοτικών υπαλλήλων για χρηστή κατάρτιση προϋπολογισμού.....	48
Διάγραμμα 5- Αναποτελεσματική λειτουργία επιτροπών διαβούλευσης.....	48
Διάγραμμα 6- Αδιαφορία πολιτών για τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό.....	49
Διάγραμμα 7- Έλλειψη χρόνου πολιτών για ενασχόληση με τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό.....	49
Διάγραμμα 8- Έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών για τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό.....	49
Διάγραμμα 9- Άγνοια τρόπων ενημέρωσης για διαδικασίες σχετικά με τον προϋπολογισμό των δήμων.....	50
Διάγραμμα 10- Μειωμένη εκπροσώπηση πολιτών στις διαδικασίες για τον προϋπολογισμό.....	50
Πίνακας 2- Αποτελέσματα 1- Προκλήσεις.....	53
Πίνακας 3- Αποτελέσματα 2 -Προκλήσεις.....	54
Πίνακας 4- Αποτελέσματα 3-Προκλήσεις.....	54
Σχήμα 1- Νομοθετική θέσπιση νέων διαδικασιών για συμμετοχή πολιτών.....	55
Σχήμα 2- Νέες διαδικασίες για τρόπους συμμετοχής πολιτών.....	56
Πίνακας 5- Αποτελέσματα 4-Νέες διαδικασίες.....	59
Πίνακας 6-Αποτελέσματα 5-Ενημέρωση.....	65
Πίνακας 7- Αποτελέσματα 6-Γνωμοδότηση.....	71

Εισαγωγή

Η εφαρμογή των διαδικασιών του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού (ΣΠ) έχει συντελεστεί σε πολλές πόλεις σε όλο την κόσμο, καθώς και σε μερικούς Δήμους της χώρας μας. Τα προγράμματα του ΣΠ αποτελούνται από μια σειρά διαδικασιών με στόχο την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στις διαδικασίες του προϋπολογισμού. Ο ΣΠ εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας το 1989 (Wampler, 2010) και μέχρι το 2010 είχαν καταγραφεί πάνω από 1000 περιπτώσεις εφαρμογής ΣΠ σε χώρες σε όλο τον κόσμο (Sintomer et al., 2012).

Ο ΣΠ αποτελεί ένα καινοτόμο σύνολο διαδικασιών ανοικτής διακυβέρνησης και διέπεται από τις αρχές που τη συναποτελούν. Ο όρος ανοικτή διακυβέρνηση έχει τις ρίζες του στο 18^ο αιώνα αλλά έχει εξελιχθεί σε μια σειρά από πρακτικές και πολιτικές που διέπονται από πρακτικές διαφάνειας, λογοδοσίας και συμμετοχής, με απώτερο σκοπό την ενίσχυση της δημοκρατίας. Η χρήση των πρακτικών του ΣΠ μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τη χώρα εφαρμογής, καθώς αυτή προσαρμόζεται στα αντίστοιχα κοινωνικό-πολιτικά χαρακτηριστικά και στις σχέσεις μεταξύ των κυβερνητικών φορέων, της αγοράς και των πολιτών (Sintomer et al., 2016).

Μερικά από τα πιο σημαντικά πλεονεκτήματα του ΣΠ είναι η εκπαίδευση και η ενδυνάμωση των πολιτών, ώστε να εκφράσουν τις απόψεις τους και να συνδιαμορφώσουν τις πολιτικές. Με τη χρήση του ΣΠ μειώνεται η κυβερνητική διαφθορά και οι πελατειακές σχέσεις, ενώ ενισχύεται η χρηστή διακυβέρνηση, αλλάζοντας παράλληλα τον τρόπο αλληλεπίδρασης των πολιτών με την κυβέρνηση (Shah, 2007).

Παρόλα τα οφέλη του ΣΠ και ενώ σε ευρωπαϊκό και σε παγκόσμιο επίπεδο θέτονται οι βάσεις για την ενίσχυση των συμμετοχικών διαδικασιών (OECD, 2016), δεν έχει καθοριστεί ένα συγκεκριμένο πλαίσιο διαδικασιών ΣΠ στη χώρα μας. Επίσης, ενώ ο ΣΠ δημιούργησε μεγάλες προσδοκίες για την ενίσχυση της συμμετοχής και της λογοδοσίας, με το πέρασμα των χρόνων τα προγράμματα και η συμμετοχή των πολιτών άρχισαν να μειώνονται (Röcke, 2014).

Στην Ελλάδα, ενώ υπάρχουν δεσμεύσεις για τη διαμόρφωση πρακτικών και πολιτικών με γνώμονα την ανοικτή διακυβέρνηση, (*Προτεινόμενες Δεσμεύσεις Για Τη Διαμόρφωση Του 3ου Εθνικού Σχεδίου Δράσης Για Την Ανοικτή Διακυβέρνηση (Open Government Partnership) | Υπουργείο Εσωτερικών, n.d.*), στο νομικό πλαίσιο των μονάδων αυτοδιοίκησης αναφέρεται μόνο η σύσταση επιτροπής διαβούλευσης με κυρίως συμβουλευτικό ρόλο (*ΝΟΜΟΣ 3852/2010 (Κωδικοποιημένος) - ΦΕΚ Α 87/07.06.2010 - Καλλικράτης, n.d.*). Παρόλα αυτά, επηρεασμένοι από πολιτικές και πρακτικές συμμετοχικού χαρακτήρα, κάποιοι Δήμοι της χώρας προσπάθησαν να διαμορφώσουν και να θεσπίσουν διαδικασίες συμμετοχικού προϋπολογισμού με ποικίλα αποτελέσματα.

Η παρούσα έρευνα στοχεύει στη διερεύνηση των συμμετοχικών διαδικασιών που εφαρμόζουν οι Δήμοι της Αττικής για την ένταξη των πολιτών στη λήψη αποφάσεων σχετικών με τον προϋπολογισμό των Δήμων, καθώς και στην αξιολόγηση των διαδικασιών αυτών ως προς τις αρχές της ανοιχτής διακυβέρνησης.

Συγκεκριμένα, θα εξεταστούν οι τρόποι με τους οποίους εφαρμόζονται οι διαδικασίες του ΣΠ στους Δήμους της Αττικής και θα αξιολογηθούν ως προς τις αρχές της ανοιχτής διακυβέρνησης. Επιπροσθέτως, θα μελετηθούν οι προκλήσεις που ανακύπτουν από τις διαδικασίες του ΣΠ, όπως αυτές γίνονται αντιληπτές τόσο από την πλευρά των εκπροσώπων των Δήμων όσο και των πολιτών. Τέλος, θα αναζητηθούν οι τρόποι με τους οποίους θα μπορούσαν να θεσπιστούν νέες διαδικασίες ενημέρωσης και συμμετοχής των πολιτών στην ενεργότερη διαμόρφωση και παρακολούθηση της εκτέλεσης των ετήσιων προϋπολογισμών των Δήμων.

Στο πρώτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί το θεωρητικό πλαίσιο αναφορικά με την ανοιχτή διακυβέρνηση, τον ανοικτό προϋπολογισμό, τον προϋπολογισμό πολιτών και τέλος τον συμμετοχικό προϋπολογισμό. Επίσης, θα αναφερθούν οι πολιτικές τοπικής αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα με σύντομη περιγραφή των νόμων που αφορούν στον τρόπο λειτουργίας των Δήμων με επίκεντρο τη διαχείριση του προϋπολογισμού. Τέλος, θα περιγραφούν αναλυτικά δύο παραδείγματα ΣΠ, όπως αυτά έχουν εφαρμοστεί στη χώρα μας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα ακολουθήσει η περιγραφή της μεθοδολογικής προσέγγισης, όπου θα αναλυθούν οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν. Στη συγκεκριμένη μελέτη ακολουθήθηκε μικτός διερευνητικός σχεδιασμός, κατά τον οποίο το πρώτο ποιοτικό μέρος της έρευνας οδήγησε στην κατασκευή ποσοτικού εργαλείου, το οποίο τροφοδότησε το δεύτερο ποσοτικό μέρος της έρευνας.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα περιγραφούν μαζί τα αποτελέσματα της ποιοτικής και ποσοτικής μεθόδου με πίνακες και διαγράμματα και θα αναφερθούν τυχόν στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα. Τα ευρήματα θα παρουσιαστούν σε ενότητες με βάση το αν αποτελούν προκλήσεις, απόψεις πολιτών σχετικά με νέες διαδικασίες, απόψεις πολιτών σχετικά με τρόπους ενημέρωσης και τέλος, απόψεις πολιτών αναφορικά με τρόπους γνωμοδότησης σχετικά με τη διαμόρφωση και την εκτέλεση του προϋπολογισμού στους Δήμους.

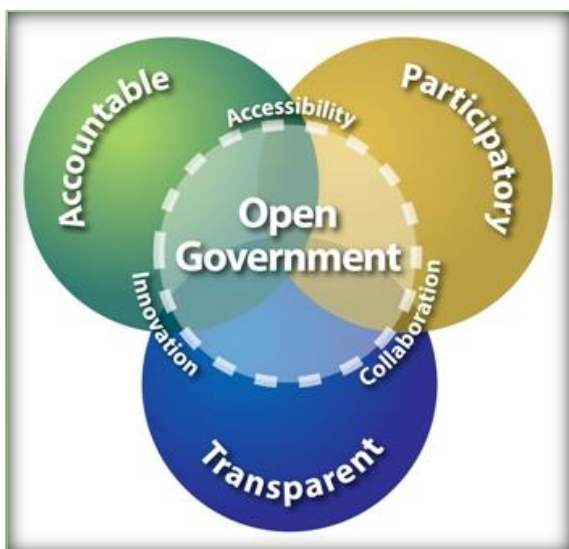
Στη συνέχεια, θα συζητηθούν τα κυριότερα αποτελέσματα και θα συσχετιστούν με τις αρχές της ανοιχτής διακυβέρνησης. Θα κατηγοριοποιηθούν ανάλογα με το αν αφορούν στη διαφάνεια, στη λογοδοσία ή στη συμμετοχή και θα συζητηθούν σύμφωνα με την βιβλιογραφία. Θα ακολουθήσει μια ενότητα με τα συμπεράσματα της έρευνας και προτάσεις με σκοπό την βελτίωση των πρακτικών του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού. Καταλήγοντας θα γίνει αναφορά στους περιορισμούς της μελέτης, αλλά και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Μέρος 1- Θεωρητική πλαισίωση

Στο πρώτο κεφάλαιο της έρευνας θα παρουσιαστούν οι όροι και οι εφαρμογές της ανοικτής διακυβέρνησης. Επίσης, θα περιγραφούν τρεις πρακτικές οι οποίες ενισχύουν την ανοικτή διακυβέρνηση και αφορούν στον Ανοικτό Προϋπολογισμό, στον Προϋπολογισμό Πολιτών και στο Συμμετοχικό Προϋπολογισμό, καθώς και οι τρόποι εφαρμογής τους. Στη συνέχεια θα περιγραφεί το νομικό πλαίσιο που διέπει τον προϋπολογισμό των Δήμων στην Ελλάδα, , καθώς και κάποιες εφαρμογές του ΣΠ στην χώρα μας. Τέλος, θα τεκμηριωθεί η ανάγκη διεξαγωγής της συγκεκριμένης μελέτης, ενώ θα παρουσιαστεί ο σκοπός και τα ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία θα επιχειρηθεί να απαντηθούν στο πλαίσιο της ερευνητικής διαδικασίας.

1.1 Ανοικτή διακυβέρνηση

Ο όρος της ανοικτής διακυβέρνησης είναι γνωστός από το 1798 όταν ο 3ος Πρόεδρος της Αμερικής, Τόμας Τζέφερσον είπε ότι για να μπορούν να εμπιστευθούν οι πολίτες την κυβέρνηση πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένοι. Αργότερα, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '50, ο όρος αναφερόταν κυρίως στην

Εικόνα 1- Αρχές ανοικτής διακυβέρνησης

Πηγή: opengov.dev.ellak.gr

αποκάλυψη ευαίσθητων πληροφοριών από την πλευρά της κυβέρνησης προς τους πολίτες. Σήμερα, στον όρο έχουν συμπεριληφθεί και άλλες πτυχές που αφορούν στην εισαγωγή καινοτομιών, ευελιξίας και αποτελεσματικότητας με τη χρήση των ανοικτών δεδομένων και της τεχνολογίας επικοινωνίας πληροφοριών. Η ανάγκη για ανοικτή διακυβέρνηση έχει προκύψει από προκλήσεις που απαντώνται σε παγκόσμιο επίπεδο, λόγω ανισότητας, οικονομικών κρίσεων, των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής αλλά και του γεγονότος ότι σε πολλές χώρες έχει αυξηθεί η ανάγκη οι κυβερνήσεις να λειτουργήσουν με λιγότερους πόρους, ανταποκρινόμενες ωστόσο στις

προσδοκίες των πολιτών τους. Αυτές οι προκλήσεις έχουν

ως αποτέλεσμα τη μείωση της εμπιστοσύνης των πολιτών

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) ορίζει την ανοικτή διακυβέρνηση ως ένα πλαίσιο καινοτόμων και αιεφόρων πολιτικών και πρακτικών που διέπονται από τις αρχές της διαφάνειας, της

λογοδοσίας και της συμμετοχής και έχει σαν στόχο να ενδυναμώσει τη δημοκρατία. Αυτός ο ορισμός είναι αποδεκτός από όλους τους κρατικούς φορείς, ενώ η εφαρμογή του δεν αποτελείται μόνο από μεμονωμένες πολιτικές και πρακτικές -όπως για παράδειγμα η μείωση της διαφθοράς-, αλλά από ένα συνολικό στρατηγικό σχεδιασμό από την πλευρά των κυβερνητικών πολιτικών με συγκεκριμένους στόχους και αποτελέσματα. Τυχόν επιτυχία της δε, βασίζεται στη συνεργασία μεταξύ των πολιτών, της κοινωνίας των πολιτών και του ιδιωτικού τομέα.

Η κυβερνητική διαφάνεια χαρακτηρίζεται από την αποκάλυψη και την προσβασιμότητα στα κυβερνητικά δεδομένα και διαχωρίζεται σε διαφάνεια πρώτης και δεύτερης γενιάς. Η πρώτη επικεντρώνεται στη νομοθεσία που εξασφαλίζει στους πολίτες πρόσβαση στις κυβερνητικές πληροφορίες, ενώ στο πλαίσιο της δεύτερης η διαφάνεια είναι στοχευμένη, ώστε να αφορά σε συγκεκριμένες δραστηριότητες και πρακτικές των κυβερνήσεων. Ένα πολύ σημαντικό ζητούμενο για την βελτίωση των πολιτικών, είναι οι πληροφορίες να είναι έγκυρες, έγκαιρες και κατανοητές στο κοινό στο οποίο απευθύνονται (OECD, 2016).

Το ζήτημα της διαφάνειας έχει απασχολήσει ιδιαίτερα την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) όπου η πρόσβαση στις κυβερνητικές πληροφορίες αποσκοπεί εκ των ουκ άνευ στην προώθηση της δημοκρατίας. Παρόλα αυτά, η ΕΕ έχει συχνά κατηγορηθεί για έλλειψη διαφάνειας, ειδικότερα όσον αφορά στην προσβασιμότητα σε νομοθετικά δεδομένα. Το νομοθετικό πλαίσιο της διαφάνειας στην ΕΕ τοποθετείται στο 1992, οπότε και στη Συνθήκη του Μάαστριχτ εντάσσονται άρθρα που θεσπίζουν τις αρχές για τη δημόσια πρόσβαση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα δεδομένα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σύμφωνα με τη Συνθήκη, η διαφάνεια κατά τις διαδικασίες δημιουργίας πολιτικών ενδυναμώνει το δημοκρατικό πνεύμα των θεσμών και την εμπιστοσύνη των πολιτών στη διοίκηση.

Στη συνέχεια και άλλοι κανονισμοί της ΕΕ προώθησαν τις αρχές της διαφάνειας, με αποκορύφωμα τη Συνθήκη πρόσβασης στην πληροφορία, τη δημόσια συμμετοχή στη δημιουργία πολιτικών και στη πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε περιβαλλοντικά θέματα που επισφραγίστηκε στο Άαρχους το 1998. Αυτή η Συνθήκη δεν επικεντρώνεται άμεσα στην περιβαλλοντική προστασία, αλλά συνιστά μια συμφωνία, στο πλαίσιο της οποίας οι εμπλεκόμενοι υποχρεούνται να παρέχουν στους πολίτες πρόσβαση στην πληροφορία, δημόσια συμμετοχή και πρόσβαση στη δικαιοσύνη ως διαδικαστικά μέσα για τη σύνδεση των ανθρώπινων και περιβαλλοντικών δικαιωμάτων (Dragos et al., 2018).

Η δεύτερη αρχή της ανοικτής διακυβέρνησης, η λογοδοσία, αφορά στην υποχρέωση των εκάστοτε κυβερνήσεων ως προς την ενημέρωση των πολιτών για τις αποφάσεις που παίρνουν, δίνοντας λογαριασμό για τις δραστηριότητες και την απόδοση τους. Η λογοδοσία είναι το μόνο μέσο που διαθέτουν οι κυβερνήσεις για νομιμοποιήσουν τις δράσεις τους και να είναι υπόλογες στους πολίτες που εξυπηρετούν. Η επίτευξη της λογοδοσίας θα πρέπει να επιζητείται από τις δημοκρατικές κυβερνήσεις ανεξάρτητα από την απαίτηση των πολιτών. Οι πρακτικές που ενισχύουν τη λογοδοσία έχουν σαν στόχο να μειώσουν τη διαφθορά και για αυτό μπορεί να αποτυπωθούν και να αναγνωριστούν σε οικονομικές, διαδικασίες προμηθειών και ανάληψης

έργων. Τέτοιες πολιτικές ενισχύουν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς την κυβέρνηση αφού αποδεικνύουν ότι οι πόροι χρησιμοποιούνται με σωστό τρόπο και με γνώμονα το όφελος των πολιτών (OECD, 2016).

Οι πρακτικές που έχουν σαν στόχο τη λογοδοσία εξυπηρετούν εκτός από τη μείωση της διαφθοράς και τον έλεγχο της κατάχρησης της κρατικής εξουσίας, τη διασφάλιση της σωστής χρήσης των πόρων και την τήρηση των νόμων, ενώ προάγουν τη συνεχή βελτίωση της δημόσιας διοίκησης. Οι κυβερνήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο προσπαθούν να γίνουν πιο αποτελεσματικές, να βελτιώσουν την οικονομία τους αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητα τους και να επιτύχουν παράλληλα κοινωνική ανάπτυξη. Επίσης, έχουν αυξηθεί οι απαιτήσεις των πρακτικών λογοδοσίας για την απόδοση των πολιτικών σε ένα πλαίσιο καλύτερα εκπαιδευμένων και απαιτητικών πολιτών, πιο οργανωμένης κοινωνίας πολιτών και πιο επιθετικών μέσων μαζικής επικοινωνίας. Σαν αποτέλεσμα αυτών, έχει παρατηρηθεί ένα μεγάλο εύρος αλλαγών στη δημόσια διοίκηση, όπως η αποκέντρωση στη διαχείριση των δημόσιων υποθέσεων, η συνεργατική διοίκηση όπου οι κυβερνήσεις συνεργάζονται με διάφορους φορείς, τόσο ιδιωτικούς όσο και άλλες κυβερνήσεις ή άλλα τμήματα στην ίδια κυβέρνηση για την ενίσχυση της λογοδοσίας (Aucoin & Heintzman, 2000).

Η τρίτη αρχή της ανοικτής διακυβέρνησης είναι η συμμετοχή, η οποία αφορά στην εμπλοκή ατόμων και φορέων στο σχεδιασμό, την εκτέλεση και την αξιολόγηση μιας δραστηριότητας. Η εμπλοκή των πολιτών και των φορέων της κοινωνίας των πολιτών δίνει τη δυνατότητα στις κυβερνήσεις να χρησιμοποιήσουν τους πόρους που έχουν στη διάθεση τους, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των πολιτών όπως αυτές εκφράζονται από τους ίδιους. Η ενεργή συμμετοχή δεν περιορίζεται λοιπόν μόνο στο δικαίωμα του εκλέγειν των πολιτών, αλλά επεκτείνεται και στην παραδοχή ότι οι πολίτες και οι φορείς μπορούν να συν-δημιουργήσουν τις υπηρεσίες που απευθύνονται σε αυτούς. Αυτό προϋποθέτει τη δέσμευση και των δύο μερών, αφενός στο ότι το αποτέλεσμα που θα παραχθεί έχει αποτυπωθεί η γνώμη των πολιτών και αφετέρου ότι οι πολίτες έχουν μερίδιο ευθύνης αυτών των αποφάσεων.

Για την επίτευξη αυτής της σύμπραξης πρέπει οι κυβερνητικοί φορείς να παρέχουν όλες τις πληροφορίες στους πολίτες με τρόπο που οι τελευταίοι μπορούν να καταλάβουν, ώστε να καταλήξουν σε μια απόφαση. Επίσης, θα πρέπει όλοι οι πολίτες να έχουν ίση πρόσβαση στις πληροφορίες και όλοι να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν. Οι κυβερνήσεις θα πρέπει να εκπαιδεύσουν τους πολίτες αλλά και τους φορείς της κοινωνίας των πολιτών σε αυτές τις διαδικασίες για να επιτύχουν καλύτερα αποτελέσματα (OECD, 2016).

Υπάρχουν πολλοί τρόποι και εργαλεία δημόσιας συμμετοχής που έχουν στη διάθεση τους οι κυβερνητικοί φορείς για να ενισχύσουν την συμμετοχή των πολιτών, εκτός από την έμμεση συμμετοχή που επιτυγχάνεται μέσω της εκλογικής διαδικασίας. Η πυκνή συμμετοχή, ως μορφή άμεσης συμμετοχής που επιτυγχάνεται με τη διαμόρφωση ομάδων πολιτών που καλούνται σε διαβούλευση, μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τους κυβερνητικούς φορείς. Ο σχεδιασμός τέτοιων διαβουλεύσεων αφορά στη δημιουργία δικτύου, ώστε να εντοπιστούν οι συμμετέχοντες, καθώς και την οργάνωση μικρών ομάδων που θα είναι πιο εύκολες στη διαχείριση και όπου σταδιακά θα θεμελιώνεται το θέμα και η στρατηγική που πρέπει να ακολουθηθεί. Διαδικασίες, όπως η παιγνιοποίηση, μπορούν να ενισχύσουν το αποτέλεσμα τέτοιων διαδικασιών. Πρόκειται

για μια διαδικασία, η οποία απαιτεί χρόνο και αυξημένη προσπάθεια, ωστόσο παράγει πολύ σημαντικά και δομημένα αποτελέσματα.

Ανάλογα με το θέμα που πρέπει να εξεταστεί και τις συνθήκες, οι κυβερνητικοί φορείς μπορούν να επιλέξουν και διαδικασίες ισχνής συμμετοχής, οι οποίες εστιάζουν περισσότερο σε μεμονωμένα άτομα. Με τέτοιες πρακτικές μπορούν οι συμμετέχοντες να ταξινομήσουν ιδέες, να στηρίξουν ένα σκοπό ή να παρέχουν δεδομένα. Τέτοιες τεχνικές μπορούν να έχουν μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων και περισσότερα αποτελέσματα, αν και οι συμμετέχοντες δεν δεσμεύονται σε μεγάλο βαθμό και υπάρχει πιθανότητα να μην αισθάνονται ότι συνεισφέρουν σημαντικά στη διαδικασία.

Δυστυχώς, συνήθως όταν χρησιμοποιούνται διαδικασίες συμμετοχής από τις κυβερνήσεις, αυτές έχουν συμβατικό χαρακτήρα, με άκαμπτο σχεδιασμό, όπου οι κυβερνητικοί φορείς έχουν τον πρώτο λόγο, τα θέματα συζήτησης είναι προκαθορισμένα και η συμμετοχή των πολιτών περιορίζεται σε μικρής έκτασης σχολιασμό. Τέτοιες πρακτικές επιβαρύνουν τόσο τους πολίτες, τους δημόσιους υπαλλήλους αλλά και κατ' επέκταση την ίδια τη διακυβέρνηση. Για να εξασφαλιστεί η επιτυχία της συμμετοχικής διαδικασίας είναι πολύ σημαντικό να παρέχονται στους συμμετέχοντες οι απαραίτητες πληροφορίες, να χρησιμοποιούνται τεχνικές που ενθαρρύνουν την ομάδα που συμμετέχει, να δίνονται επιλογές και να λαμβάνεται δράση. Επίσης, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας πρέπει να ενισχύεται η πολιτική νομιμότητα αυτής και να διενεργείται με τρόπο ώστε να είναι διασκεδαστική, εύκολη και βολική για να προσελκύσει όσο το δυνατόν περισσότερους συμμετέχοντες. Όταν η συμμετοχική διαδικασία είναι επιτυχής, μπορεί να έχει πολλά οφέλη, όπως είναι η δημιουργία κοινότητας, η παραγωγή νέων ιδεών, η δημιουργία νέων συνεργασιών και η αύξηση της λογοδοσίας των κυβερνητικών φορέων απέναντι στους πολίτες (Nabatchi & Leighninger, 2015).

Η Διεθνής Ένωση για την συμμετοχή (IAP2) είναι ένας διεθνής οργανισμός που προωθεί τη δημόσια συμμετοχή και έχει αναπτύξει ένα φάσμα πρακτικών δημόσιας συμμετοχής, ώστε να πλαισιώσει το ρόλο των πολιτών στις διαδικασίες δημόσιας συμμετοχής. Το φάσμα αυτό περιλαμβάνει τους στόχους της δημόσιας συμμετοχής, το αποτέλεσμα της οποίας μετριέται ανάλογα με την επίτευξη των στόχων. Αποτελείται από την ενημέρωση, κατά την οποία το κοινό θα πρέπει να έχει όλη την πληροφορία που χρειάζεται, ώστε να κατανοήσει το ζήτημα μαζί με εναλλακτικές λύσεις και ευκαιρίες, τη διαβούλευση, όπου το κοινό έχει την ευκαιρία να παρέχει ανατροφοδότηση στις λύσεις, την εμπλοκή, κατά την οποία οι διαδικασίες λαμβάνουν χώρα μαζί με το κοινό ώστε να ληφθούν υπόψη οι απόψεις και οι ανησυχίες αυτού, τη συνεργασία, όπου οι εναλλακτικές λύσεις βρίσκονται από κοινού, και τέλος την ενδυνάμωση, κατά την οποία το κοινό έχει την τελική απόφαση για τη λύση που θα προταθεί. Αυτές οι πρακτικές έχουν αρχίσει να γίνονται παγκόσμια αποδεκτές για την ενίσχυση των συμμετοχικών διαδικασιών (*Core Values, Ethics, Spectrum – The 3 Pillars of Public Participation - International Association for Public Participation, n.d.*).

Εκτός από τους πολίτες, στις συμμετοχικές διαδικασίες διαμόρφωσης πολιτικών είναι πολύ σημαντικό να συμμετέχει και ο τρίτος τομέας που αποτελείται από δομές ανεξάρτητες από τις επίσημες κρατικές και από την αγορά. Οι οργανώσεις αυτές απαντώνται σε διαφορετικές μορφές, από μη κυβερνητικές οργανώσεις μέχρι

τις αυτό – οργανώσεις. Έχουν κοινωνικό χαρακτήρα και βασικό χαρακτηριστικό των υπηρεσιών τους είναι το όφελος της κοινωνίας (Taylor, 2010). Η κοινωνία των πολιτών μπορεί να αποτελείται από δομές που έχουν συσταθεί σαν νομικά πρόσωπα και δρουν κάτω από ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, αλλά και από ανεπίσημες δομές που δρουν ως συλλογικότητες. Κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, παρατηρήθηκε μεγάλη αύξηση των δομών της κοινωνίας των πολιτών για την καταπολέμηση των πολιτικών λιτότητας που εφαρμόστηκαν σε παγκόσμιο επίπεδο (Clarke et al., 2016). Επίσης, τα τελευταία χρόνια, ο ιδιωτικός τομέας έχει λάβει μέρος σε πολλές πρωτοβουλίες ανοικτής διακυβέρνησης με αποτέλεσμα ο ΟΟΣΑ να τον συμπεριλαμβάνει στους φορείς της κοινωνίας πολιτών. Παράλληλα με την αύξηση των δομών της κοινωνίας πολιτών, έχει αναδειχθεί και η έννοια της συμπαραγωγής, κατά την οποία η καλή διακυβέρνηση επιτυγχάνεται με τη συνεργασία μεταξύ κυβερνητικών φορέων, κοινωνίας των πολιτών και πολιτών. Πολλά παραδείγματα τέτοιων επιτυχημένων συνεργασιών έχουν παρατηρηθεί στους τομείς της υγείας, της παιδείας και της περιβαλλοντικής αειφορείας σε αστικές και αγροτικές περιοχές (OECD, 2016).

Πρακτικά η κοινωνία των πολιτών μπορεί να προωθήσει την καλή διακυβέρνηση λόγω των πολλαπλών ρόλων που δύναται να έχει, λειτουργώντας σαν επιβλέπων των διαδικασιών, προωθώντας τη διαφάνεια και τη λογοδοσία, σαν υποστηρικτής, ευαισθητοποιώντας την κοινωνία για κοινωνικά ζητήματα και αναδεικνύοντας τα, ή σαν πάροχος υπηρεσιών για την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών των πολιτών. Επίσης, οι κοινωνία των πολιτών μπορεί να λειτουργήσει σαν ειδήμων, προσφέροντας γνώση και ενισχύοντας τις ικανότητες με εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Τέλος, μπορεί να δράσει σαν αντιπρόσωπος, δίνοντας φωνή σε περιθωριοποιημένες ομάδες ανθρώπων, σαν υποστηρικτής της αλληλεγγύης και σαν φορέας που ενεργοποιεί τους πολίτες να δράσουν στηρίζοντας τα δικαιώματά τους (WEF - *The Future Role of Civil Society / Open Futures Library*, n.d.).

Η ανοιχτή διακυβέρνηση και η ανάπτυξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένες. Η ποσότητα των πληροφοριών που παρέχουν οι κυβερνήσεις στους πολίτες έχει αυξηθεί πολύ λόγω της εξέλιξης της τεχνολογίας πληροφοριών. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν δώσει τη δυνατότητα στους κυβερνητικούς φορείς να ανταποκριθούν στις δεσμεύσεις τους για διαφάνεια, λογοδοσία και συμμετοχή και να αναπτύξουν στρατηγικές για τη χρήση τους. Τα μέσα αυτά διαθέτουν πολλά εργαλεία που δίνουν την ευκαιρία στους πολίτες να ενημερωθούν, να παρέχουν ανατροφοδότηση και να έρθουν σε επαφή με άλλους χρήστες οπουδήποτε στον κόσμο, δίνοντας νέες ευκαιρίες στην επίτευξη της δημόσιας συμμετοχής, συγκριτικά με τη χρήση μόνο παραδοσιακών μέσων (OECD, 2016). Επίσης, το διαδίκτυο και τα ψηφιακά μέσα επικοινωνίας έχουν ενισχύσει τη λειτουργία των δομών της κοινωνίας πολιτών. Με τη χρήση τους αυξάνεται η διάδραση μεταξύ των συλλογικοτήτων και του κοινού τους, δίνοντας τους την ευκαιρία να φτιάξουν δίκτυα πολιτών, με τα οποία επικοινωνούν όπου και αν βρίσκονται και τα οποία καλούν σε δράσεις ανάλογα με τους στόχους τους (Clarke et al., 2016).

Την τελευταία δεκαετία, πολλές κυβερνήσεις, όπως για παράδειγμα στο Ηνωμένο Βασίλειο αλλά και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, εισήγαγαν πολιτικές αποκεντρωμένης διοίκησης και ανοικτής διακυβέρνησης

για να αυξήσουν την εμπιστοσύνη των πολιτών και να ενισχύσουν την τοπική αυτοδιοίκηση, κινητοποιώντας την κοινωνία των πολιτών και τον ιδιωτικό φορέα. Επίσης, πολλές διεθνείς πρωτοβουλίες έχουν δημιουργηθεί με στόχο την ενίσχυση των πρακτικών της ανοικτής διακυβέρνησης (OECD, 2016). Η πιο σημαντική από αυτές είναι η Συνεργασία για την Ανοικτή Διακυβέρνηση (Open Government Partnership- OGP), η οποία ιδρύθηκε το 2011 και στην οποία μέχρι σήμερα έχουν συμμετάσχει 79 χώρες. Οι συμμετέχουσες χώρες πρέπει να δεσμευτούν ότι θα εισαγάγουν πολιτικές και πρακτικές με γνώμονα τις αρχές της ανοιχτής διακυβέρνησης, την πρόσβαση στην πληροφορία -συμπεριλαμβανομένης της κυβερνητικής διαφάνειας-, τη συμμετοχή των πολιτών, την ακεραιότητα και την πρόσβαση στην τεχνολογία, ώστε να επιτευχθεί η ανοικτότητα και η λογοδοσία. Οι χώρες πρέπει να εφαρμόσουν ένα διετές πλάνο δράσης και να υποβάλλουν σχετική αναφορά σε ετήσια βάση. Για τη συμμετοχή τους οι χώρες πρέπει να πληρούν κριτήρια που αφορούν στην ανοικτή δημοσιονομική διαφάνεια, στη θεσμοθετημένη πρόσβαση στην πληροφορία, στη γνωστοποίηση των περιουσιακών στοιχείων των δημόσιων υπαλλήλων, καθώς και στη συμμετοχή των πολιτών και την προστασία των πολιτικών ελευθεριών (*Global Report*, n.d.).

Επίσης, οι αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης μπορούν να λειτουργήσουν ως μέσο για την επίτευξη των στόχων για την αειφόρα ανάπτυξη (SDGs), οι οποίοι έχουν θεσμοθετηθεί από τα Ηνωμένα Έθνη. Οι στόχοι για την αειφόρα ανάπτυξη έχουν εφαρμογή σε όλες τις χώρες του κόσμου ανεξάρτητα από το βαθμό ανάπτυξης τους και οι χώρες αναλαμβάνουν να ακολουθήσουν διαδικασίες προς την επίτευξη τους ανάλογα με τους τομείς στους οποίους θέλουν να επικεντρωθούν. Οι στόχοι έχουν μεταρρυθμιστικό χαρακτήρα, ενώ περιλαμβάνουν τη συμμετοχή μεγάλου αριθμού φορέων, όπως ο ιδιωτικός τομέας και η κοινωνία των πολιτών, αποσκοπώντας σε αποτελεσματική διακυβέρνηση.

Συγκεκριμένα, πολλοί είναι οι στόχοι και υποστόχοι που μπορούν να αντιστοιχηθούν με τις αρχές της ανοιχτής διακυβέρνησης. Ενδεικτικά οι στόχοι 16 και 17, οι οποίοι αναφέρονται στην επίτευξη αποτελεσματικών, με ελεύθερη πρόσβαση, διαφανών, συμμετοχικών και υποκείμενων στη λογοδοσία θεσμών. Επιπλέον, ο στόχος 9, ο οποίος αφορά στην πρόσβαση στην τεχνολογία, καθώς και οι στόχοι 5 και 10, οι οποίοι αναφέρονται στην ίση πρόσβαση των γυναικών στη λήψη αποφάσεων για δημόσια ζητήματα και την εφαρμογή διαδικασιών για την κοινωνική, πολιτική και οικονομική ένταξη, αντίστοιχα. Τέλος, η συσχέτιση της ανοικτής διακυβέρνησης με τους στόχους για αειφόρα ανάπτυξη διαφαίνεται και από την κοινή συνθήκη OGP και SDGs, κατά την οποία οι χώρες μέλη καλούνται να εφαρμόσουν τις πρακτικές της Συνεργασίας της Ανοικτής Διακυβέρνησης, ώστε να επιτύχουν τους SDGs (OECD, 2016).

1.2 Ανοικτός προϋπολογισμός

Ο ανοικτός προϋπολογισμός αναφέρεται στην απόλυτη αποκάλυψη των δημοσιονομικών δεδομένων με έγκυρο και συστηματικό τρόπο, συμπεριλαμβανομένων πολλών διαστάσεων όπως η σαφήνεια, η αξιοπιστία, η επικαιρότητα, η προσβασιμότητα και η χρηστικότητα στα οικονομικά δεδομένα, αλλά και τη δημόσια συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες του προϋπολογισμού. Έχοντας επιτύχει τα παραπάνω, οι κυβερνήσεις αυξάνουν τη λογοδοσία τους, τη νομιμότητά και την ακεραιότητά τους, ενισχύοντας την εμπιστοσύνη των πολιτών. Τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί οι πρακτικές ανοικτών προϋπολογισμών στις χώρες του ΟΟΣΑ κυρίως μέσω των οικονομικών αναφορών, τη δημοσίευση προσχεδίων προϋπολογισμών και την διάθεση αυτών με τη μορφή ανοικτών δεδομένων. Επίσης, πολλές χώρες κάνουν προσπάθειες να δημοσιεύουν οδηγούς πολιτών για να ενισχύσουν την κατανόηση των οικονομικών εγγράφων από τους πολίτες (*Budget Transparency / Government at a Glance 2019 / OECD ILibrary, n.d.*).

Υπάρχουν αρκετοί παράγοντες που έχουν συμβάλει σε αυτήν την τάση της αύξησης των πολιτικών που ενισχύουν την διαφάνεια, τη λογοδοσία και τη συμμετοχή στα οικονομικά ζητήματα, όπως είναι η αύξηση των κανόνων και προτύπων προς αυτήν την κατεύθυνση. Ένας άλλος παράγοντας είναι η εισαγωγή πιο σύγχρονων συστημάτων οικονομικής διαχείρισης με μεγάλη απήχηση σε παγκόσμιο επίπεδο. Άλλοι παράγοντες αφορούν στις πολιτικές αποκέντρωσης που έχουν υιοθετηθεί από πολλές χώρες και τη διαχείριση των πόρων σε πολλά επίπεδα, τη μεγάλη ανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών που θέλει να επηρεάσει τις οικονομικές πολιτικές, και τέλος η παγκόσμια ανάπτυξη της τεχνολογίας της ενημέρωσης και της επικοινωνίας.

Η οικονομική κρίση του 2008 ανέδειξε σε μεγάλο βαθμό το ζήτημα της έλλειψης ανοικτών δημοσιονομικών δεδομένων και ειδικότερα, σε καιρούς οικονομικών κρίσεων οι κυβερνήσεις αναγκάζονται να θέσουν αυστηρότερους ελέγχους και να υιοθετήσουν πρακτικές για την προώθηση της οικονομικής και δημοσιονομικής διαφάνειας. Επίσης, πολλές έρευνες δείχνουν ότι οι πρακτικές διαφάνειας σχετίζονται με το γενικότερο επίπεδο ανάπτυξης των χωρών, όπως και η διεύρυνση της εκπαίδευσης και η ανάπτυξη μεσαίων τάξεων. Τέλος, η ανάπτυξη του ελεύθερου εμπορίου μέσω του ανταγωνισμού έχει συσχετιστεί με την αύξηση της οικονομικής διαφάνειας, ενώ τα υψηλά επίπεδα ανισότητας σχετίζονται με μειωμένες πολιτικές οικονομικής διαφάνειας (Khagram et al., 2013).

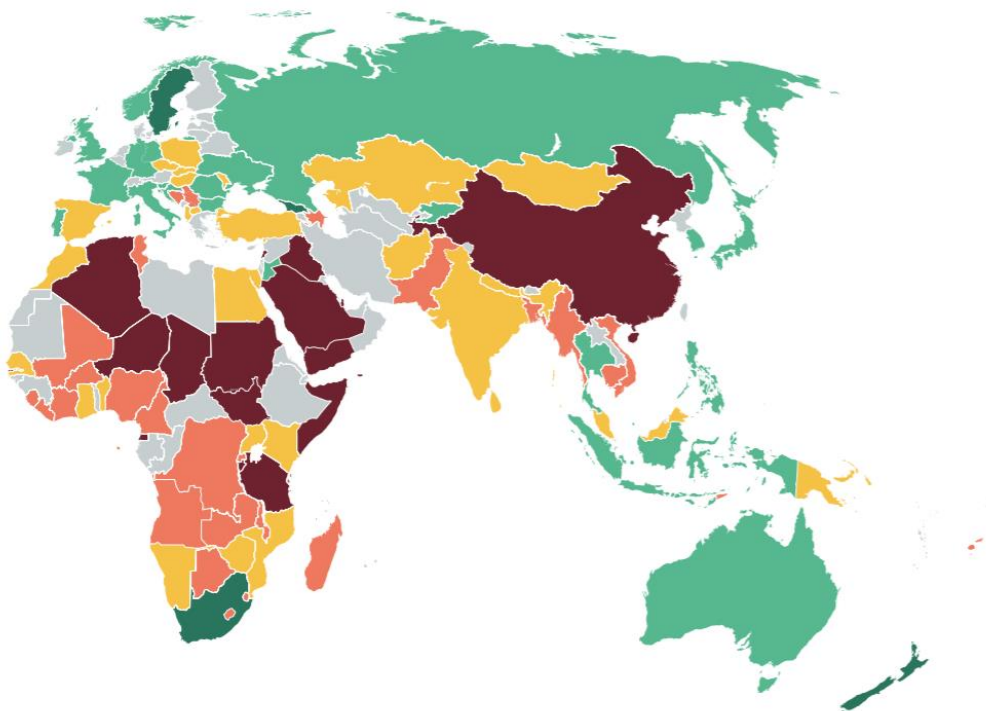
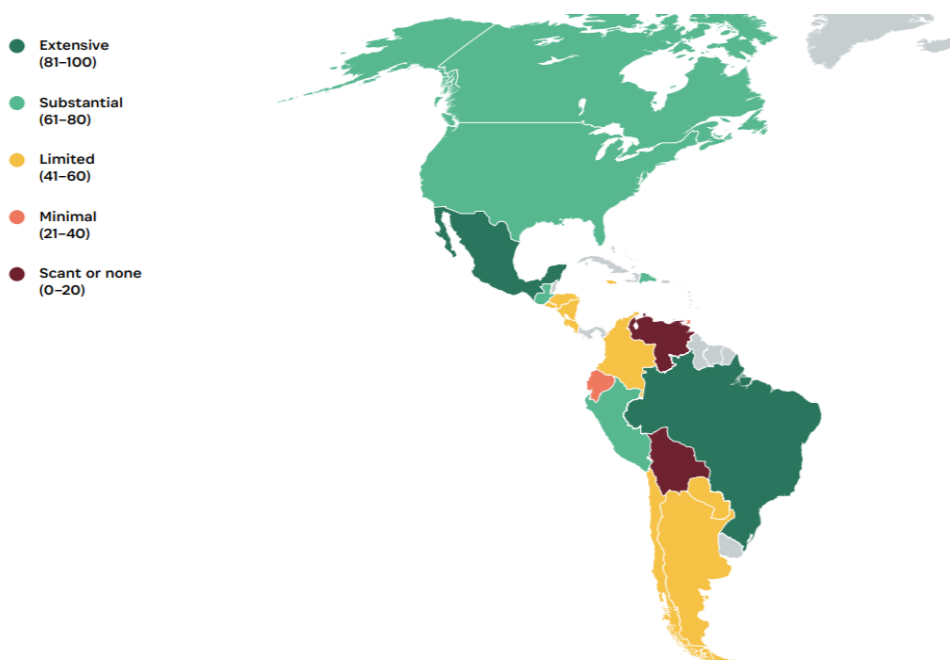
Η έννοια του ανοικτού προϋπολογισμού εισήχθη τη δεκαετία του '90, οπότε και πολλοί διεθνείς οργανισμοί, όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και ο ΟΟΣΑ, υιοθέτησαν πρακτικές για την παγκόσμια προώθηση της δημοσιονομικής διαφάνειας. Το ΔΝΤ ιδρύθηκε το 1944 με σκοπό να διασφαλίσει τη σταθερότητα στη διεθνή οικονομία και να ενισχύσει την ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο μέσω επιτήρησης, παροχής δανείων και ενδυνάμωσης των χωρών, παρέχοντας τεχνική υποστήριξη και εκπαιδευτικά προγράμματα. Επίσης, το ΔΝΤ έχει θεσπίσει αρχές για τη διαφάνεια που έγκεινται στις δημοσιονομικές

αναφορές, τον οικονομικό προγραμματισμό, την ανάλυση των οικονομικών ρίσκων και τη διαχείριση των εσόδων. Ο ΟΟΣΑ που ιδρύθηκε το 1961 με στόχο την προώθηση πολιτικών για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής σε τομείς όπως η υγεία και η παιδεία, έχει αναπτύξει πρακτικές και οδηγίες σχετικά με τη δημοσιονομική διαφάνεια και την αποκάλυψη όλων των οικονομικών δεδομένων με έγκυρο, έγκαιρο και συστηματικό τρόπο. Το Διεθνές Φόρουμ της Ομάδας των 20 (G20) δραστηριοποιείται στην επίλυση ζητημάτων σχετικών με την παγκόσμια οικονομία και διακυβέρνηση. Στο σχέδιο που έχει καταθέσει ο ΟΟΣΑ για το 2017-2018 σχετικά με την εξάλειψη της διαφθοράς αναφέρει ότι μόνο μέσω της διαφάνειας μπορούν οι κυβερνήσεις να θωρακιστούν απέναντι στη διαφθορά, προωθώντας έτσι τη διαφάνεια σε όλες τις οικονομικές διαδικασίες και χρησιμοποιώντας ανοικτά δεδομένα, δημόσια συμμετοχή και αποτελεσματικό συντονισμό ανάμεσα στους διεθνείς οργανισμούς (*OECD Budget Transparency Toolkit*, n.d.).

Η Διεθνής Συνεργασία Προϋπολογισμού (International Budget Partnership-IBP) δημιούργησε το 2006 το Δείκτη Ανοικτού Προϋπολογισμού, ένα εργαλείο για την αξιολόγηση της διαφάνειας των προϋπολογισμών των χωρών ανά τον κόσμο, το οποίο βασίζεται στη διαθεσιμότητα, το κοινό και την κατανόηση ενδεδειγμένων οικονομικών εγγράφων και συνάδει με τις διεθνείς οδηγίες του ΟΟΣΑ και του ΔΝΤ. Τα πλεονεκτήματα του εργαλείου αυτού έγκεινται στο ότι οι έρευνες διεξάγονται από ανεξάρτητους ερευνητές και βασίζεται σε αντικειμενικά και εμπειριστατωμένα δεδομένα διαθεσιμότητας και περιεχομένου πληροφορίας. Επιπροσθέτως, μπορεί να διεξαχθεί ταυτόχρονα σε όλες τις χώρες και να δώσει μια αποτύπωση της δημοσιονομικής διαφάνειας σε μια δεδομένη στιγμή. Τέλος, αυτές οι έρευνες πραγματοποιούνται κάθε δύο χρόνια, δίνοντας την ευκαιρία να αναδειχθούν οι αλλαγές μέσα στο χρόνο (Khagram et al., 2013).

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μεγάλη βελτίωση όσον αφορά στη διαφάνεια για τον προϋπολογισμό στις χώρες του ΟΟΣΑ. Οι χώρες με διαθέσιμα στοιχεία για τον προϋπολογισμό δημοσιεύουν προσχέδια των προϋπολογισμών, αλλά και τους προϋπολογισμούς που έχουν εγκριθεί (34 χώρες). Επίσης, η πλειοψηφία των χωρών αυτών δημοσιεύουν τα δεδομένα τους με μορφή ανοικτών δεδομένων, τα οποία είναι διαθέσιμα ψηφιακά (*Budget Transparency | Government at a Glance 2019 | OECD ILibrary*, n.d.).

Στην εικόνα 1 φαίνεται ο παγκόσμιος χάρτης του ανοικτού προϋπολογισμού σύμφωνα με την έρευνα για τον ανοικτό προϋπολογισμό (OBS) για το 2019 (*Open Budget Survey 2019*, n.d.).

Εικόνα 2- Ανοιχτοί Προϋπολογισμοί 2019-Παγκόσμιος χάρτης

Πηγή: Open Budget Survey 2019

Εκτός από τους διεθνείς οργανισμούς, πολλοί φορείς της κοινωνίας των πολιτών έχουν δείξει ενδιαφέρον για τη διαθεσιμότητα των οικονομικών πληροφοριών και τη συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες προϋπολογισμού. Κυρίως οι οργανισμοί που έχουν στο πεδίο των δραστηριοτήτων τους την εξάλειψη της

διαφθοράς και την παρακολούθηση των δεσμεύσεων των κυβερνήσεων σχετικά με τη παγκόσμια συνθήκη για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα, αλλά και οργανισμοί με μη σχετικούς με την οικονομία στόχους, όπως η εκπαίδευση, αναγνωρίζουν την ανάγκη για οικονομική διαφάνεια. Με τη σειρά τους έχουν αναπτύξει πρακτικές για την ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας και διεξάγουν ερευνητικά προγράμματα για να αξιολογήσουν την τήρηση τέτοιων πρακτικών (Gomez et al., 2005).

1.3 Προϋπολογισμός πολιτών

Μια πτυχή του ανοικτού προϋπολογισμού που φαίνεται να μην έχει διερευνηθεί εκτενώς είναι η ανάγκη της παρουσίασης των οικονομικών δεδομένων με απλό τρόπο για την καλύτερη κατανόηση αυτών από τους πολίτες. Τα σχετικά εργαλεία αναφέρονται ως οδηγός πολιτών για τον προϋπολογισμό. Είναι πολύ σημαντικό για τη διασφάλιση της λογοδοσίας οι πολίτες να είναι σε θέση να καταλάβουν πώς μεταφράζεται ο ετήσιος προϋπολογισμός, ωστόσο δεν έχει περιγραφεί σε ικανοποιητικό βαθμό το περιεχόμενο ενός οδηγού προϋπολογισμού για τους πολίτες. Η επεξήγηση περίπλοκων οικονομικών και τεχνικών δεδομένων και η απόδοση τους με κατανοητό τρόπο βοηθά τους πολίτες να απλοποιήσουν τις δραστηριότητες που αφορούν στον προϋπολογισμό.

Εκτός από την απλή γλώσσα, οι κυβερνήσεις μπορούν να χρησιμοποιήσουν συμπληρωματικά άλλους τρόπους για να εμπλουτίσουν τον οδηγό, όπως δελτία τύπου, ιστοσελίδες και εμφανίσεις στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Σκοπός είναι οι πολίτες να έχουν πρόσβαση στα βασικά σημεία του προϋπολογισμού αλλά και σε περαιτέρω αναφορές, οι οποίες θα είναι συμπληρωματικές αλλά όχι απαραίτητες για την κατανόηση του προϋπολογισμού. Η κατανόηση των πολιτών μπορεί να οδηγήσει σε πιο ρεαλιστικές προσδοκίες από την πλευρά τους και να εξασφαλίσει την υποστήριξη τους στην υλοποίηση των πολιτικών. Η ανάγκη για τη δημοσίευση οδηγού προϋπολογισμού πολιτών αναφέρεται και στον κώδικα καλών πρακτικών για τη δημοσιονομική διαφάνεια του ΔΝΤ.

Ο οδηγός θα πρέπει να δημιουργείται έχοντας υπόψη το γενικό κοινό και να δίνει πρόσβαση σε πληροφορίες με απλό και επεξηγηματικό τρόπο για τους πολίτες που θέλουν να είναι πιο ενημερωμένοι. Επιπλέον, ενδείκνυται η δημιουργία ενός αντικειμενικού και τεχνικού εγγράφου, το οποίο δεν θα χρησιμοποιείται σαν πολιτική καμπάνια ή σαν έγγραφο για την προώθηση της κυβερνητικής δημοσιονομικής πολιτικής. Η σύνταξη του οδηγού είναι ευθύνη των κυβερνητικών φορέων που είναι και οι υπεύθυνοι για την ακρίβεια των πληροφοριών που εντάσσονται σε αυτόν.

Η δημοσίευση τέτοιων οδηγιών αυξάνει τη διαφάνεια και τη λογοδοσία της δημοσιονομικής πολιτικής, αφού επεξηγεί τη διαχείριση των οικονομικών πόρων. Αν οι κυβερνητικοί φορείς αδυνατούν να εκδώσουν τον οδηγό, το νομοθετικό σώμα είναι κατάλληλο για την δημιουργία του. Στην περίπτωση που δεν συνταχθεί ούτε από αυτό, μπορεί να το αναλάβει η κοινωνία των πολιτών, αν και αυτό θα αποτελούσε την τελευταία λύση αφού η κοινωνία των πολιτών θα πρέπει να μπορεί να τον χρησιμοποιήσει για να υποστηρίξει τις θέσεις της (Petrie & Shields, 2010).

Ο οδηγός πολιτών για τον προϋπολογισμό πρέπει να δίνει βαρύτητα στους στόχους και το περιεχόμενο του προϋπολογισμού και όχι στις διαδικασίες που τον διέπουν. Οι διαδικασίες του προϋπολογισμού μπορούν να παρουσιάζονται στις αναφορές και στα συμπληρωματικά έγγραφα και στο νομοθετικό πλαίσιο για τον προϋπολογισμό. Το περιεχόμενο πρέπει να είναι εστιασμένο, με αξιόπιστα δεδομένα και να μην αποκρύπτει βασικά θέματα. Επίσης, είναι σημαντικό να παρουσιάζονται συγκριτικά αποτελέσματα με τη μορφή απλών

διαγραμμάτων και να αποφεύγεται η περίπλοκη τεχνική ορολογία. Οι προϋπολογισμοί πολιτών πρέπει να διέπονται από αντικειμενικότητα, να είναι σχετικοί, κατανοητοί και να μην αποτελούνται από υπερβολικό ή άσχετο υλικό που θα αποπροσανατολίσει τους πολίτες από τα βασικά ζητήματα.

Οι προϋπολογισμοί πολιτών πρέπει να δημοσιοποιούνται σε πολλαπλά μέσα για να καλύψουν όλο το εύρος των πολιτών και των περιοχών όπου η πρόσβαση στο διαδίκτυο μπορεί να είναι ελλιπής. Αυτό προϋποθέτει να χρησιμοποιούν οι κυβερνητικοί φορείς εκ των προτέρων πολλαπλά μέσα επικοινωνίας. Επίσης, μπορεί να πρέπει να δημοσιευθεί σε παραπάνω από μια γλώσσες. Σε αυτό το στάδιο, τα μέσα ενημέρωσης και οι μη κυβερνητικοί οργανισμοί μπορούν να παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση των πολιτών για την καλύτερη κατανόηση των οδηγιών. Υπάρχει μεγάλος αριθμός μη κυβερνητικών οργανώσεων που ειδικεύεται στην ανάλυση τέτοιων οδηγιών και η εμπλοκή τους κατά τη δημοσιοποίηση μπορεί να αυξήσει την επίπτωση τους στο κοινό. Οι κυβερνητικοί φορείς θα πρέπει ακόμα να αποφασίσουν αν θέλουν και σε ποιο βαθμό να προωθήσουν τη συμμετοχή των πολιτών στα θέματα του προϋπολογισμού (Petrie & Shields, 2010).

Το περιεχόμενο των οδηγιών προϋπολογισμού μπορεί να ποικίλει αλλά κυρίως πρέπει να εστιάζει στις προσδοκίες για οικονομική ανάπτυξη, τις προβλέψεις για πλεόνασμα ή έλλειμμα και γενικότερες αλλαγές στις πολιτικές που μπορούν να αποφέρουν μεγάλες μεταβολές. Επίσης, θα πρέπει να επεξηγείται η προέλευση των εσόδων των κυβερνητικών φορέων. Συμπληρωματικά, αναφέρονται στοιχεία επικοινωνίας για την ανεύρεση περαιτέρω πληροφοριών, πρόσωπα αναφοράς για κάθε στάδιο του προϋπολογισμού αλλά και επεξηγούνται οι αρμοδιότητες των διαφορετικών κυβερνητικών επιπέδων (κρατικό, περιφερειακό ή τοπικό) σχετικά με τον προϋπολογισμό. Συνοψίζοντας, οι οδηγοί πολιτών πρέπει να είναι κατασκευασμένοι με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζουν την πρόσβαση, όλων των πολιτών, στις πιο σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τον προϋπολογισμό, έχοντας σαν στόχο να εμπλέξουν τους πολίτες και να ενισχύσουν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς την κυβέρνηση (“Citizens Budgets | Publications,” n.d.).

Τα τελευταία χρόνια πολλές κυβερνήσεις έχουν κάνει προσπάθειες να δημιουργήσουν οδηγούς προϋπολογισμών, ώστε οι πολίτες να κατανοήσουν πώς χρησιμοποιείται το δημόσιο χρήμα και να συμμετέχουν στις κυβερνητικές διαδικασίες. Για την ενίσχυση των κυβερνήσεων στην δημιουργία τέτοιων οδηγιών με και την δέσμευση για την προώθηση της διαφάνειας και της συμμετοχής, η Διεθνής Συνεργασία για τον Προϋπολογισμό έχει εισάγει υποστηρικτικά προγράμματα με σκοπό την τεχνική καθοδήγηση των κυβερνητικών φορέων για τη σύνταξη οδηγιών προϋπολογισμού.

Όπως και με τους ανοικτούς προϋπολογισμούς, μεγάλη βελτίωση έχει παρατηρηθεί τα τελευταία χρόνια και με τη δημοσίευση οδηγιών πολιτών που εξηγούν τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό με απλό και κατανοητό τρόπο. Ενώ το 2012 τέτοιοι οδηγοί είχαν δημιουργηθεί σε 14 χώρες του ΟΟΣΑ, το 2018 δημοσιεύτηκαν 23 οδηγοί πολιτών. Οι οδηγοί που δημοσιεύονται τα τελευταία χρόνια αφορούν κυρίως στον εγκεκριμένο προϋπολογισμό ή στην πρόταση που κατατίθεται για τον προϋπολογισμό αλλά είναι λιγότερο πιθανόν να συμπεριλαμβάνουν τα λεπτομερή δεδομένα αν και αυτά είναι διαθέσιμα στο ευρύ κοινό (Budget Transparency | Government at a Glance 2019 | OECD ILibrary, n.d.).

Στην εικόνα 2 φαίνεται ένας Προϋπολογισμός Πολιτών από τις Φιλιππίνες που αφορά στην προτεραιοποίηση διάθεσης του προϋπολογισμού κατά την πανδημία του COVID-19 (“Examples of Citizens Budgets | Publications,” n.d.).

Εικόνα 3-Προϋπολογισμός Πολιτών Φιλιππίνες, 2021

Πηγή: IBP

Η διαδικασία σύνταξης Προϋπολογισμού Πολιτών έχει συνήθως πέντε στάδια. Αρχικά, πρέπει η κυβέρνηση να θέσει τους στόχους και να σχεδιάσει τη στρατηγική της δημιουργίας του προϋπολογισμού πολιτών. Στην επόμενη φάση θα πρέπει να υπάρξει διαβούλευση με πιθανούς χρήστες, ώστε να αναγνωριστούν οι ανάγκες των πολιτών που θα χρησιμοποιήσουν τον προϋπολογισμό πολιτών. Αργότερα η κυβέρνηση πρέπει να χρησιμοποιήσει τις πληροφορίες που συνέλεξε από τις διαβουλεύσεις και να προχωρήσει στην έκδοση του προϋπολογισμού πολιτών. Μετά την δημιουργία του η κυβέρνηση πρέπει να διαδώσει σε όσον το δυνατόν

μεγαλύτερο βαθμό τον προϋπολογισμό πολιτών στους χρήστες και τελικά να αξιολογήσει τη διαδικασία, ώστε η εμπειρία που αποκομίστηκε να λειτουργήσει θετικά στη δημιουργία του επόμενου προϋπολογισμού πολιτών, την επόμενη χρονιά.

Στη φάση των διαβουλεύσεων είναι πολύ σημαντικό οι κυβερνήσεις να έχουν ξεκάθαρους στόχους, οι οποίοι θα καθορίσουν όλη τη διεξαγωγή των διαβουλεύσεων και την επιλογή των συμμετεχόντων. Για παράδειγμα ένα εύρος συμμετεχόντων που αποτελείται από ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού θα προσφέρει τον μη αποκλεισμό μέρους των πολιτών. Στον αντίποδα, μεγάλη διακύμανση μπορεί να αποφέρει γνώμες και προτάσεις χωρίς συνοχή που θα είναι πολύ δύσκολο να χρησιμοποιηθούν. Ο διαχωρισμός θεμάτων, οι πολλαπλές πιο στοχευμένες διαβουλεύσεις ή η χρήση αντιπροσώπων μόνο της κοινωνίας των πολιτών με ισχυρότερη γνώση του προϋπολογισμού είναι κάποιιοι τρόποι για την επίτευξη αποτελεσμάτων στις διαβουλεύσεις. Οι διαβουλεύσεις πραγματοποιούνται με διάφορους τρόπους, συμπεριλαμβανομένων συναντήσεων, ομάδων εστίασης και χρήσης ιστοσελίδων.

Ενώ η χρήση μεμονωμένων διαδικασιών για την πρόσληψη πληροφοριών από τους συμμετέχοντες μπορεί να έχει μειονεκτήματα, ο συνδυασμός χρήσης παραδοσιακών και ψηφιακών μέσων μπορεί να αποφέρει καλύτερα αποτελέσματα. Οι συμμετέχοντες μπορούν να γνωμοδοτήσουν για το περιεχόμενο του προϋπολογισμού πολιτών αλλά και για τους τρόπους διάδοσής του. Επίσης, το χρονικό περιθώριο που δίνεται στους συμμετέχοντες για να προετοιμαστούν και να εκφραστούν είναι σημαντικός παράγοντας για μια χρηστή διαβούλευση. Τέλος, η κυβέρνηση συλλέγει όλες τις προτάσεις και είναι υπεύθυνη να τις προτεραιοποιήσει, ώστε να δημιουργηθεί η τελική μορφή του προϋπολογισμού πολιτών.

Οι προκλήσεις που μπορεί να παρουσιαστούν κατά τη σύνταξη προϋπολογισμού πολιτών αφορούν σε διάφορους παράγοντες. Είναι πιθανό να παρουσιαστεί αντίσταση των μελών της ίδιας της κυβέρνησης, η οποία μπορεί να οφείλεται στην πεποίθηση ότι τα οικονομικά στοιχεία είναι ήδη γνωστά στους πολίτες και η κυβέρνηση δεν θα έπρεπε να διαθέσει επιπλέον πόρους στη δημιουργία ενός τέτοιου οδηγού. Επίσης, τμήματα της κυβέρνησης μπορεί να θεωρούν ότι τα δημοσιονομικά στοιχεία δεν πρέπει να είναι δημόσια και να διαμοιράζονται στην κοινωνία των πολιτών. Σε αυτές τις περιπτώσεις χρειάζεται πολιτική βούληση και επιχειρηματολογία για τα οφέλη του οδηγού. Μια άλλη πρόκληση είναι η σωστή προτεραιοποίηση των θεμάτων που πρέπει να ενταχθούν στον οδηγό, ώστε αυτός να είναι αποτελεσματικός (“A Government Guide to Developing Citizens Budgets | Publications | IBP,” n.d.).

Ενώ δεν υπάρχει χρυσός κανόνας, η συνεχής ανατροφοδότηση της κοινωνίας των πολιτών, η οποία είναι μια δυναμική διαδικασία, μπορεί να βελτιώσει το περιεχόμενο του οδηγού σε βάθος χρόνου. Ένα ακόμα θέμα που προκύπτει κατά τη δημιουργία οδηγού προϋπολογισμού πολιτών είναι η μετατροπή πολλών τεχνικών πληροφοριών και όρων, ώστε να γίνουν κατανοητοί από το ευρύ κοινό. Η χρήση απλών διαγραμμάτων και γραφημάτων αποτελεί μια αποτελεσματική πρακτική. Τέλος, η έλλειψη πόρων και ανθρώπινου δυναμικού ικανού να ακολουθήσει όλα τα βήματα για τη δημιουργία του οδηγού αποτελεί μια ακόμα πρόκληση. Η

κυβέρνηση θα μπορούσε αρχικά να χρησιμοποιήσει εξωτερικούς συνεργάτες μέχρι να έχει τη δυνατότητα να προχωρήσει με ίδια μέσα σε μια τέτοια διαδικασία.

Μια τελευταία και πολύ σημαντική φάση στη δημιουργία οδηγού προϋπολογισμού πολιτών είναι η αξιολόγηση της διαδικασίας. Αφού η σύνταξη του οδηγού συμβαδίζει με τους ετήσιους προϋπολογισμούς, και η διαδικασία είναι σχετικά καινούργια, οι κυβερνήσεις θα πρέπει κάθε χρόνο να αξιολογούν τη διαδικασία, έχοντας υπόψη όλα τα στάδια της, από τον σχεδιασμό, τις διαβουλεύσεις, τη σύνταξη και τον διαμοιρασμό του οδηγού με στόχο την βελτίωση του την επόμενη χρονιά (“A Government Guide to Developing Citizens Budgets | Publications | IBP,” n.d.).

1.4 Συμμετοχικός προϋπολογισμός

1.4.1 Η προέλευση του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

Ο συμμετοχικός προϋπολογισμός είναι μια διαδικασία που προάγει την άμεση δημοκρατία και χρησιμοποιείται ως εργαλείο για την αύξηση της κυβερνητικής λογοδοσίας. Ξεκίνησε από το Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας το 1989, μέσω ενός συνασπισμού ακτιβιστών μελών της κοινωνίας των πολιτών και μελών του Εργατικού Κόμματος. Οι κανόνες του ΣΠ που καθιερώθηκαν στο Πόρτο Αλέγκρε χρησιμοποιήθηκαν σε περίπου 250 άλλους Δήμους της Βραζιλίας την περίοδο μεταξύ 1990 και 2004. Διαδικασίες ΣΠ έχουν διαδοθεί και ακολουθηθεί σε πολλές χώρες υψηλού και χαμηλού εισοδήματος (Wampler, 2010).

Κατά τη διαδικασία του ΣΠ οι Δήμοι διαιρούνται σε περιοχές για τη διεξαγωγή των συναντήσεων και την κατανομή των πόρων. Οι συναντήσεις στους Δήμους λαμβάνουν χώρα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, καλύπτοντας όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων των σχετικών με τον προϋπολογισμό, όπως ο διαμοιρασμός των πληροφοριών, οι προτάσεις για τις πολιτικές, οι συζητήσεις επάνω στις προτάσεις, η επιλογή των πολιτικών, η εκλογή αντιπροσώπων και η επίβλεψη της διαδικασίας.

Η κυβερνητική αρχή παράγει έναν «δείκτη ποιότητας ζωής» που θα χρησιμοποιηθεί για την κατανομή των πόρων. Πυκνοκατοικημένες περιοχές με μειωμένη πρόσβαση στις δημόσιες υπηρεσίες, περιορισμένες δομές και πιο υψηλά ποσοστά φτώχειας λαμβάνουν μεγαλύτερο ποσοστό πόρων από τις πιο ευκατάστατες περιοχές. Διαβουλεύσεις και διαπραγματεύσεις διεξάγονται για την τελική κατανομή των πόρων ανάμεσα στους συμμετέχοντες του ΣΠ, αλλά και ανάμεσα στους συμμετέχοντες και την κυβέρνηση.

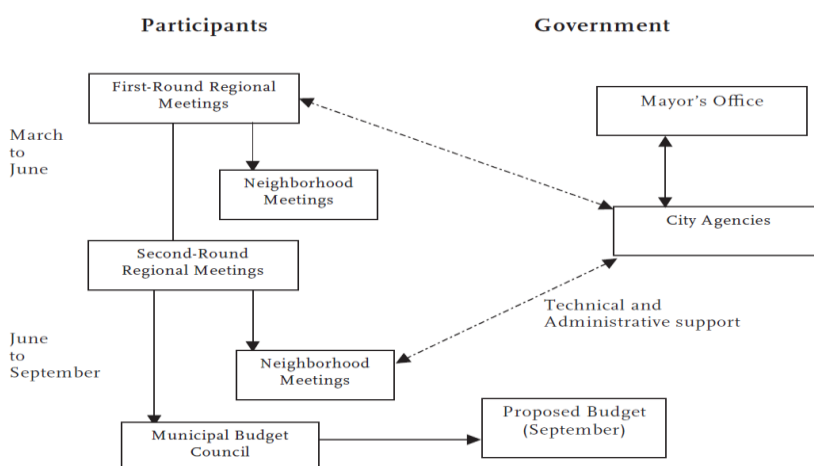
Πριν προχωρήσουν προς ψήφιση οι πολιτικές, πραγματοποιείται το «τροχόσπιτο των προτεραιοτήτων», στο πλαίσιο του οποίου οι αντιπρόσωποι επισκέπτονται τις περιοχές για τις οποίες έχουν προταθεί προγράμματα, προκειμένου να αξιολογήσουν τις κοινωνικές πτυχές των προτεινόμενων προγραμμάτων. Όλες οι περιοχές των Δήμων εκλέγουν από δύο αντιπροσώπους, οι οποίοι/-ες επιβλέπουν τη διαδικασία του ΣΠ, συναντιούνται συχνά με την τοπική αρχή για να ελέγχουν τη διαδικασία και κάνουν τις τελικές προτάσεις για τον προϋπολογισμό. Οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι ψηφίζουν όλα τα τελικά προγράμματα και τα αποτελέσματα συμπεριλαμβάνονται στα δημόσια πρακτικά. Οι τελικές αποφάσεις πρέπει, τέλος, να εγκριθούν και από το νομικό τμήμα του Δήμου. Μια ετήσια αναφορά συντάσσεται περιγράφοντας το στάδιο πραγματοποίησης των αποφασισμένων προγραμμάτων και τοπικές επιτροπές επιβλέπουν την πορεία τους (Shah, 2007).

Η διαδικασία του ΣΠ χωρίζεται χρονικά σε δύο περιόδους, μια από Μάρτη μέχρι Ιούνιο και μια από Ιούνιο μέχρι Σεπτέμβρη. Κατά την πρώτη περίοδο διεξάγεται ο διαμοιρασμός των πληροφοριών, μια αρχική συζήτηση για τις πολιτικές και ο καθορισμός του αριθμού των εκλεγμένων αντιπροσώπων των περιοχών των Δήμων. Οι αρχικές συναντήσεις διαρκούν περίπου δύο ώρες και οι συμμετέχοντες ενημερώνονται για το τι θα επακολουθήσει και τα ζητήματα ενδιαφέροντος. Επίσης, παρουσιάζονται από τις κυβερνητικές αρχές όλες οι

σχετικές πληροφορίες για τον ΣΠ. Στο τέλος της συνάντησης, οι συμμετέχοντες έχουν τη δυνατότητα να θέσουν διευκρινιστικές ερωτήσεις προς τους κυβερνητικούς αντιπροσώπους. Σε αυτή τη φάση ξεκινάει μια αρχική διαδικασία προτεραιοποίησης και διαπραγματεύσεων σχετικά με τα πιθανά προγράμματα προς εφαρμογή. Οι αντιπρόσωποι των περιοχών δεν πληρώνονται για τη συμμετοχή τους αλλά είναι πιθανό να λαμβάνουν κάποιο κίνητρο, όπως εισιτήρια για τη μετακίνηση τους για τις συνελεύσεις.

Στη δεύτερη φάση της διαδικασίας, καθορίζονται οι πολιτικές που θα τεθούν σε εφαρμογή στο επόμενο (ή επόμενα) οικονομικό έτος. Σε αυτό το σημείο οι συμμετέχοντες πρέπει να έχουν ξεκάθαρες απόψεις σχετικά με τις πολιτικές που θέλουν για την περιοχή τους και να διαθέτουν όλες τις πληροφορίες που χρειάζονται. Η τελική απόφαση για τα συγκεκριμένα προγράμματα λαμβάνεται στις περιφερειακές συναντήσεις με βάση τον «δείκτη ποιότητας ζωής», κατά τον οποίο οι περιοχές λαμβάνουν τους πόρους ανάλογα με τις ανάγκες τους και με βάση τη διαδικασία των διαβουλεύσεων κατά την οποία οι συμμετέχοντες διαπραγματεύονται με επιχειρήματα για να πάρουν το πρόγραμμα που θα καλύψει τις ανάγκες τους. Το «τροχόσπιτο των προτεραιοτήτων» αποτελεί πολύ σημαντικό κομμάτι της διαδικασίας αφού οι συμμετέχοντες αποκτούν πιο ολοκληρωμένη άποψη πριν επιλέξουν.

Η διαδικασία της εφαρμογής των προγραμμάτων γίνεται σύμφωνα με τις διοικητικές διαδικασίες και οι συμμετέχοντες του ΣΠ στη συγκεκριμένη φάση μπορούν να συμμετέχουν σε συναντήσεις όπου ελέγχεται αν οι διαδικασίες γίνονται με τα προκαθορισμένα κριτήρια. Τα προγράμματα του ΣΠ μπορούν να είναι συγκεκριμένα έργα, τα οποία επιλέγονται αρχικά από τις δημοτικές αρχές, γιατί οι συμμετέχοντες βλέπουν πιο άμεσα το αποτέλεσμα της επιλογής τους ή γενικότερες θεματικές, όπου οι πολίτες θέτουν πιο γενικές προτεραιότητες για την πόλη τους και δεν εστιάζουν μόνο σε συγκεκριμένα έργα της περιοχής τους. Συνήθως τέτοια προγράμματα έρχονται μεταγενέστερα, όταν οι συμμετέχοντες είναι πιο εκπαιδευμένοι στις διαδικασίες του ΣΠ (Shah, 2007).

Εικόνα 4- Διαδικασία Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

Ο ΣΠ μπορεί να αποφέρει πολύ καλά αποτελέσματα και οι πολίτες που συμμετέχουν έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν γνώση, να διαβουλευτούν και να επηρεάσουν την κυβερνητική πολιτική. Επίσης, οι πολίτες εκπαιδεύονται, ενδυναμώνονται, και μέσω του ΣΠ δίνεται η ευκαιρία σε ομάδες που ζουν στο περιθώριο να εκφράσουν τις απόψεις του και να συνδιαμορφώσουν τις πολιτικές. Με τη χρήση του ΣΠ μειώνεται η κυβερνητική διαφθορά και οι πελατειακές σχέσεις και ενισχύεται η χρηστή διακυβέρνηση (Shah, 2007).

Ο ΣΠ μπορεί να αλλάξει τον τρόπο που αλληλοεπιδρούν οι πολίτες με την κυβέρνηση, να ενεργοποιήσει τους πολίτες να ασχοληθούν με τα κοινά και να τεθούν οι βάσεις για κοινωνική δικαιοσύνη. Συμμετοχικοί θεσμοί έχουν ενταχθεί στις χώρες χαμηλού εισοδήματος για τη διεύρυνση των κοινωνικών δικαιωμάτων και την αύξηση των δημοκρατικών πρακτικών, αλλά ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις είναι πιθανόν οι κυβερνητικοί φορείς και η κοινωνία πολιτών να υπερισχύσουν αυτών των διαδικασιών, προωθώντας τα δικά τους συμφέροντα. Οι συμμετέχοντες στις διαδικασίες του ΣΠ θέλουν να επιτύχουν διαφορετικούς στόχους και έχουν διαφορετικά κίνητρα. Οι τοπικές κυβερνήσεις θέλουν να προωθήσουν την πολιτική υποστήριξη της δημοτικής αρχής, τη διαφάνεια και τη λογοδοσία και να καταλείψουν ισομερώς τους περιορισμένους πόρους. Η κοινωνία των πολιτών συμμετέχει με στόχο να διευρύνει το δίκτυο της και να μπορέσει να επηρεάσει τη διαμόρφωση των πολιτικών. Οι πολίτες θέλουν να συμβάλλουν στη διαμόρφωση των δημόσιων πολιτικών, να αυξήσουν την πρόσβαση τους στην πληροφορία και να βελτιώσουν την ποιότητα παροχής των δημόσιων υπηρεσιών.

Άλλοι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την επίδραση του ΣΠ στην ενίσχυση της κοινωνικής δικαιοσύνης και ένταξης αλλά και τη διοικητική αναδιοργάνωση είναι η εξάρτηση των συμμετεχόντων από την τοπική αρχή, ο μακροπρόθεσμος σχεδιασμός, η έμφαση στα τοπικά ζητήματα και τις τοπικές πολιτικές και ο κίνδυνος χειραγώγησης τέτοιων προγραμμάτων (Wampler, 2010).

Ο ΣΠ δίνει τη δυνατότητα στους πολίτες να κατανοήσουν τις περίπλοκες διαδικασίες του προϋπολογισμού και να συναποφασίσουν με την κυβέρνηση για την κατανομή των πόρων, δίνοντας στους πολίτες εξουσία ως προς τις αποφάσεις για τη διαμόρφωση των πολιτικών. Με τα προγράμματα του ΣΠ οι διαδικασίες του προϋπολογισμού γίνονται διαφανείς και δημόσιες, μειώνοντας την κυβερνητική διαφθορά. Επίσης, τα προγράμματα του ΣΠ εκπαιδεύουν τους πολίτες, ώστε να κατανοήσουν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους, μαθαίνοντας τους να διαπραγματεύονται μεταξύ τους και με την κυβέρνηση για την διαχείριση των πόρων. Δεν υπάρχει ακριβές μοντέλο του ΣΠ, αλλά είναι ένα πρόγραμμα που μπορεί να μεταφερθεί σε πολλές περιοχές του κόσμου και κυρίως στις χώρες χαμηλού εισοδήματος, όπου οι πελατειακές σχέσεις και ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι πολύ εμφανή.

Ο ΣΠ είναι πιο πιθανό να είναι αποτελεσματικός όταν υπάρχει δυνατή στήριξη από την κυβέρνηση, ώστε να μπορέσει να δώσει την εξουσία στους πολίτες για τη λήψη αποφάσεων, όταν η κοινωνία πολιτών είναι ικανή να συνεισφέρει στη διαδικασία και συνήθως ο ΣΠ πετυχαίνει σε περιοχές με ισχυρά διαμορφωμένο δίκτυο κοινωνίας των πολιτών. Επίσης, ενισχυτικά λειτουργεί ένα γενικευμένο υποστηρικτικό πολιτικό περιβάλλον που μπορεί να προστατεύσει τον ΣΠ από τις πιθανές αντιρρήσεις των νομοθετών, αφού σε κάποιες

περιπτώσεις τα νομοθετικά τμήματα των Δήμων μπορεί να λειτουργήσουν ανασταλτικά στην εφαρμογή του ΣΠ (Shah, 2007).

Η διαδικασία του ΣΠ ενέχει και κάποιους κινδύνους που αφορούν στην πιθανή χειραγώγηση των πολιτών για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων συγκεκριμένων πολιτών και τη μη χρηστή αξιοποίηση των δημόσιων πόρων. Για την αποφυγή των επιβλαβών πρακτικών του ΣΠ θα πρέπει κατά τη διαδικασία του να αναγνωρίζονται οι τοπικές πολιτικές και οι επίσημες και ανεπίσημες πολιτικές σχέσεις, ώστε το αποτέλεσμα της διαδικασίας να αντικατοπτρίζει το μέσο ψηφοφόρο (Shah, 2007). Επίσης, ο ΣΠ μπορεί να έχει αρνητικά αποτελέσματα σε περιπτώσεις που οι πολίτες δεν εμπλέκονται σε μεγάλο βαθμό ή έχουν πολύ περιορισμένη εξουσία στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για τις πολιτικές. Σε τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να μειωθεί η συμμετοχή των πολιτών σε τέτοιες διαδικασίες και να χάσουν την εμπιστοσύνη προς την κυβέρνηση (Wampler, 2010).

Σε μερικές περιπτώσεις η πολιτική πίεση μπορεί να καταστρατηγήσει τη διαδικασία, μετατρέποντας την σε μια πολιτικοποιημένη δράση που δεν διέπεται από τις αρχές του ΣΠ. Μια άλλη πρόκληση του ΣΠ που μπορεί να παρουσιαστεί είναι ότι συνήθως οι συμμετέχοντες των διαδικασιών του ΣΠ είναι οι πολιτικά προσκείμενοι στη δημοτική αρχή. Σε περίπτωση που η αντιπολίτευση έχει πολύ δυνατή αντιπροσώπευση στη διαδικασία, η δημοτική αρχή μπορεί να χάσει το κίνητρο να διαθέσει πόρους και να ακολουθήσει μια αποτελεσματική διαδικασία. Σε αυτή την περίπτωση είναι πιθανό οι συμμετέχοντες να βρεθούν αντιμέτωποι με μια κατάσταση όπου η δημοτική αρχή δεν έχει την απαραίτητη εξουσία να στηρίξει τη διαδικασία, γεγονός που μπορεί να μειώσει την εμπιστοσύνη των πολιτών στις συμμετοχικές διαδικασίες.

Επίσης, η διαδικασία του ΣΠ μπορεί να λειτουργήσει μόνο σαν μέσο ώστε να αναδειχθούν οι απαιτήσεις της κοινωνίας των πολιτών και να νομιμοποιηθούν οι κυβερνητικές πολιτικές, και για να έχει αποτέλεσμα πρέπει να δοθούν στους συμμετέχοντες οι απαραίτητες πληροφορίες και ο χώρος να εκφράσουν τις απόψεις τους. Επιπλέον, πολύ σημαντικός στη διαδικασία του ΣΠ είναι ο ρόλος του δημάρχου που μπορεί να εμπλέκεται περισσότερο ή λιγότερο για το πως θα εκλάβουν και θα χρησιμοποιήσουν τη διαδικασία όλοι οι συμμετέχοντες. (Wampler, 2010).

1.4.2 Ηλεκτρονικός Συμμετοχικός Προϋπολογισμός- e- Participatory Budgeting

Με τη διάδοση των τεχνολογιών επικοινωνίας πληροφοριών (ICTs) υπήρξε η πεποίθηση ότι θα ενισχύνονταν σε πολύ μεγάλο βαθμό οι δημοκρατικές διαδικασίες και η χρήση τους σε πολιτικές διαδικασίες χαρακτηρίστηκε ευρέως ως ηλεκτρονική δημοκρατία. Πιο συγκεκριμένα, η χρήση τέτοιων τεχνολογιών και του διαδικτύου θα ήταν πολύ αποτελεσματική σε τοπικό επίπεδο, όπου οι πολίτες επηρεάζονται πιο άμεσα από τις αποφάσεις και είναι πιο πιθανό να θέλουν να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Επίσης, οι πρακτικές της ηλεκτρονικής δημοκρατίας είναι αποτελεσματικότερες τοπικά λόγω του μειωμένου κόστους και του ελέγχου που μπορεί να διατηρηθεί στις διαδικασίες μικρής κλίμακας. Τα οφέλη από μια

επιτυχή καινοτομία είναι περισσότερα από το κόστος μιας αποτυχίας οπότε τέτοιες πρακτικές ενδείκνυται να λαμβάνουν χώρα σε τοπικό επίπεδο. Ο συμμετοχικός προϋπολογισμός έχει θεωρηθεί ως μια από τις σημαντικότερες καινοτομίες αύξησης της λογοδοσίας των κυβερνητικών φορέων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Η χρήση της ηλεκτρονικής ψηφοφορίας στο Belo Horizonte της Βραζιλίας ανέδειξε σε πολύ μεγάλο βαθμό τη σημασία της χρήσης της τεχνολογίας της επικοινωνίας πληροφοριών στις διαδικασίες του ΣΠ και την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών (Peixoto, 2008).

Περιορισμένες μελέτες αξιολόγησης των ψηφιακών μέσων στο ΣΠ δείχνουν ότι οι πολίτες πιστεύουν ότι, ενώ υπάρχουν πλεονεκτήματα όπως η μείωση χρόνου συμμετοχής, γεγονός που αυξάνει τη συμμετοχή πολιτών που μπορεί να μην συμμετείχαν με τα παραδοσιακά μέσα, υπάρχουν και σημαντικά μειονεκτήματα που μπορεί να οδηγήσουν σε έλλειψη εμπιστοσύνης στη διαδικασία. Μερικά από αυτά είναι ο ψηφιακός αναλφαριθμητισμός, οι μειωμένη δυνατότητα διαβούλευσης μεταξύ των συμμετεχόντων και η ατομιστική συμμετοχή (Barros & Samraio, 2016). Συμπερασματικά, η χρήση εργαλείων ηλεκτρονικού ΣΠ πρέπει να γίνεται συμπληρωματικά με τις παραδοσιακές μεθόδους του ΣΠ, ώστε να αξιοποιηθούν τα οφέλη και των δύο διαδικασιών (Peixoto, 2008). Επίσης, με τη χρήση συνδυασμού παραδοσιακών και ηλεκτρονικών μέσων στις διαδικασίες στο ΣΠ μπορεί να εξασφαλιστεί η ένταξη των πολιτών που δεν έχουν πρόσβαση στα ηλεκτρονικά μέσα (Samraio, 2016).

Η τεχνολογία έχει χρησιμοποιηθεί σε διαφορετικά επίπεδα με στόχο τη βελτίωση της δημοκρατίας και την ενδυνάμωση της συμμετοχής των πολιτών. Σε ένα πρώτο στάδιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διάχυση της πληροφορίας. Οι πολίτες μπορούν με έμμεσο τρόπο να υποστηρίξουν ή όχι ένα διοικητικό πρόγραμμα. Σε αυτή την πρακτική δεν υπάρχουν μειονεκτήματα, το αποτέλεσμα συνήθως είναι αποδεκτό από τους κυβερνητικούς φορείς αλλά δεν ενισχύει ιδιαίτερα τη διαβούλευση και την αντιπροσώπευση. Σε ένα δεύτερο επίπεδο η τεχνολογία χρησιμοποιείται για να δημιουργήσει έναν διάλογο επικοινωνίας των πολιτών με τις αρχές, όπως είναι το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Εδώ οι πολίτες έχουν την αίσθηση ότι ακούγονται αλλά απογοητεύονται γρήγορα αφού οι κρατικοί υπάλληλοι αδυνατούν να διαχειριστούν τον όγκο των μηνυμάτων που λαμβάνουν. Σε ένα τρίτο επίπεδο η τεχνολογία μπορεί να δημιουργήσει ένα σύστημα φιλτραρίσματος των μηνυμάτων, ώστε να απαντώνται πιο επιλεκτικά μειώνοντας την απογοήτευση των πολιτών, και σε ένα τέταρτο επίπεδο με ένα σύστημα διαβούλευσης η τεχνολογία μπορεί να ενισχύσει σημαντικά τη δημοκρατία (Garcia et al., 2005).

Επίσης, ενώ μέχρι το 2014 ο ΣΠ είχε διαδοθεί σε πάνω από 1500 χώρες και τα ψηφιακά μέσα χρησιμοποιούνται κατά κόρων στις διαδικασίες, τα αποτελέσματα όσον αφορά στην αύξηση της συμμετοχικότητας είναι ακόμα χαμηλά. Μια πιθανή αιτία είναι η ίδια η ιστοσελίδα που δεν δίνει πολλές δυνατότητες στους πολίτες να δουν προτάσεις άλλων πολιτών που μπορεί να έχουν τα ίδια προβλήματα με αυτούς, Γενικά και στο επίπεδο της διαβούλευσης η τεχνολογία δεν έχει δώσει την δυνατότητα στους πολίτες να συναποφασίσουν αποτελεσματικά για τα ζητήματα των πόλεων τους (Cantador et al., 2018). Από τη άλλη πλευρά, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι την τεχνολογία κάποιος τη διαχειρίζεται και δεν χρησιμοποιείται με

ουδέτερο τρόπο οπότε οι πολίτες πρέπει να είναι σε εγρήγορση και να αποτρέπουν πρακτικές που ζημιώνουν τις συμμετοχικές διαδικασίες (Garcia et al., 2005).

1.4.3 Η διάδοση του συμμετοχικού προϋπολογισμού

Μετά το Πόρτο Αλέγκρε εμφανίστηκε ραγδαία αύξηση των διαδικασιών του ΣΠ στην Ευρώπη, σε χώρες όπως η Ισπανία, η Γαλλία και η Ιταλία κυρίως από τοπικές κυβερνήσεις του αριστερού χώρου. Επίσης, ο ΣΠ επεκτάθηκε σε πολλούς Δήμους της Λατινικής Αμερικής. Οι Δήμοι της Γερμανίας δημιούργησαν δικά τους δίκτυα με χώρες και ακολούθησαν αρχικά το παράδειγμα της πόλης Κράισττσερτς της Νέας Ζηλανδίας. Ο ΣΠ άρχισε να κερδίζει έδαφος και να χρηματοδοτείται από τις εθνικές κυβερνήσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Πολωνία. Στην Αφρική έχουν δημιουργηθεί δίκτυα που ενισχύουν τη χρήση του ΣΠ και τα τελευταία χρόνια υπάρχει άνοδος στον αριθμό και την ποιότητα του ΣΠ. Κυρίως, προσπάθειες ΣΠ έχουν γίνει στη Σενεγάλη, το Καμερούν, τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό και τη Μαδαγασκάρη. Τέλος, στην Ασία η χρήση του ΣΠ ήρθε μεταγενέστερα, το 2012, και έγινε σε νέες βάσεις χωρίς να χρησιμοποιεί κάποιο γνωστό μοντέλο ΣΠ. Παρόλα αυτά κρατικοί και μη φορείς της Νότιας Κορέας και της Κίνας επισκέφθηκαν τη Βραζιλία το 2009 και έχουν γίνει αναφορές στις πρακτικές του Πόρτο Αλέγκρε από την Ινδία (Sintomer et al., 2013).

Η μεγάλη επίδραση που είχε ο ΣΠ στο Πόρτο Αλέγκρε στην κινητοποίηση της κοινωνίας πολιτών, στην πιο δίκαιη ανακατανομή των πόρων και τη μείωση της διαφθοράς, δεν μπορεί να μην παρατηρηθεί αφού φαίνεται να αποτελεί την πρώτη δημοκρατική καινοτομία που επεκτάθηκε από τον Νότο στο Βορά σε παγκόσμιο επίπεδο. Αρχικά, πολιτικοί αριστερών κυβερνήσεων έδειξαν ενδιαφέρον για τις διαδικασίες του ΣΠ, αλλά στη συνέχεια διεθνείς οργανισμοί όπως η Παγκόσμια Τράπεζα είδαν τα οφέλη του ΣΠ. Το 2010 υπήρξαν περίπου 1000 περιπτώσεις προγραμμάτων ΣΠ και αναφορικά με την Ευρώπη, ο αριθμός των περιπτώσεων αυξήθηκε με το πέρασμα των χρόνων, από 20 το 2001 σε 200 το 2009, σε χώρες όπως η Αγγλία, η Γαλλία, η Γερμανία και η Ισπανία στις βόρειες χώρες αλλά και στην ανατολική Ευρώπη. Τα προγράμματα του ΣΠ στηρίζονται από ένα πολύ ευρύ πολιτικό φάσμα και ενώ ξεκίνησε σαν εργαλείο αριστερών κυβερνήσεων για την υποστήριξη των πιο περιθωριοποιημένων ομάδων πολιτών, εξελίχθηκε σε ένα ουδέτερο πολιτικά εργαλείο που βελτιώνει τη διακυβέρνηση και ενισχύει την εμπιστοσύνη των πολιτών. Σταδιακά ο ΣΠ μετατράπηκε από ένα σύστημα διοικητικών μεταρρυθμίσεων σε ένα εργαλείο βελτίωσης της διοίκησης.

Για την καλύτερη κατανόηση των διαφορετικών τύπων του ΣΠ που χρησιμοποιήθηκαν σε διαφορετικές χώρες, ο Sintomer et al., έχουν δημιουργήσει ένα μοντέλο που αποτελείται από έξι (6) κριτήρια που αφορούν:

- στα διαφορετικά κοινωνικοπολιτικά πλαίσια, λαμβάνοντας υπόψη τον τρόπο που είναι διαμορφωμένο το κράτος, η αγορά και ο τρίτος τομέας, τη λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών αλλά και τον πολιτικό προσανατολισμό των εκάστοτε κυβερνήσεων
- στις κανονιστικές κατευθύνσεις, που έχουν να κάνουν με το πώς αντιλαμβάνονται οι πολίτες τη συμμετοχή και τι θέλουν να επιτύχουν μέσω αυτής,

- στους συμμετοχικούς κανονισμούς, όπου αφορούν στην επιρροή που μπορούν να ασκήσουν οι πολίτες στη λήψη αποφάσεων, και στους ήδη υπάρχοντες τρόπους και εργαλεία συμμετοχής,
- στη δυναμική της συλλογικής δράσης, όσον αφορά στην ύπαρξη και στο ρόλο της κοινωνίας των πολιτών, τη δυνατότητα για κινητοποίηση δράσεων από τους πολίτες και την επίδραση τους στην δημοκρατία και την ανάπτυξη,
- στη σχέση μεταξύ της συμβατικής πολιτικής και τις συμμετοχικές διαδικασίες και πώς μπορούν να συνδυαστούν, και,
- στα δυνατά σημεία, τις αδυναμίες και προκλήσεις κάθε συμμετοχικού μοντέλου (2012).

Στον επόμενο πίνακα φαίνεται μια ταξινόμηση αυτών των 6 τύπων όπως περιεγράφηκαν από τον Sintomer et al.,

	Participatory democracy	Proximity democracy	Participatory modernization	Multi-stakeholder participation	Neo-corporatism	Community development
1. Context						
Relationship between state, market and third sector	Central role of state	Central role of state	Central role of state	Hegemony of the market	Central role of the state	Hegemony of the market, assertiveness of the third sector
Political leaning of local government	Left-wing	Variable	Variable	Variable (but no radical left)	Variable	Variable
2. Normative orientations						
Frames	Participatory democracy, post-authoritarian socialism	Deliberative-oriented version of republicanism, deliberative democracy	Participatory version of <i>New Public Management</i>	Participatory governance	Neo-corporatism, participatory governance	Empowerment, community organizing, pedagogy of the oppressed, libertarian traditions, left-wing liberalism
Goals	Social justice, inversion of priorities, democratization of democracy	Inclusion of user knowledge, renewal of social relationships, inclusion of deliberation to representative democracy	Inclusion of user knowledge, Social peace, no re-distributive objectives	Inclusion of user knowledge, citizens considered clients, economic growth	Inclusion of user knowledge, consensus, social cohesion	Empowerment, affirmative action, no overall redistributive policy, delegation of power to communities
3. Procedures						
Rules, quality of deliberation	Clearly defined rules, good quality deliberation	Informal rules, deliberative quality weak or average	Rules may be clear, weak deliberative quality	Clearly defined rules, average to good deliberative quality	Rules may be clear, variable deliberative quality	Rules may be clear, average to high deliberative quality
Procedural independence of civil society	Strong	Weak	Weak	Weak	Variable	Strong
Fourth power	Yes	No	No	No	No (at local level)	Yes (at local level)
4. Collective action						
Weight of civil society in process	Strong	Weak	Weak	Weak	Strong	Fairly strong
Top-down vs. bottom-up	Top-down and bottom-up	Top-down	Top-down	Top-down	Top-down	Top-down and bottom-up
Consensus vs. cooperative conflict resolution; countervailing power	Cooperative conflict resolution Countervailing power	Consensus No countervailing power	Consensus No countervailing power	Consensus No countervailing power	Consensus No countervailing power	Cooperative resolution of conflicts Countervailing power
5. Link between conventional and participatory politics	Combination	Instrumental use of participation	Weak (participation is a management tool)	Weak (participation is a management tool)	Strengthening of conventional participation	Substitution (participation develops outside conventional politics)
6. Strengths, weaknesses, challenges	- Combining strong participation with social justice - Very specific conditions - Linking participation to modernization; avoid risk of coopting mobilized citizens	- Improved communication between policy-makers and citizens - Selective listening - Combining participation with formal decision-making process; and with state modernization	- Linking participation with modernization; broad political consensus - Low level of politicization - To increase participation and autonomy of civil society	- Inclusion of private corporations - Dominance of private interests - Balancing the weight of stake-holders; autonomy of NGOs	- Creation of social consensus - Exclusion of non-organized citizens; asymmetric power relations - Linking participation with modernization; autonomy of civil society	- Fits in contexts with weak local governments and strong community tradition - No overall vision of the town - Limiting managerial influence; going beyond the micro-local level
Countries	PB: Latin America, Spain, South Korea	PB: Europe, North-America, Korea, Japan, countries of Global South	PB: Germany, Northern Europe, China	PB: Eastern Europe, Africa	PB: Limited	PB: Anglo-Saxon countries, Japan, Global South

Εικόνα 5-Τύποι του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού

Πηγή: Sintomer et al, 2012

Αναφορικά με μια συγκριτική μελέτη που διεξήχθη σε πόλεις της Γερμανίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γαλλίας, ΣΠ εκλαμβάνεται και λειτουργεί με διαφορετικούς τρόπους στις χώρες της Ευρώπης. Στην Γερμανία αναφέρεται σαν πόλη των πολιτών (citizens' town) και επικεντρώνεται στην δέσμευση των πολιτών αλλά χωρίς να ταυτίζεται με την κατανομή της εξουσίας ως συμμετοχική δημοκρατία, έννοια που επικρατεί στη Γαλλία. Στην Αγγλία ο ΣΠ έχει χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση και ανάπτυξη της κοινότητας. Επίσης, ο ΣΠ παίρνει και τα εθνικά χαρακτηριστικά των χωρών που πραγματοποιείται, για παράδειγμα στη Γερμανία δίνει σε πολύ λίγες περιπτώσεις σε απλούς πολίτες τη δυνατότητα για άμεση λύση αποφάσεων, το οποίο είναι το κύριο χαρακτηριστικό του ΣΠ στο Ηνωμένο Βασίλειο. Στη Γαλλία, το κύριο χαρακτηριστικό του ΣΠ ήταν ότι οι τοπικές συζητήσεις σε επίπεδο γειτονιάς επεκτάθηκαν σε επίπεδο πόλης. Πολύ σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίηση του ΣΠ στη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο έπαιξαν τα ήδη διαμορφωμένα δίκτυα της κοινωνίας των πολιτών, ενώ στη Γαλλία η έλλειψη τους είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση των διαδικασιών του ΣΠ αφού δεν υπήρχαν οι δομές για να συζητηθούν τα κοινά προβλήματα των πολιτών. Η μεταφορά του ΣΠ στην Ευρώπη και στον κόσμο συνοδεύτηκε από έναν μεγάλο αριθμό νέων διαδικασιών ανάλογα με τη χώρα και δεν ήταν εύκολο να καθοριστεί και να προσδιοριστεί (Röcke, 2014).

Ο Sintomer (2008) ανέπτυξε έναν ορισμό για τις διαδικασίες του ΣΠ στην Ευρώπη, ο οποίος περιλαμβάνει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Ο ΣΠ πραγματεύεται οικονομικά ζητήματα ή/και ζητήματα προϋπολογισμού
- Πρέπει να εμπλέκεται μια τοπική ομάδα ανθρώπων με έναν αριθμό εκλεγμένων αντιπροσώπων και κάποια διοικητική επιρροή
- Η διαδικασία πρέπει να επαναλαμβάνεται
- Πρέπει να εμπεριέχονται διαδικασίες διαβούλευσης στο πλαίσιο συναντήσεων
- Το αποτέλεσμα πρέπει να συνοδεύεται από λογοδοσία

Η εφαρμογή του ΣΠ στις τρεις αυτές χώρες έδειξε ότι ένα καλά οργανωμένο πρόγραμμα ΣΠ μπορεί να φέρει σημαντικά αποτελέσματα, όπως η παροχή υπηρεσιών που πραγματικά έχουν ανάγκη οι πολίτες, επαναπρογραμματισμό των προτεραιοτήτων στην παροχή υπηρεσιών και την ένταξη των απόψεων των πολιτών, σε κάποιο βαθμό, στις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό. Επίσης, είναι δυνατόν να πυροδοτήσει διοικητικές μεταρρυθμίσεις για τη βελτίωση της διαφάνειας, για έργα και υπηρεσίες με υψηλή σχέση απόδοσης κόστους αλλά και προσανατολισμένα στον χρήστη. Τέλος, οι παράγοντες για την επιτυχία της εφαρμογής του ΣΠ και στην Ευρώπη περιλαμβάνουν την πολιτική θέληση, ώστε να προωθηθούν νέες πρακτικές για τη συμμετοχή των πολιτών, για την πραγματοποίηση τέτοιων στόχων με διοικητική και πολιτική υποστήριξη, αλλά και τους οικονομικούς πόρους για την υλοποίηση της διαδικασίας του ΣΠ.

Οι διαδικασίες του ΣΠ στην Ευρώπη ξεκίνησαν δημιουργώντας μεγάλες προσδοκίες, αλλά 10 χρόνια μετά την εισαγωγή του ΣΠ στην Ευρώπη τα αποτελέσματα είναι περιορισμένα. Επίσης, με το πέρασμα των χρόνων

ο ΣΠ στις Ευρωπαϊκές χώρες δεν ακολουθούσε τις αρχές του ΣΠ, όπως αυτές εδραιώθηκαν στο Πόρτο Αλέγκρε, αλλά εντάχθηκε πιο πολύ στις τοπικές διαδικασίες συμμετοχής πολιτών. Αυτό δεν είναι απαραίτητα αρνητικό, αλλά μπορεί να εξηγεί τα μειωμένα αποτελέσματα του ΣΠ στην Ευρώπη συγκριτικά με τη Λατινική Αμερική. Επιπλέον, στη Λατινική Αμερική η κοινωνία των πολιτών, που είναι ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες για τη διαμόρφωση του ΣΠ, ασκεί συνεχή πίεση στους κυβερνητικούς φορείς για να διατηρήσει τη συμμετοχική δομή του ΣΠ. Τέλος, η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008, δημιούργησε ακόμα περισσότερους περιορισμούς στην εφαρμογή συμμετοχικών διαδικασιών (Röcke, 2014).

Μετά την περιγραφή των διαδικασιών του ανοικτού προϋπολογισμού, του προϋπολογισμού πολιτών και του ΣΠ, μπορούμε να πούμε ότι ο ανοικτός προϋπολογισμός ενισχύει την ανοικτή διακυβέρνηση μέσω της αύξησης της διαφάνειας και της λογοδοσίας. Επίσης, ο προϋπολογισμός πολιτών, που είναι πτυχή του ανοικτού προϋπολογισμού, με τη σειρά του βοηθά την ανοικτή διακυβέρνηση μέσω της διαφάνειας της λογοδοσίας αλλά και της συμμετοχής, αφού εμπεριέχει διαβουλεύσεις για το περιεχόμενο του προϋπολογισμού. Επιπλέον, ο ΣΠ είναι μια πρακτική που αξιοποιεί στο έπακρο και τις τρεις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης, τη λογοδοσία, τη διαφάνεια και τη συμμετοχή αφού οι πολίτες για να μπορέσουν να πάρουν αποφάσεις πρέπει να έχει προηγηθεί διαφάνεια την περίοδο διαμοιρασμού των δημοσιονομικών πληροφοριών, αλλά και λογοδοσία από τους κυβερνητικούς φορείς, εφόσον πρόκειται για μια διαδικασία που έχει συνέχεια και επαναλαμβάνεται. Επομένως, θα μπορούσαμε να εξάγουμε το συμπέρασμα ότι οι επιμέρους διαδικασίες του ανοικτού προϋπολογισμού και του προϋπολογισμού πολιτών θα ενίσχυαν τις διαδικασίες του ΣΠ, αλλά και ότι ένας επιτυχημένος ΣΠ βασίζεται στις προαναφερθείσες πρακτικές.

1.5 Πολιτικές τοπικής αυτοδιοίκησης στην Ελλάδα

1.5.1 Νομοθετικό πλαίσιο

Στην Ελλάδα δεν υπάρχει νομοθετικό πλαίσιο για τις διαδικασίες ανοιχτής και συμμετοχικής διακυβέρνησης και συμμετοχικού προϋπολογισμού. Επίσης, σαν χώρα με πολύ αυστηρή διοικητική οργάνωση με βάση το ιεραρχικό μοντέλο, η Ελλάδα δεν μπορεί να υιοθετήσει πολύ εύκολα μηχανισμούς για την αύξηση της συμμετοχής. Παρόλα αυτά, διαφαίνεται μεγάλη βελτίωση στον τομέα την δημόσιας πληροφορίας, ενώ η δημόσια διαβούλευση αναπτύσσεται με πιο αργούς ρυθμούς και για συγκεκριμένα ζητήματα. Όσον αφορά στην άμεση δημόσια συμμετοχή, φαίνεται ότι αυτή δεν έχει ληφθεί σημαντικά υπόψη από τους κυβερνητικούς φορείς (Λαδής, 2015).

Η ενίσχυση της δημόσιας συμμετοχής είναι κυρίως αποτέλεσμα πολιτικής βούλησης, αν και οι πολίτες θα έπρεπε να ενισχύουν τις πρακτικές προς αυτήν την κατεύθυνση. Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, κυρίως λόγω της οικονομικής κρίσης, έχει παρατηρηθεί και μια «κρίση αντιπροσώπευσης», η οποία αφορά στην αρνητική στάση των πολιτών προς τους αντιπροσώπους τους, με αποτέλεσμα την έλλειψη εμπιστοσύνης και την αποχή τους από συμμετοχικές διαδικασίες (Marantzidis & Siakas, 2017).

Σαν μέλος της OPG, η Ελλάδα έχει θεσπίσει πρακτικές και έχει δεσμευθεί για την ενίσχυση τέτοιων διαδικασιών (*Προτεινόμενες Δεσμεύσεις Για Τη Διαμόρφωση Του 3ου Εθνικού Σχεδίου Δράσης Για Την Ανοικτή Διακυβέρνηση (Open Government Partnership) | Υπουργείο Εσωτερικών, n.d.*). Επιπλέον, σύμφωνα με τις αρχές της OGP που αφορούν στην πρόσβαση στη δημόσια πληροφορία, τη λογοδοσία, τη συμμετοχικότητα, την τεχνολογία και καινοτομία για διαφάνεια, η Ελλάδα έχει δεσμευτεί να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις για την προώθηση των πρακτικών και πολιτικών της ανοικτής διακυβέρνησης. Στο 3^ο σχέδιο δράσης για την ανοικτή διακυβέρνηση (2016-2018) υπήρχαν δεσμεύσεις για την ανοικτή τοπική αυτοδιοίκηση που αφορούσαν σε διαδικασίες στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, της Στερεάς Ελλάδας και του Δήμου Θεσσαλονίκης (*Προτεινόμενες Δεσμεύσεις Για Τη Διαμόρφωση Του 3ου Εθνικού Σχεδίου Δράσης Για Την Ανοικτή Διακυβέρνηση (Open Government Partnership) | Υπουργείο Εσωτερικών, n.d.*).

Πιο συγκεκριμένα, η Ελλάδα έχει ξεκινήσει τις διαδικασίες για την υλοποίηση ανοιχτού προϋπολογισμού στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας, κοινοποιώντας τα αρχεία εκτέλεσης προϋπολογισμού σε επίσημη ιστοσελίδα της κυβέρνησης σε απλή και κατανοητή μορφή και εφαρμόζοντας τη συμμετοχή πολιτών στη λήψη αποφάσεων του προϋπολογισμού. Ανάμεσα στις δεσμεύσεις της Ελλάδας είναι η δημιουργία ηλεκτρονικού συστήματος αξιολόγησης τεχνικών έργων από τους πολίτες, αλλά και η ηλεκτρονική πλατφόρμα διαβούλευσης. Τέλος, δέσμευση αποτελεί και η προώθηση του ανοιχτού προϋπολογισμού και στην Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας. Ενώ η Ελλάδα έχει προχωρήσει σε πολλές διαδικασίες προς αυτήν την

κατεύθυνση, δεν έχει καταφέρει να θέσει σε λειτουργία ικανό αριθμό πρακτικών, ώστε να εκπληρώσει τις δεσμεύσεις της στην ΟΡΓ σε ικανοποιητικό βαθμό (*Δέσμευση 21: Ανοικτός – Συμμετοχικός Προϋπολογισμός – Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας | Υπουργείο Εσωτερικών, n.d.*). Παρόλα αυτά, στο 4^ο σχέδιο δράσης (2019-2021) δεν υπάρχουν αντίστοιχες δεσμεύσεις οι οποίες να αφορούν στην εκπροσώπηση των τοπικών αρχών (*Open Government Partnership (OGP) | 4ο ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ, n.d.*).

Θα ακολουθήσει παρακάτω μια αναφορά στους τρεις (3) νόμους/ προγράμματα και συγκεκριμένα Καποδίστριας, Καλλικράτης και Κλεισθένης, που ο ένας διαδέχθηκε τον άλλον και μαζί συνθέτουν το νομικό πλαίσιο για τη λειτουργία των Δήμων στην Ελλάδα. Κυρίως αναφέρονται ο τρόπος χρηματοδότησης τους και η λειτουργία των επιτροπών που εμπλέκονται στη σύνταξη των ετήσιων προϋπολογισμών τους.

- Πρόγραμμα Καποδίστριας

Όσον αφορά στο νομοθετικό πλαίσιο της ελληνικής τοπικής αυτοδιοίκησης για τη διαχείριση των προϋπολογισμών των Δήμων, το 1997 θεσπίστηκε το Πρόγραμμα Καποδίστριας, νόμος 2539/97, με τον οποίο οι κοινότητες συνενώθηκαν σε μεγαλύτερους Δήμους και οι 442 Δήμοι και οι 5382 κοινότητες μετατράπηκαν σε 910 Δήμους και 104 κοινότητες. Οι κοινότητες μετονομάστηκαν σε δημοτικά διαμερίσματα, δημιουργήθηκαν περίπου 6.000 νομικά πρόσωπα και επιχειρήσεις των Δήμων και οι εκλογές γίνονταν κάθε 4 χρόνια. Η χρηματοδότηση των ΟΤΑ προερχόταν κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό, από ευρωπαϊκά προγράμματα, δημοτικά τέλη, και ιδίους πόρους (π.χ. δημοτικές επιχειρήσεις). (Σχέδιο Καποδίστριας, 2020).

- Πρόγραμμα Καλλικράτης

Το σχέδιο Καποδίστρια ακολουθήσε το πρόγραμμα Καλλικράτης, νόμος 3852/2010, όπου επανακαθορίστηκαν τα όρια των αυτοδιοικητικών μονάδων (ΟΤΑ), ο τρόπος εκλογής και οι αρμοδιότητες των αντιπροσώπων. Βασικές πτυχές του προγράμματος είναι η μείωση του αριθμού των Δήμων σε 325, και των νομικών τους προσώπων, η αντικατάσταση των 57 νομαρχιών από τις 13 περιφέρειες και η σύσταση των αποκεντρωμένων διοικήσεων. Επίσης, εισήγαγε αλλαγές στον τρόπο χρηματοδότησης των ΟΤΑ με επιπλέον μέρος από κρατικούς τους φόρους (ΦΠΑ, φορολογία εισοδήματος, φόρο ακίνητης περιουσίας), την αύξηση της θητείας των οργάνων από 4 σε 5 έτη και την ανακατανομή των αρμοδιοτήτων κάθε βαθμού (Πρόγραμμα Καλλικράτης, 2020).

- Επιτροπή Διαβούλευσης

Με το νόμο του Καλλικράτη γίνεται η εισαγωγή στην Ελλάδα της επιτροπής διαβούλευσης με το άρθρο 76 όπου συγκροτείται με απόφαση του δημοτικού συμβουλίου, σε Δήμους με πληθυσμό μεγαλύτερο των 5.000 κατοίκων, η δημοτική επιτροπή διαβούλευσης που έχει συμβουλευτικό ρόλο. Η επιτροπή διαβούλευσης αποτελείται από εκπροσώπους των τοπικών φορέων και συλλόγων, εθελοντικών οργανώσεων, άλλων φορέων της κοινωνίας των πολιτών και δημοτών. Ο συνολικός αριθμός συμμετεχόντων μπορεί να είναι από είκοσι πέντε (25) έως πενήντα (50) μέλη. Στη δημοτική επιτροπή διαβούλευσης συμμετέχουν και δημότες, σε αριθμό ίσο με το ένα τρίτο (1/3) του αριθμού των μελών εκπροσώπων φορέων.

Όσον αφορά στις αρμοδιότητες της, η δημοτική επιτροπή διαβούλευσης:

α) Εκφέρει γνώμη στο δημοτικό συμβούλιο σχετικά με τα αναπτυξιακά προγράμματα και τα προγράμματα δράσης του Δήμου, το επιχειρησιακό πρόγραμμα και το τεχνικό πρόγραμμα του Δήμου.

β) Εκφέρει γνώμη για θέματα γενικότερου τοπικού ενδιαφέροντος, που παραπέμπονται σε αυτή από το δημοτικό συμβούλιο ή τον δήμαρχο.

γ) Εξετάζει τα τοπικά προβλήματα και τις δυνατότητες για ανάπτυξη του Δήμου και διατυπώνει γνώμη για την επίλυση των προβλημάτων και την αξιοποίηση των δυνατοτήτων αυτών.

δ) Μπορεί να διατυπώνει παρατηρήσεις για το περιεχόμενο των κανονιστικού χαρακτήρα αποφάσεων, οι οποίες εκδίδονται σύμφωνα με το άρθρο 79 του Κ.Δ.Κ..

Η επιτροπή διαβούλευσης έχει τη δυνατότητα να διατυπώσει γνώμη και μέσω διαδικτύου, όπου οι προτάσεις της παρουσιάζονται από τον πρόεδρο της δημοτικής επιτροπής διαβούλευσης στις συνεδριάσεις της.

ε) Μπορεί να εισηγείται στο δημοτικό συμβούλιο τη διεξαγωγή δημοτικού δημοψηφίσματος.

στ) Εκφέρει γνώμη για το προσχέδιο του προϋπολογισμού, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 77 του ν. 4172/2013 (Α' 167).

Οι συνεδριάσεις της δημοτικής επιτροπής διαβούλευσης γίνονται δημόσια και οι αποφάσεις της πρέπει να αναρτηθούν υποχρεωτικά στην ιστοσελίδα του Δήμου. Η επιτροπή συνεδριάζει υποχρεωτικά πριν από τη σύνταξη του προϋπολογισμού και του ετήσιου προγράμματος δράσης του Δήμου.

- Διαχείριση Προϋπολογισμού Δήμων

Σχετικά με τον προϋπολογισμό των Δήμων, το δημοτικό συμβούλιο με απόφαση του καθορίζει κάθε χρόνο το ανώτατο ύψος του προϋπολογισμού εξόδων και το τοπικό συμβούλιο της δημοτικής ή της τοπικής κοινότητας καταρτίζει σχέδιο του προϋπολογισμού εξόδων της κοινότητας για το επόμενο οικονομικό έτος. Το σχέδιο συνοδεύεται από έκθεση, η οποία περιέχει αιτιολόγηση κάθε εγγραφής και αποστέλλεται έγκαιρα στην οικονομική επιτροπή έως το τέλος Αυγούστου.

Η οικονομική επιτροπή εξετάζει: α) αν τα έξοδα που αναγράφονται στο σχέδιο του προϋπολογισμού της κοινότητας είναι μέσα στα όρια που έχουν καθοριστεί από το δημοτικό συμβούλιο για κάθε δημοτική ή τοπική κοινότητα, β) αν τα έξοδα είναι σχετικά με τις αρμοδιότητες που έχουν μεταβιβαστεί από το δημοτικό συμβούλιο στο συμβούλιο της δημοτικής κοινότητας και γ) αν τα έξοδα είναι νόμιμα. Η οικονομική επιτροπή διαγράφει κάθε δαπάνη που αντιβαίνει στα παραπάνω.

Το σχέδιο προϋπολογισμού εξόδων των δημοτικών κοινοτήτων, μετά τη διαμόρφωση του από την οικονομική επιτροπή, εντάσσεται στο σχέδιο προϋπολογισμού του δήμου. Επίσης, η οικονομική επιτροπή καταρτίζει το

σχέδιο προϋπολογισμού εξόδων τοπικής και δημοτικής κοινότητας, αν αυτό δεν καταρτιστεί ή δεν υποβληθεί εμπρόθεσμα. Το συμβούλιο της δημοτικής ή τοπικής κοινότητας εισηγείται τουλάχιστον ένα μήνα πριν την κατάρτιση του επιχειρησιακού και τεχνικού προγράμματος του δήμου, τις προτεραιότητες για τις δράσεις όσων αφορά στην τοπική ανάπτυξη. Πριν από την εισήγηση, προηγείται συνεδρίαση με τους κοινωνικούς φορείς για την κατάθεση προτάσεων.

Προϋπόθεση για την ψήφιση και εκτέλεση του προϋπολογισμού κάθε έτους, είναι η κατάρτιση τεχνικού προγράμματος για το έτος αυτό. Ο ετήσιος προϋπολογισμός κάθε έτους, καθώς και το ετήσιο τεχνικό πρόγραμμα, πρέπει να είναι σε συμφωνία με το αντίστοιχο Ετήσιο Πρόγραμμα Δράσης, καθώς και με το Τετραετές Επιχειρησιακό Πρόγραμμα που έχουν καταρτιστεί για τον μεσοπρόθεσμο προγραμματισμό των δήμων.

Η συνοπτική οικονομική κατάσταση του προϋπολογισμού, όπως έχει ψηφισθεί από το δημοτικό συμβούλιο πρέπει να αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Δήμου και να δημοσιευτεί σε μία τουλάχιστον ημερήσια ή εβδομαδιαία τοπική εφημερίδα. Στην περίπτωση που δεν πραγματοποιηθεί η δημοσίευση δεν επηρεάζεται η απόφαση του δημοτικού συμβουλίου με την οποία ψηφίστηκε ο προϋπολογισμός (ΝΟΜΟΣ 3852/2010 (Κωδικοποιημένος) - ΦΕΚ Α 87/07.06.2010 - Καλλικράτης, n.d.).

- Πρόγραμμα Κλεισθένης

Με το νόμο του Κλεισθένη Ι, 4555/18, η χώρα διαιρείται σε 332 Δήμους, οι οποίοι διαιρούνται σε κοινότητες και όχι τοπικά διαμερίσματα, οι εκλογές επαναφέρονται ανά 4 χρόνια και ισχύει η απλή αναλογική. Οι κοινότητες, επίσης, έχουν δικό τους συμβούλιο, συνδυασμούς και προϋπολογισμό σύμφωνα με τον πληθυσμό και τις πραγματικές ανάγκες τους. Η εκλογή του κοινοτικού συμβουλίου γίνεται ανεξάρτητα από την εκλογή του ψηφοδέλιου του Προέδρου. Τα τοπικά συμβούλια καταργήθηκαν και επανήλθαν οι κοινότητες, οι οποίες αποκτούν έως ένα βαθμό αυτόνομη νομική μορφή. Ο Πρόεδρος κοινότητας εκλέγεται από έμμεση εκλογή μεταξύ των κοινοτικών συμβούλων που θα εκλέγονται. Το Κοινοτικό Συμβούλιο, άνω των 300 κατοίκων, θα απαρτίζεται από 7 μέλη κοινοτικού Συμβουλίου σύμφωνα με το άρθρο 80 (Πρόγραμμα Κλεισθένης Ι, 2020).

Στο πρόγραμμα Κλεισθένης η νομοθεσία για τη δημοτική επιτροπή διαβούλευσης παραμένει σε ισχύ και το δημοτικό συμβούλιο, με απόφασή του, καθορίζει το ανώτατο ύψος του προϋπολογισμού εξόδων κάθε κοινότητας για το επόμενο οικονομικό έτος. Σύμφωνα με το πρόγραμμα Κλεισθένης, οι υπουργοί Οικονομικών και Εσωτερικών, με τη γνώμη της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ), παρέχουν οδηγίες για την κατάρτιση, εκτέλεση και αναμόρφωση του προϋπολογισμού των δήμων. Επίσης, είναι πιθανό να αποφασίσουν τον καθορισμό των ανώτατων ορίων των ιδίων εσόδων του δήμου. Οι λοιπές διαδικασίες κατάρτισης του προϋπολογισμού και ο ρόλος της οικονομικής επιτροπής παραμένουν ίδιες όπως στο πρόγραμμα του Καλλικράτη, με αντικατάσταση των τοπικών συμβουλίων με τις κοινότητες.

Κατά τη σύνταξη του προσχεδίου του προϋπολογισμού, η εκτελεστική επιτροπή συγκεντρώνει και αξιολογεί τυχόν προτάσεις των υπηρεσιών του Δήμου και την εισήγηση της επιτροπής διαβούλευσης. Η εκτελεστική επιτροπή και η επιτροπή διαβούλευσης διατυπώνουν τη γνώμη τους μόνο κατά το στάδιο κατάρτισης του προϋπολογισμού και δεν απαιτείται η γνωμοδότησή τους για πιθανές αλλαγές στον προϋπολογισμό. Τα Τετραετή Επιχειρησιακά προγράμματα συνεχίζουν να πραγματοποιούνται και κατά το πρόγραμμα του Κλεισθένη (ΝΟΜΟΣ 4555/2018 (Κωδικοποιημένος) - ΦΕΚ Α 133/19.07.2018, n.d.).

1.5.2 Συμμετοχικός προϋπολογισμός στην Ελλάδα

Όπως περιγράφηκε παραπάνω η συμμετοχή των πολιτών στη σύνταξη του προϋπολογισμού περιορίζεται στη λειτουργία της επιτροπής διαβούλευσης, η οποία έχει κυρίως συμβουλευτικό ρόλο. Στην Ελλάδα φαίνεται ότι η ανεπίσημη κοινωνία πολιτών είναι πιο ισχυρή, ενώ οι επίσημοι φορείς είναι πιθανόν να μην έχουν τη δυνατότητα να δράσουν αποτελεσματικά αφού στη χώρα τα πολιτικά κόμματα επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την εφαρμογή των πολιτικών. (Clarke et al., 2016).

Επίσης, στην αδυναμία της επίσημης κοινωνίας πολιτών συμβάλλει σημαντικά η δημιουργία πελατειακών σχέσεων. Τέλος, στη χώρα μας οι συμμετοχικές διαδικασίες αντιμετωπίζουν προκλήσεις και λόγω του ιεραρχικού μοντέλου διοίκησης που επικρατεί. Με την ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στις διοικητικές διαδικασίες, θα ενισχυόταν το μοντέλο της διακυβέρνησης των δικτύων που φαίνεται πολύ δύσκολο να επιτευχθεί λόγω του συγκεντρωτισμού που διέπει τη δημόσια διοίκηση στη χώρα μας (Λαδής, 2015).

Παρόλα αυτά, σε αρκετούς Δήμους της Ελλάδας οι τοπικοί φορείς έχουν προσπαθήσει να δοκιμάσουν την εφαρμογή του ΣΠ με σκοπό την κατανομή μέρους των πόρων σε τοπικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, στην Αττική, μεταξύ άλλων, έχουν πραγματοποιηθεί μερικές δραστηριότητες ΣΠ στο Δήμο Αιγάλεω, στο Δήμο Αγίας Παρασκευής, στο Δήμο Ζωγράφου, και μερικές αρκετά επιτυχημένες, όπως στο Δήμο Κηφισιάς και Κορυδαλλού, όπου υπάρχουν και δημοσιευμένες μελέτες.

Στο Δήμο Κορυδαλλού η διεξαγωγή του ΣΠ έγινε με συναντήσεις με τους πολίτες που καθορίστηκαν με βάση την πυκνότητα του πληθυσμού, αλλά και ιδιαιτερότητες των περιοχών. Η διαδικασία ξεκίνησε με την ενημέρωση πληθυσμού, τη διοργάνωση συναντήσεων, τη διαμόρφωση συστήματος για τη λήψη των αιτημάτων των πολιτών και την επεξεργασία των αιτημάτων για να ενταχθούν στον προϋπολογισμό. Οι συναντήσεις έλαβαν χώρα τον Οκτώβρη και Νοέμβρη του 2007 για τον προϋπολογισμό του 2008.

Διενεργήθηκαν συνολικά 8 γεωγραφικές και 3 θεματικές συναντήσεις. Οι θεματικές συναντήσεις αφορούσαν στην παιδεία, τον αθλητισμό και την επιχειρηματικότητα. Η ενημέρωση των πολιτών πραγματοποιήθηκε με πολλαπλά μέσα, όπως έντυπο φυλλάδιο, τοποθέτηση πανό, ενημέρωση μέσω της ιστοσελίδας του Δήμου αλλά και μέσω της κινητοποίησης των δημοτικών συμβούλων.

Στο Δήμο Κορυδαλλού υπήρχαν οργανικές δομές για τις διαδικασίες του ΣΠ, όπως το Τμήμα Δημοσίων Σχέσεων και Επικοινωνιών για την ενημέρωση των πολιτών και την οργάνωση συναντήσεων, η Διεύθυνση Μελετών και Κτηματολογίου που ασχολούταν με την καταγραφή των αιτημάτων των πολιτών και το Τμήμα Έρευνας Ανάπτυξης και Προγραμματισμού για τη δημιουργία ερωτηματολογίου και ανάλυσης δεδομένων. Η συμμετοχή των πολιτών έφτασε τα 645 άτομα στις συναντήσεις γεωγραφικού και τα 220 στις θεματικές.

Ο δήμαρχος ξεκινούσε τη διαδικασία με απολογισμό και κάποια σχέδια για την επόμενη χρονιά. Μετά δέχονταν ερωτήσεις και προτάσεις και οι εκπρόσωποι των υπηρεσιών του δήμου ήταν εκεί για να απαντήσουν τις ερωτήσεις των πολιτών. Επίσης, στους συμμετέχοντες μοιράστηκε ερωτηματολόγιο που αφορούσε στην αξιολόγηση της ποιότητας ζωής στο δήμο τους, στην ιεράρχηση των αναγκών και στον τρόπο που θέλουν να συμμετέχουν στις διαδικασίες του δήμου (Αλεξόπουλος & Παπαηλίας & Γασπαράτος, 2012).

Στο Δήμο Κηφισιάς πραγματοποιήθηκαν συνοικιακές συνελεύσεις το 2015, που αφορούσαν στη διαμόρφωση του προϋπολογισμού του 2016, με φυσική παρουσία, με προτάσεις και αποφάσεις που λαμβάνονταν από τους πολίτες. Επίσης, πραγματοποιήθηκε σύσταση επιτροπών ενεργών πολιτών για την κινητοποίηση των δημοτών και επαναληπτικές συνελεύσεις για ιεράρχηση των αναγκών και ψηφοφορία μέσω των αντιπροσώπων.

Μεγάλη βάση δόθηκε στην εξέταση των προτάσεων προς έγκριση αφού έπρεπε να συνάδουν με τις αποφάσεις του ελεγκτικού συνεδρίου. Στη συνέχεια οι προτάσεις συζητούνταν με την εκτελεστική επιτροπή για να ενσωματωθούν στο τεχνικό πρόγραμμα και τον προϋπολογισμό. Η τελική φάση του προγράμματος αφορούσε στην υλοποίηση και τον έλεγχο. Ο δήμαρχος εισηγήθηκε την εφαρμογή του ΣΠ και μαζί με εκτελεστική επιτροπή καθορίστηκε το ποσό που θα χρησιμοποιηθεί στη διαδικασία.

Οι πολίτες ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα και το ποσό που αναλογούσε σε κάθε συνοικία στις συνεδριάσεις, και κλήθηκαν να προτείνουν έργα και υπηρεσίες σε διάστημα 2 μηνών. Πραγματοποιήθηκαν 14 συνοικιακές συνελεύσεις τον Ιούνιο και τον Ιούλιο, με συμμετοχή από 25 έως 70 άτομα. Άλλες 14 επαναληπτικές συνελεύσεις πραγματοποιήθηκαν τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του 2015 για τον προϋπολογισμό του 2016.

Ο Δήμος Κηφισιάς χρησιμοποίησε πολλαπλά μέσα για να ενημερώσει τους πολίτες για το ΣΠ, όπως μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αφίσες, ανακοινώσεις στον τοπικό τύπο, ιστοσελίδα του Δήμου, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, συνεντεύξεις τύπου, φυλλάδια και ενεργοποίηση δημοτικών συμβούλων. Οι πόροι που διατέθηκαν για το ΣΠ κυρίως αφορούσαν στις εργατοώρες του προσωπικού που ασχολήθηκε με τη διαδικασία και στους τρόπους ενημέρωσης των πολιτών για το ΣΠ. Ένα μεγάλο μέρος των ψηφισμένων έργων πραγματοποιήθηκε στο Δήμο Κηφισιάς, ενώ η υλοποίηση κάποιων έργων μεταφέρθηκε για την επόμενη χρονιά (Τσιρώνη, 2017).

Οι προκλήσεις που αντιμετώπισε ο Δήμος Κηφισιάς και ο Δήμος Κορυδαλλού κατά την εφαρμογή του ΣΠ αφορούν κυρίως στην ανάγκη για πόρους (οικονομικούς και ανθρώπινους), την έλλειψη του νομικού πλαισίου που ενέχει τον κίνδυνο να μην γίνουν δεκτές κάποιες προτάσεις και την έγκαιρη ενημέρωση των πολιτών. Επίσης, φαίνεται ότι οι πολίτες δεν είναι συνηθισμένοι να συμμετέχουν σε τέτοιες διαδικασίες και αυτό μπορεί να εκληφθεί σαν απάθεια. Γενικά και στις δύο περιπτώσεις του ΣΠ που αναφέρθηκαν η συμμετοχή των πολιτών ήταν περιορισμένη και κυρίως οι πολίτες νεαρής ηλικίας φαίνεται να είναι απόντες. Τέλος, αναδείχθηκε η ανάγκη για συμμετοχή ανεξάρτητων πολιτών που δεν είναι προσκείμενοι σε κάποια παράταξη (Τσιρώνη, 2017 ; Αλεξόπουλος & Παπαηλίας & Γασπαράτος, 2012).

Εικόνα 6- Συμμετοχικός Προϋπολογισμός -Δήμος Κηφισιάς

Πηγή: Kifissia.gr

Ενώ φαίνεται ότι έχουν πραγματοποιηθεί εφαρμογές του ΣΠ σε διάφορες πόλεις της χώρας, δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες σχετικά με τους τρόπους υλοποίησής τους και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν ή αντιμετωπίζουν. Επίσης, δεν υπάρχουν στοιχεία για το αν οι πολίτες είναι ενήμεροι για τέτοιες διαδικασίες και αν συμμετέχουν σε ικανό βαθμό συμβάλλοντας στη διαμόρφωση των πολιτικών για το ΣΠ. Σε αυτή τη μελέτη θα διερευνηθεί η εφαρμογή των προγραμμάτων του ΣΠ σε Δήμους της Αττικής στα πλαίσια της ανοικτής διακυβέρνησης και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν ή αντιμετωπίζουν, καθώς και οι τρόποι βελτίωσής τους.

Σκοπός

Σκοπός της μελέτης είναι να διερευνηθούν οι συμμετοχικές διαδικασίες που εφαρμόζουν οι Δήμοι της Αττικής για την εμπλοκή των πολιτών στη λήψη αποφάσεων σχετικών με τον ετήσιο προϋπολογισμό, και η αξιολόγηση των διαδικασιών αυτών ως προς τις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης.

Ερευνητικά ερωτήματα

Πώς εφαρμόζονται οι διαδικασίες συμμετοχικού προϋπολογισμού στους Δήμους της Αττικής ;

Τι προκλήσεις ανακύπτουν από τις διαδικασίες του συμμετοχικού προϋπολογισμού και πώς θα μπορούσαν να βελτιωθούν ;

Ειδικοί στόχοι

- Να διερευνηθούν οι διαδικασίες συμμετοχικού προϋπολογισμού που εφαρμόζονται σε τοπικό επίπεδο και πραγματοποιούνται δια ζώσης και διαδικτυακά και να αξιολογηθούν ως προς τις αρχές της ανοιχτής διακυβέρνησης (διαφάνεια, λογοδοσία και συμμετοχή).
- Να μελετηθεί ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται και πραγματοποιούν τα μέλη των τοπικών αυτοδιοικήσεων τις διαδικασίες συμμετοχικού προϋπολογισμού.
- Να διερευνηθεί ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται οι πολίτες τις διαδικασίες συμμετοχικού προϋπολογισμού.

Μέρος 2 - Έρευνα

Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκαν ποιοτικές και ποσοτικές μέθοδοι, ώστε να απαντηθούν πιο ολοκληρωμένα τα ερευνητικά ερωτήματα. Ακολουθήθηκε διερευνητικός σχεδιασμός όπου αρχικά χρησιμοποιήθηκαν ποιοτικά δεδομένα και η ανάλυση τους και σε δεύτερη φάση πραγματοποιήθηκε η συλλογή και η ανάλυση ποσοτικών δεδομένων. Ο σχεδιασμός αυτός δίνει τη δυνατότητα να διερευνηθεί ένα θέμα με ποιοτικά δεδομένα, ώστε να εξαχθούν θέματα, των οποίων η ανάλυση θα οδηγήσει στην εξέταση μιας θεωρίας ή στη δημιουργία ενός ποσοτικού εργαλείου, όπως ένα ερωτηματολόγιο. Η βαρύτητα του διερευνητικού σχεδιασμού δίνεται συνήθως στα ποιοτικά δεδομένα, τα οποία αποτελούν τη βάση για τη συνέχιση της έρευνας (Burns, 2009).

Σε πρώτη φάση διερευνήθηκαν μέσω διαδικτύου οι Δήμοι της χώρας που έχουν ακολουθήσει διαδικασίες συμμετοχικού προϋπολογισμού. Στη συνέχεια επιλέχθηκε η ποιοτική μέθοδος και η τεχνική της ημιδομημένης συνέντευξης έρευνας με σκοπό την κατανόηση των διαδικασιών του συμμετοχικού προϋπολογισμού στους Δήμους και του τρόπου με τον οποίο τον αντιλαμβάνονται τα μέλη της τοπικής αυτοδιοίκησης. Τα θέματα που προέκυψαν από την ποιοτική μέθοδο τροφοδότησαν τη δημιουργία ενός ερωτηματολογίου, το οποίο διανεμήθηκε προκειμένου να διερευνηθεί ποσοτικά ο τρόπος που αντιλαμβάνονται τον συμμετοχικό προϋπολογισμό οι πολίτες και να αναδειχθούν οι προκλήσεις και πιθανές λύσεις των διαδικασιών του ΣΠ. Στις επόμενες ενότητες θα περιγραφεί η συλλογή και ανάλυση των δεδομένων της ποιοτικής μεθόδου και θα ακολουθήσει η περιγραφή της κατασκευής του ποσοτικού εργαλείου.

2.1 Ποιοτική μέθοδος

Σύμφωνα με τον νόμο Κλεισθένη του 2018 οι Δήμοι της χώρας διαιρούνται σε 332. Τον Οκτώβριο του 2020 έγινε η ανασκόπηση των 332 Δήμων μέσω των επίσημων ιστοσελίδων τους όπου σε κάθε Δήμο έγινε αναζήτηση χρησιμοποιώντας τη φράση «Συμμετοχικός Προϋπολογισμός». Για την ανεύρεση του συνόλου των Δήμων της Ελλάδας χρησιμοποιήθηκε η ιστοσελίδα dhamoi.gr (“Δήμοι,” n.d.). Επίσης, έγινε αναζήτηση στη μηχανή αναζήτησης Google με την φράση «Συμμετοχικός προϋπολογισμός σε Δήμους της Ελλάδας» με σκοπό την ανεύρεση περαιτέρω πληροφοριών (Βλ. παράρτημα 1).

Συμμετέχοντες

Με την ανασκόπηση διαδικτύου εντοπίστηκαν 17 Δήμοι, όπου είχε γίνει αναφορά στον ΣΠ είτε από την επίσημη ιστοσελίδα τους είτε στην μηχανή αναζήτησης Google. Με περαιτέρω εξέταση 2 Δήμοι (Βελβεντό Κοζάνης και Γαύδος) αποκλείστηκαν διότι η αναφορά σε αυτούς τους Δήμους ήταν μελλοντική ή αφορούσε σε αρθρογραφία για τα οφέλη του ΣΠ στους Δήμους. Στους υπόλοιπους 15 Δήμους στάλθηκαν ηλεκτρονικά μηνύματα στις διευθύνσεις των επίσημων ιστοσελίδων, την περίοδο Νοέμβρη-Δεκέμβρη 2020. Οι Δήμοι προσεγγίστηκαν και τηλεφωνικά. Μετά την πρώτη επικοινωνία με το Δήμο Ζωγράφου, η ερευνήτρια ενημερώθηκε και για έναν ακόμα Δήμο, ο οποίος διεξάγει διαδικασίες ΣΠ και δεν είχε ανευρεθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή της μελέτης (Δήμος Αγίου Δημητρίου), οπότε ο τελικός αριθμός Δήμων με τους οποίους έγιναν προσπάθειες επικοινωνίας ήταν 16 (Βλ. παράρτημα 2).

Σε τρεις (3) Δήμους ο οδηγός συνέντευξης τροποποιήθηκε και στάλθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στους αντιπροσώπους των Δήμων, λόγω μη διαθεσιμότητας τους και μετά από συνεννόηση. Οι Δήμοι που στάλθηκε ο οδηγός συνέντευξης ήταν ο Δήμος Κηφισιάς, ο Δήμος Χαλανδρίου και ο Δήμος Ιωαννίνων. Καμιά απάντηση δεν στάλθηκε κατά την συλλογή των δεδομένων της μελέτης από αυτούς τους 3 Δήμους. Ο τελικός αριθμός των συμμετεχόντων ήταν πέντε (5) και αφορούσε πρώην και νυν δημάρχους και υπαλλήλους Δήμων που είχαν ασχοληθεί με τη διαδικασία του ΣΠ στο δήμο τους. Οι συμμετέχοντες ήταν από το Δήμο Κορυδαλλού, το Δήμο Αγίας Παρασκευής, το Δήμο Ζωγράφου, το Δήμο Αιγάλεω και το Δήμο Αγίου Δημητρίου. Όλοι οι Δήμοι ανήκουν στην περιφέρεια Αττικής με αριθμό κατοίκων 63.445 για το Δήμο Κορυδαλλού (“Κορυδαλλός Αττικής,” 2021), 59.704 για το Δήμο Αγίας Παρασκευής (“Αγία Παρασκευή Αττικής,” 2021), 71.026 για το Δήμο Ζωγράφου (“Ζωγράφου Αττικής,” 2021), 69.946 κάτοικοι για το Δήμο Αιγάλεω (“Αιγάλεω,” 2021) και 70.970 για το Δήμο Αγίου Δημητρίου (“Άγιος Δημήτριος Αττικής,” 2021). Οι δήμαρχοι των περιοχών αυτών την περίοδο που διενεργήθηκαν οι προσπάθειες ΣΠ υποστηρίζονταν από παρατάξεις του κέντρου και της αριστεράς.

Εργαλεία

Για τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκε οδηγός συνέντευξης (Βλ. παράρτημα 3), ο οποίος βασίστηκε στα θέματα που απαρτίζουν τις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης, τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και τη συμμετοχή. Βάση επίσης δόθηκε στην ενημέρωση των πολιτών για τις διαδικασίες του ΣΠ αφού η ενημέρωση σχετίζεται με τη συμμετοχή αλλά και με τη διαφάνεια και τη λογοδοσία από την πλευρά της τοπικής αυτοδιοίκησης. Το υλικό αναλύθηκε στη βάση της θεματικής ανάλυσης περιεχομένου. Οι συνεντεύξεις απομαγνητοφωνήθηκαν και μελετήθηκαν σε βάθος για να εντοπιστούν οι συσχετίσεις των ευρημάτων με τις αξίες της ανοικτής διακυβέρνησης.

Διεξαγωγή

Μετά τη δημιουργία του οδηγού συνέντευξης έγινε ο προγραμματισμός των συνεντεύξεων. Οι τρεις από τις πέντε συνεντεύξεις διεξήχθησαν τηλεφωνικά, ενώ οι δύο μέσω Skype. Οι συνεντεύξεις διήρκησαν από μισή μέχρι δύομιση ώρες. Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για το θέμα της εργασίας και ζητήθηκε προφορική συγκατάθεση για την ηχογράφηση των συνεντεύξεων πριν την έναρξη τους. Μετά την παρουσίαση της ερευνήτριας, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν λίγα πράγματα για αυτούς και για τη σχέση τους με το Δήμο. Στη συνέχεια, ακολούθησαν οι ερωτήσεις που στηρίχθηκαν στον οδηγό συνέντευξης. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων κατηγοριοποιήθηκαν σε θεματικές που ανέκυψαν μετά τη μερική απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων και τοποθετήθηκαν σε πίνακα για τη διευκόλυνση της αποτύπωσης των συμπερασμάτων.

2.2 Κατασκευή ποσοτικού εργαλείου

Στη διαδικασία ανάλυσης των συνεντεύξεων και συσχέτισης τους με τις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης, της διαφάνειας, της λογοδοσίας και της συμμετοχής εντοπίστηκε ότι οι συμμετέχοντες αναφέρονταν στις πρακτικές που ακολουθήθηκαν στους εκάστοτε δήμους που πραγματοποιήθηκε ο ΣΠ. Οι συμμετέχοντες ανέδειξαν τρόπους επικοινωνίας με τους πολίτες για την ενίσχυση και των τριών αρχών και ανέφεραν πρακτικές που λειτούργησαν καλά αλλά και πρακτικές που είχαν περιθώρια βελτίωσης. Επίσης, σε αρκετές περιπτώσεις προσπάθησαν να αιτιολογήσουν τη συμπεριφορά των πολιτών ως προς τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες του ΣΠ αλλά και τους τρόπους με τους οποίους οι τοπικοί φορείς επέλεξαν να τον χρησιμοποιήσουν.

Τα ευρήματα των συνεντεύξεων αντιστοιχίστηκαν με βάση τις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης με όσο το δυνατόν περισσότερο μονοσήμαντη αντιστοιχία με Δ για τη διαφάνεια, με Λ για τη λογοδοσία, και Σ για τη συμμετοχή. Στη συνέχεια, κάθε εύρημα χαρακτηρίστηκε με ένα ποιοτικό συντελεστή, -1 αν το εύρημα αναφέρεται σε μια πρακτική που θέλει βελτίωση ή είναι αναποτελεσματική, +1 αν αναφέρεται σε μια επιτυχημένη πρακτική και 0 όπου αναφέρεται μια ουδέτερη πρακτική που δεν δημιουργεί κάποιο ζήτημα.

Όλες οι απαντήσεις των συμμετεχόντων τοποθετήθηκαν σε έναν πίνακα, του οποίου οι στήλες αφορούσαν στην κατάταξη με βάση τις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης και οι γραμμές αφορούσαν στο αν επρόκειτο για διαδικασίες που ήταν αποτελεσματικές, δεν επηρέαζαν ιδιαίτερος τις διαδικασίες του ΣΠ ή έπρεπε να βελτιωθούν (Βλ. παράρτημα 4).

Με αυτή την ταξινόμηση των απαντήσεων των συμμετεχόντων ήρθε σαν επακόλουθο το επόμενο στάδιο της μελέτης, κατά το οποίο δημιουργήθηκαν ερωτήσεις για την επιβεβαίωση ή μη των τοποθετήσεων των αντιπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης. Αυτές οι ερωτήσεις χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή ενός ερωτηματολογίου για να διερευνηθούν οι απόψεις των πολιτών πάνω στα ζητήματα που ανέδειξαν οι συμμετέχοντες των συνεντεύξεων. Ακολουθούν μερικά παραδείγματα με τα οποία φαίνεται η ταξινόμηση και η μετατροπή σε ερωτήσεις των φράσεων των συμμετεχόντων.

Υπάλληλος δήμου αναφέρει:

Στην επιτροπή διαβούλευσης, εσένα σε έχουν καλέσει ποτέ? Εγώ δουλεύω στο Δήμο και δεν ξέρω ποια είναι τα μέλη της. Όλα αυτά τύποις είναι.

Από την παραπάνω φράση καταλαβαίνουμε ότι ο/η υπάλληλος θέτει το ζήτημα της έλλειψης διαφάνειας όσον αφορά στην επιτροπή δημόσιας διαβούλευσης. Μπορούμε να κατατάξουμε τη φράση με αρνητικό πρόσημο(-1) στη στήλη της διαφάνειας και προκύπτει η παρακάτω ερώτηση:

Οι επιτροπές διαβούλευσης των Δήμων που ασχολούνται με τον ετήσιο προϋπολογισμό δεν λειτουργούν όπως θα έπρεπε.

Υπάλληλος δήμου αναφέρει:

Πέρσι έγινε λογοδοσία 100 ημερών. Κανείς δεν άκουσε

Με την παραπάνω φράση ο/η συμμετέχων/ουσα υποστηρίζει ότι οι πολίτες δεν ενδιαφέρονταν για τη διαδικασία λογοδοσίας που πραγματοποιήθηκε στο Δήμο στα πλαίσια του ΣΠ. Πρόκειται για μια πρόκληση, ένα πρόβλημα που πρέπει να αλλάξει για να επιτύχουν οι διαδικασίες του ΣΠ, οπότε ταξινομείται στον πίνακα στη στήλη της λογοδοσία με αρνητικό πρόσημο(-1). Από αυτή τη φράση μπορούμε να εξάγουμε την ερώτηση:

Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, δεν ενδιαφέρομαι για τις αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό.

Νυν δήμαρχος αναφέρει:

Από κάπου πρέπει να ξεκινήσεις οπότε κατά τη γνώμη μου ξεκινάς με τους φορείς που έχουν στο μυαλό τους την ιδέα της συμμετοχής και μετά ανοίγεις τον κύκλο. Είναι μια διαπαιδαγωγική διαδικασία που παίρνει χρόνο

Ο/Η δήμαρχος σε αυτήν την περίπτωση υποστηρίζει ότι για την ενίσχυση της συμμετοχής χρειάζεται η ύπαρξη φορέων που θα κινητοποιήσουν τους πολίτες και θα υποστηρίξουν μια τέτοια διαδικασία. Θεωρεί ότι είναι μια καλή πρακτική που θα βελτιώσει τη διαδικασία του ΣΠ οπότε θα ταξινομηθεί με (+1) στη στήλη της συμμετοχής. Από αυτή τη φράση μπορούμε να φτάσουμε στην ερώτηση:

Αν πρόκειται να θεσπιστούν διαδικασίες με συμμετοχή των πολιτών για τη διαμόρφωση και την παρακολούθηση της εκτέλεσης του ετήσιου προϋπολογισμού σε κάθε Δήμο, τότε πιστεύετε ότι οι πολίτες είναι καλύτερο να συμμετέχουν στις διαδικασίες αυτές με άμεσο τρόπο, δηλαδή όλοι οι πολίτες να μπορούν να επικοινωνούν απευθείας με τον Δήμο ή με έμμεσο τρόπο, δηλαδή να εκπροσωπούνται από μια δική τους επιτροπή που θα επικοινωνεί με τον Δήμο μέσω φορέων, δηλαδή να εκπροσωπούνται μέσω Συλλόγων, ΚΑΠΗ και άλλων τοπικών φορέων στους οποίους είναι μέλη. Σε αυτήν την ερώτηση οι πιθανές απαντήσεις προέκυψαν από φράσεις των συμμετεχόντων των συνεντεύξεων όταν αναφέρονταν στη συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες του ΣΠ.

Οι πρακτικές που αφορούν στον τρόπο επικοινωνίας με τους πολίτες όλων των σταδίων του ΣΠ από τη διεξαγωγή μέχρι την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων και την ανατροφοδότηση που είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης αποτελούν πρακτικές που τοποθετήθηκαν στη σειρά του πίνακα με την αριθμηση 0 γιατί θεωρήθηκε ότι χρειάζεται περαιτέρω διερεύνηση για να αναδειχθεί αν αποτελούν καλές ή κακές πρακτικές αφού η άποψη των πολιτών πρέπει να ληφθεί υπόψη.

Πρώην δήμαρχος αναφέρει:

Μέσα από τη σελίδα του Δήμου και τα social media υπήρχε κάποια ενημέρωση και ανατροφοδότηση αλλά σε πιο γενικό πλαίσιο μέσω Facebook και από το city agenda όπου οι πολίτες βγάζουν φωτογραφίες και στέλνουν και ενημερώνουν για καθημερινά προβλήματα της πόλης.

Η ερώτηση που προκύπτει από αυτή τη φράση είναι η εξής:

Πώς πιστεύετε ότι θα ήταν περισσότερο εξυπηρετικό να μπορούν οι πολίτες να ενημερώνονται για τη διαμόρφωση και εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου; Παρακαλούμε επιλέξτε όποιους και όσους από τους παρακάτω τρόπους θέλετε : μέσω μιας ιστοσελίδας του Δήμου, μέσω αναρτήσεων του Δήμου σε ψηφιακά κοινωνικά δίκτυα (για παράδειγμα, Facebook), μέσω κάποιας εφαρμογής σε κινητό τηλέφωνο με sms στο κινητό τηλέφωνο. με μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, με έντυπες προσωπικές επιστολές, με έντυπα φυλλάδια που θα μοιράζονται σε κάποια κεντρικά σημεία του Δήμου, με αφίσες και πανό σε κεντρικά σημεία του Δήμου, με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο, με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία, με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο, με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με φυσική παρουσία, με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο, με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με φυσική παρουσία

Αυτή η ερώτηση αφορά σε ζητήματα λογοδοσίας αλλά και διαφάνειας και οι συμμετέχοντες της ποσοτικής μεθόδου έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν και να συνδυάσουν τις απαντήσεις τους, οι οποίες έχουν προκύψει από όλους τους πιθανούς τρόπους ενημέρωσης που αναφέρθηκαν από τους συμμετέχοντες των συνεντεύξεων.

2.3 Ποσοτική μέθοδος

Δείγμα

Το δείγμα της ποσοτικής μεθόδου αποτελούνταν από πολίτες της Ελλάδας άνω των 18 ετών. Η ανεύρεση των συμμετεχόντων επετεύχθη με ψηφιακά μέσα, όπως η ηλεκτρονική αλληλογραφία και μέσω πολλαπλών μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Πιο συγκεκριμένα, στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά εκατό (100) συμμετέχοντες από τους οποίους το 38% ήταν άνδρες και το 62% γυναίκες. Όσον αφορά στις ηλικιακές ομάδες, οι συμμετέχοντες από 18-25 ετών κάλυψαν το 9% του δείγματος, από 26-35 ετών το 28%, από 36-45 ετών το 30%, από 46-55 ετών το 13%, από 56-65 ετών το 15% και οι συμμετέχοντες άνω των 60 ετών αποτελούσαν το 5% του δείγματος. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (95%) ήταν απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και οι συμμετέχοντες προέρχονταν από τριανταεπτά (37) διαφορετικούς Δήμους της Ελλάδας. Εκ των 37 Δήμων, οι 22 ήταν εντός Αττικής και οι 15 εκτός Αττικής, σε όλη την επικράτεια. Επίσης, σχετικά με τους Δήμους, των οποίων οι εκπρόσωποι συμμετείχαν στο ποιοτικό μέρος της μελέτης, υπήρχε ένας συμμετέχων από το Δήμο Ζωγράφου, δύο από το Δήμο Κορυδαλλού, ένας από το Δήμο Αιγάλεω και δύο από την Αγία Παρασκευή. Επίσης, υπήρχαν και δύο συμμετέχοντες από τους Δήμους Ιωαννιτών και Κηφισιάς, στους οποίους στάλθηκε ηλεκτρονικά ο οδηγός συνέντευξης αλλά δεν υπήρξε απόκριση. Τέλος, το 94% των συμμετεχόντων ήταν πολίτες και το 6% ήταν μέλη φορέων.

Εργαλεία

Για τη διεξαγωγή του ποσοτικού μέρους της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο το οποίο προέκυψε από τα ευρήματα του ποιοτικού μέρους. Το ερωτηματολόγιο αποτελούταν από ερωτήσεις, στις οποίες οι συμμετέχοντες μπορούσαν να δηλώσουν σε ποιο βαθμό συμφωνούν ή διαφωνούν με μια τοποθέτηση που αφορούσε στη συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση και διεξαγωγή του προϋπολογισμού των Δήμων. Επίσης, είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν ανάμεσα σε νέες πρακτικές σχετικά με την ενημέρωση και τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες του προϋπολογισμού σε τοπικό επίπεδο. Τέλος, στο ερωτηματολόγιο υπήρχαν και ερωτήσεις δημογραφικού χαρακτήρα. Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου διαρκούσε περίπου 15 λεπτά και οι συμμετέχοντες έλαβαν πληροφορίες για την ερευνήτρια και για τον σκοπό διεξαγωγής της μελέτης στην αρχή του ερωτηματολογίου, έχοντας διασφαλιστεί για την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων (Βλ. παράρτημα 5). Οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν για τις απόψεις τους όσον αφορά στη διαμόρφωση και εκτέλεση του προϋπολογισμού και δεν ερωτήθηκαν αν έχουν συμμετάσχει σε διαδικασίες ΣΠ.

Διεξαγωγή

Το ερωτηματολόγιο δημιουργήθηκε και διανεμήθηκε διαδικτυακά σε μορφή Google αρχείου μέσω των σελίδων Facebook και LinkedIn. Επίσης, το ερωτηματολόγιο στάλθηκε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στους συμμετέχοντες των συνεντεύξεων για να το διαμοιράσουν με τη σειρά τους στους δημότες των Δήμων που δραστηριοποιούνται όπως είχε συμφωνηθεί κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων. Το Google αρχείο παρέμεινε ανοικτό στους συμμετέχοντες προς συμπλήρωση για μια εβδομάδα, την περίοδο 9 έως 15 Μαΐου. Αφού συλλέχθηκε ο απαιτούμενος αριθμός των 100 απαντήσεων, η φόρμα σταμάτησε να δέχεται νέες απαντήσεις. Για τη διερεύνηση και την ερμηνεία των διαφόρων χαρακτηριστικών εφαρμόστηκαν μέθοδοι περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης με τη χρήση του στατιστικού πακέτου SPSS.

Μέρος 3 -Αποτελέσματα

Σε αυτό το κεφάλαιο θα παρουσιαστούν μαζί τα αποτελέσματα της ποιοτικής και της ποσοτικής μεθόδου και στη συνέχεια θα συζητηθούν σύμφωνα με τις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης. Επίσης, θα αναφερθούν τα σημαντικότερα συμπεράσματα της έρευνας και θα ακολουθήσει μια πρόταση για τη βελτίωση των διαδικασιών του ΣΠ. Τέλος, θα παρουσιαστούν οι περιορισμοί της μελέτης και θα τεθούν προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

3.1 Παρουσίαση ευρημάτων ποιοτικής και ποσοτικής μεθόδου

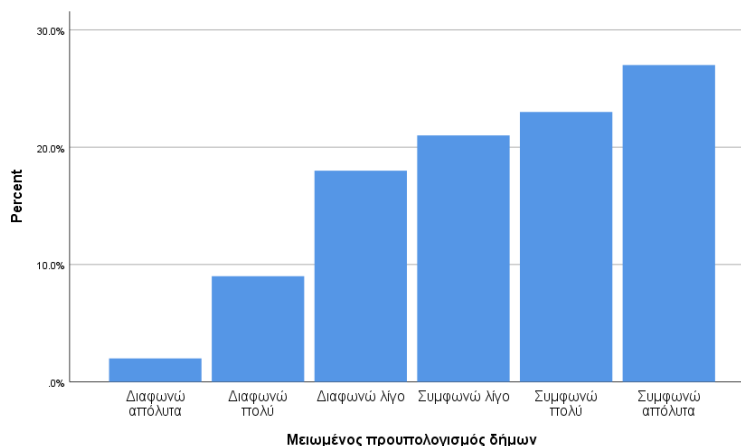
Στην ενότητα που ακολουθεί θα περιγράψουν τα αποτελέσματα των μεθόδων της μελέτης. Αρχικά θα παρουσιαστούν οι απόψεις των πολιτών σχετικά με τις προκλήσεις και τις πιθανές λύσεις για τη βελτίωση των διαδικασιών του ΣΠ στους Δήμους με σκοπό την επιβεβαίωση ή μη των παραδοχών των εκπροσώπων των Δήμων. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν οι απόψεις των πολιτών για τη δημιουργία νέων διαδικασιών για τη διαμόρφωση, εκτέλεση και παρακολούθηση του προϋπολογισμού αλλά και οι προτιμήσεις των πολιτών ως προς την ενημέρωσή τους και τους τρόπους συμμετοχής τους στις διαδικασίες τις σχετικές με τον προϋπολογισμό των Δήμων. Τα δεδομένα θα παρουσιαστούν με περιγραφική στατιστική ανάλυση και θα περιγραφούν πίνακες συνάφειας των μεταβλητών με τις ηλικιακές ομάδες, το φύλο και το επίπεδο εκπαίδευσης του δείγματος.

3.1.1 Απόψεις των πολιτών για πιθανά προβλήματα και πιθανές λύσεις

- Μειωμένος προϋπολογισμός Δήμων

Στο ποιοτικό σκέλος της έρευνας οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι οι Δήμοι δεν έχουν αρκετούς πόρους για να στηρίξουν αποτελεσματικές διαδικασίες

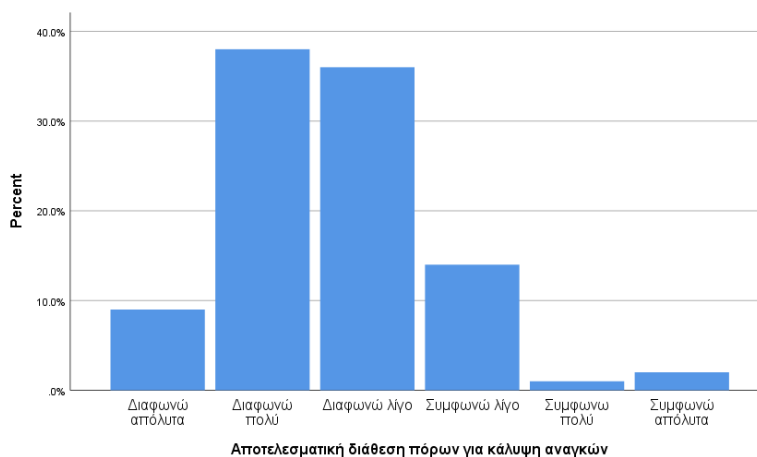
ΣΠ, αφού υπάρχει μεγάλο ποσοστό ανελαστικών δαπανών που πρέπει να καλυφθούν από τα δημοτικά έσοδα. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων του ποσοτικού μέρους διακυμάνθηκαν, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 1, από διαφωνώ απόλυτα έως συμφωνώ απόλυτα με σταδιακή άνοδο με ποσοστά 21%, 23% και 27% από το συμφωνώ λίγο ως το συμφωνώ απόλυτα αντίστοιχα.

Διάγραμμα 1- Μειωμένος προϋπολογισμός δήμων

- Αποτελεσματική διάθεση πόρων για κάλυψη αναγκών

Κατά τη διενέργεια των συνεντεύξεων οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι στο Δήμο τους λαμβάνουν υπόψη τις απόψεις των πολιτών χρησιμοποιώντας διάφορους τρόπους και συμπεριλαμβάνουν στον προϋπολογισμό μεγάλο μέρος από τα αιτήματα των πολιτών. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 2, οι πολίτες διαφωνούν κυρίως με αυτήν τη θέση των εκπροσώπων των φορέων.

Διάγραμμα 2- Αποτελεσματική διάθεση πόρων για κάλυψη αναγκών

- Κρατική εξάρτηση των αποφάσεων των Δήμων

Οι εκπρόσωποι των Δήμων αναφέρουν

ότι οι Δήμοι έχουν μεγάλη εξάρτηση από

την κεντρική διοίκηση όσον αφορά στις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό, λέγοντας χαρακτηριστικά:

Στην Ελλάδα έχουμε κηδεμόνα, ενώ σε άλλες χώρες οι τοπικές αυτοδιοικήσεις νομοθετούν

Παρατηρώντας την πλειοψηφία των απαντήσεων των ερωτηματολογίων, όπως φαίνεται και στον πίνακα 1, οι οποίες κυμαίνονται ανάμεσα στο διαφωνώ λίγο και στο συμφωνώ πολύ δεν μπορούμε να βγάλουμε ασφαλές συμπέρασμα για το αν οι πολίτες συμφωνούν ή διαφωνούν με τους εκπροσώπους της τοπικής αυτοδιοίκησης, αν και φαίνεται μια τάση συμφωνίας με τους κρατικούς φορείς.

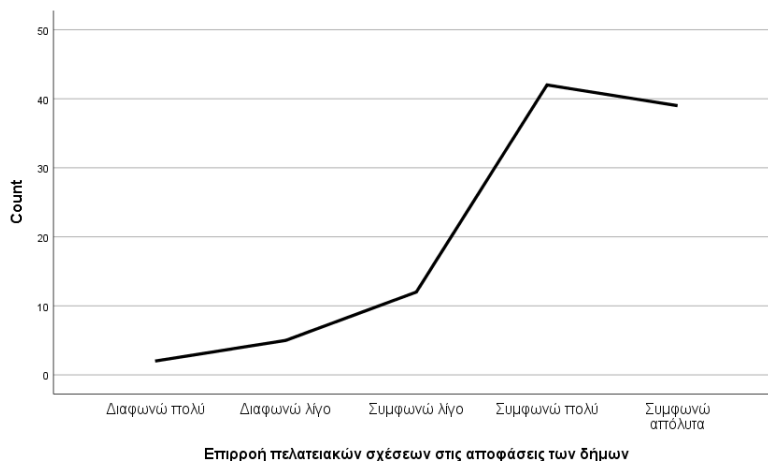
Κρατική εξάρτηση των αποφάσεων των δήμων

	Συχνότητα	Ποσοστό %
Διαφωνώ απόλυτα	4	4
Διαφωνώ πολύ	12	12
Διαφωνώ λίγο	21	21
Συμφωνώ λίγο	23	23
Συμφωνώ πολύ	27	27
Συμφωνώ απόλυτα	13	13
Σύνολο	100	100

Πίνακας 1- Κρατική εξάρτηση των αποφάσεων των δήμων

- Επιρροή πελατειακών σχέσεων στις αποφάσεις των Δήμων

Όσον αφορά στην παραδοχή των εκπροσώπων της τοπικής αυτοδιοίκησης ότι στην Ελλάδα οι αποφάσεις των Δήμων επηρεάζονται από πελατειακές σχέσεις, οι συμμετέχοντες της ποσοτικής μεθόδου την επιβεβαιώνουν σε μεγάλο βαθμό.

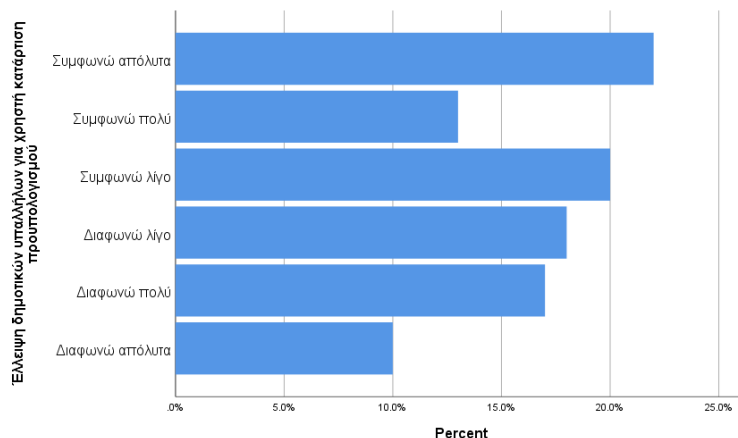
Διάγραμμα 3- Επιρροή πελατειακών σχέσεων στις αποφάσεις των δήμων

- Έλλειψη δημοτικών υπαλλήλων για χρηστή κατάρτιση προϋπολογισμού

Οι συμμετέχοντες των συνεντεύξεων υποστηρίζουν ότι οι Δήμοι δεν έχουν αρκετό προσωπικό, ώστε να καταρτίσουν αποτελεσματικά τον προϋπολογισμό με διαδικασίες ΣΠ, όπως φαίνεται από τη φράση υπαλλήλου Δήμου:

Ο Δήμος δεν μπορεί να έχει έναν υπάλληλο για όλο το Δήμο, και για τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες χρειάζονται 4-5 άτομα

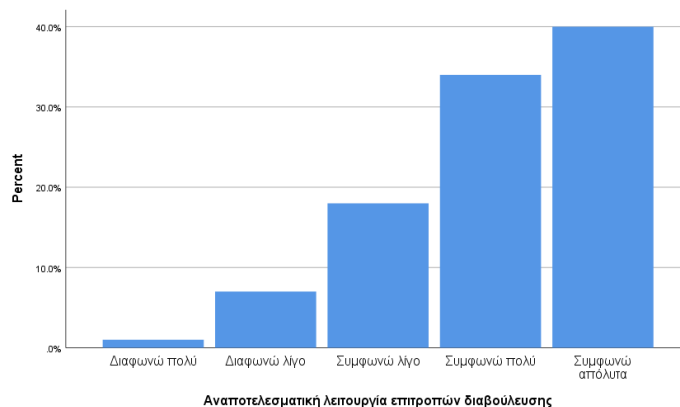
Γεγονός που δεν φαίνεται να συμμερίζονται σε μεγάλο βαθμό οι συμμετέχοντες του ποσοτικού μέρους της διερεύνησης, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 4.

Διάγραμμα 4 - Έλλειψη δημοτικών υπαλλήλων για χρηστή κατάρτιση προϋπολογισμού

- Αναποτελεσματική λειτουργία επιτροπών διαβούλευσης

Σχετικά με τις θεσπισμένες επιτροπές διαβούλευσης στους Δήμους, οι εκπρόσωποι των φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης φαίνεται να συμφωνούν με τους πολίτες πως οι επιτροπές διαβούλευσης δεν λειτουργούν όπως θα έπρεπε. Στο διάγραμμα 5 φαίνεται ότι οι πλειοψηφία των απόψεων των πολιτών κυμαίνονται κυρίως από το συμφωνώ λίγο έως το συμφωνώ πολύ.

Διάγραμμα 5- Αναποτελεσματική λειτουργία επιτροπών διαβούλευσης

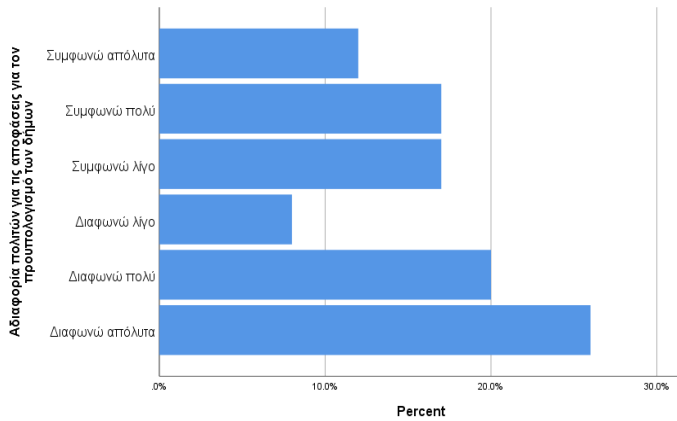
- Αδιαφορία πολιτών και έλλειψη χρόνου για ενασχόληση των πολιτών με τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι οι πολίτες αδιαφορούν για τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό ή δεν έχουν τον απαραίτητο χρόνο να αφιερώσουν σε τέτοιες διαδικασίες.

Χαρακτηριστικά υπάλληλος Δήμου αναφέρει:

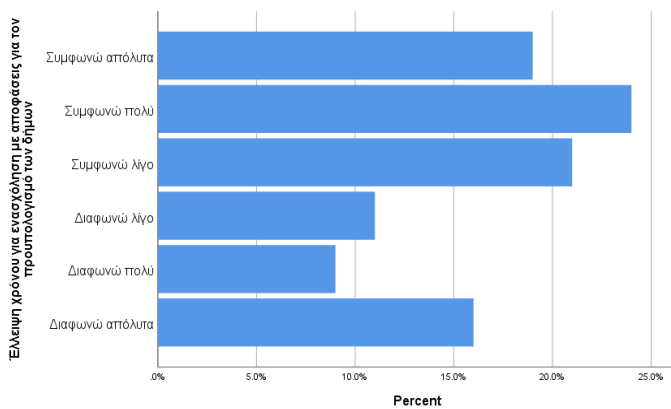
Πέρσι έγινε λογοδοσία 100 ημερών. Κανείς δεν άκουσε

Οι απαντήσεις των πολιτών παρουσιάζουν πολύ μεγάλη διακύμανση και για τις δύο μεταβλητές, οπότε δεν είναι δυνατόν να εξαχθεί κάποιο συμπέρασμα όπως φαίνεται χαρακτηριστικά στα διαγράμματα 6 και 7. Παρόλα αυτά, μεγάλο μέρος των συμμετεχόντων δείχνει να διαφωνεί με την πεποίθηση ότι οι πολίτες δεν ενδιαφέρονται για τις αποφάσεις που σχετίζονται με τον προϋπολογισμό των δήμων, ενώ ένα μεγάλο ποσοστό

συμφωνεί ότι υπάρχει έλλειψη χρόνου για την αποτελεσματική ενασχόληση με τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό.

Διάγραμμα 6- Αδιαφορία πολιτών για τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό

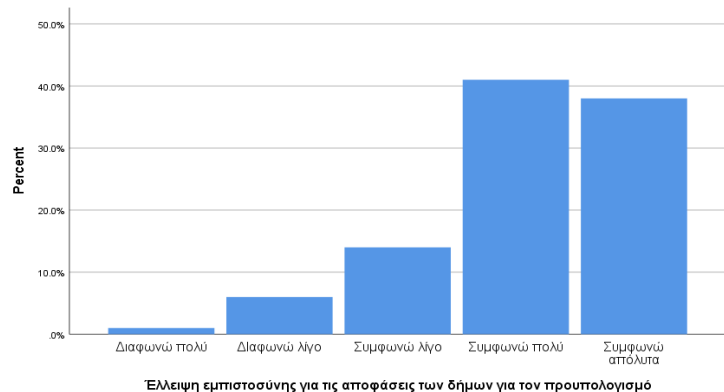
Διάγραμμα 7- Έλλειψη χρόνου πολιτών για ενασχόληση με τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό

- Έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών για τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό

Υπάλληλος Δήμου αναφέρει:

Υπάρχει μια αποστασιοποίηση του κόσμου, δεν υπάρχει εμπιστοσύνη, υπάρχουν πολλά προβλήματα τα οποία απορροφούν τον κόσμο και δεν συμμετέχει, αυτό είναι ένα γενικότερο πολιτικό και κοινωνικό πρόβλημα

Οι απαντήσεις των πολιτών συνάδουν με αυτή τη φράση ενισχύοντας την

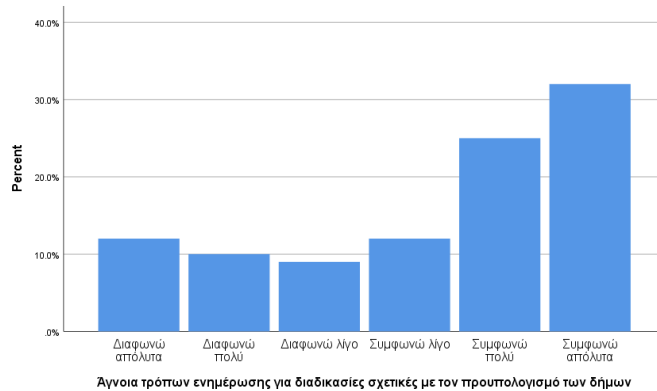

Διάγραμμα 8- Έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών για τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό

πεποίθηση ότι οι πολίτες δεν εμπιστεύονται τις αποφάσεις των Δήμων για τον προϋπολογισμό, όπως δείχνει και το διάγραμμα 8.

- Άγνοια τρόπων ενημέρωσης για διαδικασίες σχετικά με τον προϋπολογισμό των Δήμων.

Οι συμμετέχοντες των συνεντεύξεων αναφέρουν πολλούς τρόπους ενημέρωσης για τις διαδικασίες του συμμετοχικού προϋπολογισμού που ακολουθήθηκαν στο Δήμο τους, αλλά η έλλειψη συμμετοχής εγείρει ερωτήματα σχετικά με την αποτελεσματική ενημέρωση των διαδικασιών του ΣΠ στους Δήμους. Το μεγαλύτερο μέρος των πολιτών, αν και οι απαντήσεις τους παρουσιάζουν μεγάλο εύρος, τείνουν να συμφωνούν ότι δεν ξέρουν πώς να ενημερωθούν όσον αφορά στις διαδικασίες του προϋπολογισμού (διάγραμμα 9).

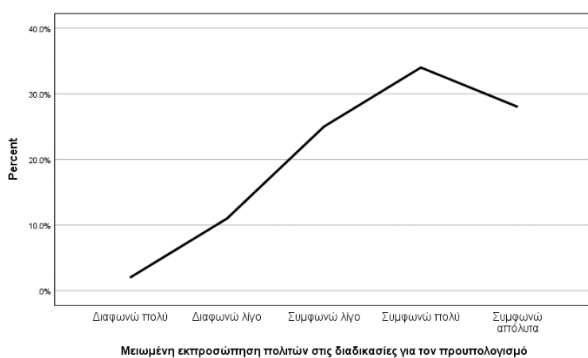
Διάγραμμα 9- Άγνοια τρόπων ενημέρωσης για διαδικασίες σχετικά με τον προϋπολογισμό των δήμων

- Μειωμένη εκπροσώπηση πολιτών στις διαδικασίες για τον προϋπολογισμό

Πρώην δήμαρχος αναφέρει:

Συνήθως συμμετείχαν οι ίδιοι, δηλαδή οι φορείς που ήρθαν στη μια περιοχή πήγαν και σε άλλη, όπως επίσης και κάποιοι δημότες και συνήθως είναι αυτοί που θέλουν να είναι πιο κοντά στα πράγματα.

Οι πολίτες φαίνεται να συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό με την παραδοχή ότι δεν εκπροσωπούνται ικανοποιητικά στις διαδικασίες του προϋπολογισμού (διάγραμμα 10).

Διάγραμμα 10- Μειωμένη εκπροσώπηση πολιτών στις διαδικασίες για τον προϋπολογισμό

- Προϋπολογισμός με διαφάνεια, λογοδοσία και συμμετοχή

Οι συμμετέχοντες ανέδειξαν πολλές πρακτικές που είχαν επιτυχία σχετικά με τις διαδικασίες του ΣΠ.

Χαρακτηριστικά αναφέρουν:

Οι πολίτες μάθαιναν για τα έργα που ψηφίστηκαν με την ανακοίνωση του Δήμου για το τεχνικό πρόγραμμα όπου παρουσιαζόταν πίνακας με τα έργα και αναρτάται στη σελίδα του δήμου

Η λογοδοσία σε συνέλευση σαν δημοτικό συμβούλιο που σύμβουλοι και πολίτες έκαναν κριτική

Ο Δήμος διεκδίκησε την συμμετοχή των πολιτών για το ΣΠ-εκλέχθηκαν 120 άτομα

Οι πολίτες με τη σειρά τους επιβεβαιώνουν ότι είναι απαραίτητη η διαφάνεια, η λογοδοσία και η συμμετοχή για να υπάρχουν αποτελεσματικές διαδικασίες προϋπολογισμού.

Πιο συγκεκριμένα, η πλειοψηφία των πολιτών συμφωνεί σε πολύ μεγάλο βαθμό ότι ο Δήμος πρέπει,

α) να παρουσιάζει στους πολίτες τις αποφάσεις του για τη διαμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού,

β) να απαντά σε ερωτήματα των πολιτών και να αιτιολογεί τις αποφάσεις του για τη διαμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού,

γ) να αποφασίζει από την αρχή μαζί με τους πολίτες για τη διαμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού,

δ) να παρουσιάζει στους πολίτες πώς προχωρά η εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού,

ε) να απαντά σε ερωτήματα των πολιτών και να αιτιολογεί τις αποφάσεις του για την εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού,

ς) να παρακολουθεί συνεχώς μαζί με τους πολίτες πώς προχωρά η εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού,

η) οι διαδικασίες διαμόρφωσης και παρακολούθησης της εκτέλεσης του ετήσιου προϋπολογισμού των Δήμων με συμμετοχή των πολιτών πρέπει να γίνουν υποχρεωτικές για όλους τους Δήμους.

Μετά από περαιτέρω διερεύνηση με τη διεξαγωγή τεστ χ^2 για την άποψη των πολιτών για την υποχρεωτική παρακολούθηση του προϋπολογισμού με τους πολίτες εξετάσαμε τη μηδενική υπόθεση- H_0 κατά την οποία δεν υπάρχει καμία διαφοροποίηση στην άποψη των πολιτών για την υποχρεωτική παρακολούθηση του προϋπολογισμού με τους πολίτες και το φύλο ενώ κατά την εναλλακτική υπόθεση- H_1 η άποψη των πολιτών για την υποχρεωτική παρακολούθηση του προϋπολογισμού με τους πολίτες επηρεάζεται από το φύλο.

Περαιτέρω διερεύνηση έδειξε ότι η χρήση του Fisher's Exact Test θα ήταν πιο ακριβής λόγω του μικρού δείγματος της μελέτης και της ύπαρξης πάνω από 20% κελιών με αναμενόμενη τιμή κάτω του 5 (Kim, 2017).

Οπότε οι μεταβλητές διαμορφώθηκαν όπως φαίνεται παρακάτω:

Πίνακας συνάφειας				
Υποχρεωτική παρακολούθηση εκτέλεσης προϋπολογισμού των Δήμων με τους πολίτες	Φύλο			Σύνολο
		Άνδρες	Γυναίκες	
	Διαφωνώ απόλυτα	1	1	2
	Διαφωνώ πολύ	1	0	1
	Διαφωνώ λίγο	0	4	4
	Συμφωνώ λίγο	0	9	9
	Συμφωνώ πολύ	10	17	27
	Συμφωνώ απόλυτα	26	31	57
Σύνολο	38	62	100	

Chi-Square Tests						
	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11.135 ^a	5	.049	.028		
Likelihood Ratio	15.866	5	.007	.008		
Fisher's Exact Test	11.472			.018		
Linear-by-Linear Association	2.335b	1	.126	.152	.074	.025
N of Valid Cases	100					

a. 7 cells (58.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .38.

b. The standardized statistic is -1.528.

Αφού, $p = 0,018$ με τη διενέργεια Fisher Exact Test, απορρίπτουμε την H_0 και αποδεχόμαστε την H_1

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά τα αποτελέσματα όσον αφορά στις προκλήσεις τις σχετικές με το ΣΠ και οι απόψεις των πολιτών.

Παραδοχές υπαλλήλων Δήμων/Δημάρχων	Απόψεις πολιτών
Μειωμένος προϋπολογισμός Δήμων	Τείνουν να συμφωνούν
Αποτελεσματική διάθεση πόρων για κάλυψη αναγκών	Τείνουν να διαφωνούν
Κρατική εξάρτηση των αποφάσεων των Δήμων	Μεγάλη διακύμανση αν και τείνουν να συμφωνούν
Επιρροή πελατειακών σχέσεων στις αποφάσεις των Δήμων	Τείνουν να συμφωνούν
Έλλειψη δημοτικών υπαλλήλων για χρηστή κατάρτιση προϋπολογισμού	Μεγάλη διακύμανση αν και τείνουν να συμφωνούν
Αναποτελεσματική λειτουργία επιτροπών διαβούλευσης	Τείνουν να συμφωνούν
Αδιαφορία πολιτών για ενασχόληση με τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό	Μεγάλη διακύμανση αν και τείνουν να διαφωνούν

Πίνακας 2- Αποτελέσματα 1- Προκλήσεις

Παραδοχές υπαλλήλων Δήμων/Δημάρχων	Απόψεις πολιτών
Έλλειψη χρόνου για ενασχόληση των πολιτών με τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό	Μεγάλη διακύμανση αν και τείνουν να συμφωνούν
Έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών στις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό	Τείνουν να συμφωνούν
Άγνοια τρόπων ενημέρωσης για διαδικασίες σχετικά με τον προϋπολογισμό των Δήμων	Τείνουν να συμφωνούν
Μειωμένη εκπροσώπηση πολιτών στις διαδικασίες για τον προϋπολογισμό	Τείνουν να συμφωνούν
Ο Δήμος πρέπει να παρουσιάζει στους πολίτες τις αποφάσεις του για τη διαμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού	Τείνουν να συμφωνούν
Ο Δήμος πρέπει να απαντά σε ερωτήματα των πολιτών και να αιτιολογεί τις αποφάσεις του για την διαμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού	Τείνουν να συμφωνούν

Πίνακας 3- Αποτελέσματα 2 -Προκλήσεις

Παραδοχές υπαλλήλων Δήμων/Δημάρχων	Απόψεις πολιτών
Ο Δήμος πρέπει να αποφασίζει από την αρχή μαζί με τους πολίτες για τη διαμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού	Τείνουν να συμφωνούν
Ο Δήμος πρέπει να παρουσιάζει στους πολίτες πώς προχωρά η εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού	Τείνουν να συμφωνούν
Ο Δήμος πρέπει να απαντά σε ερωτήματα των πολιτών και να αιτιολογεί τις αποφάσεις του για την εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού	Τείνουν να συμφωνούν
Ο Δήμος πρέπει να παρακολουθεί συνεχώς μαζί με τους πολίτες πώς προχωρά η εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού	Τείνουν να συμφωνούν
Οι διαδικασίες διαμόρφωσης και παρακολούθησης της εκτέλεσης του ετήσιου προϋπολογισμού των δήμων με συμμετοχή των πολιτών πρέπει να γίνουν υποχρεωτικές για όλους τους Δήμους	Τείνουν να συμφωνούν Επηρεάζεται από το φύλο(p=0.018)

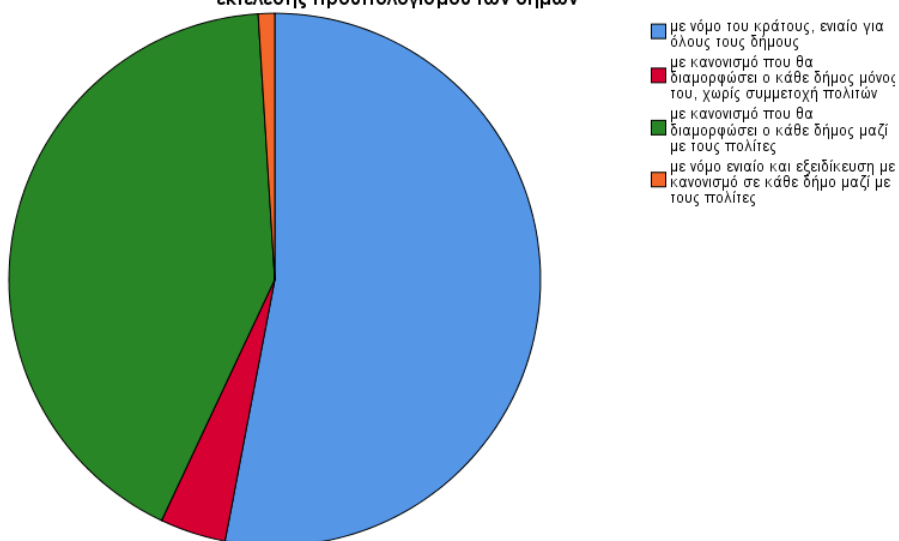
Πίνακας 4- Αποτελέσματα 3-Προκλήσεις

3.1.2 Απόψεις πολιτών για νέες διαδικασίες σχετικές με το προϋπολογισμό

Οι πολίτες ρωτήθηκαν όσον αφορά στη θέσπιση νέων διαδικασιών στη διαμόρφωση, εκτέλεση και παρακολούθηση του προϋπολογισμού. Αρχικά, για να ξεπεραστεί η πρόκληση της έλλειψης νομικού πλαισίου στη χώρα μας σχετικά με το ΣΠ, οι πολίτες ρωτήθηκαν με ποιο τρόπο θα ήθελαν να θεσπιστούν νέες διαδικασίες σχετικές με τον προϋπολογισμό.

Στο σχήμα που ακολουθεί φαίνεται ότι οι πολίτες προτιμούν κυρίως τη θέσπιση τέτοιων διαδικασιών με νόμο του κράτους και ακολούθως με κανονισμό που θα διαμορφώσει ο κάθε Δήμος μαζί με τους πολίτες.

Νομοθετική θέσπιση νέων διαδικασιών για συμμετοχή πολιτών στη διαμόρφωση και παρακολούθηση εκτέλεσης προϋπολογισμού των δήμων

Σχήμα 1- Νομοθετική θέσπιση νέων διαδικασιών για συμμετοχή πολιτών

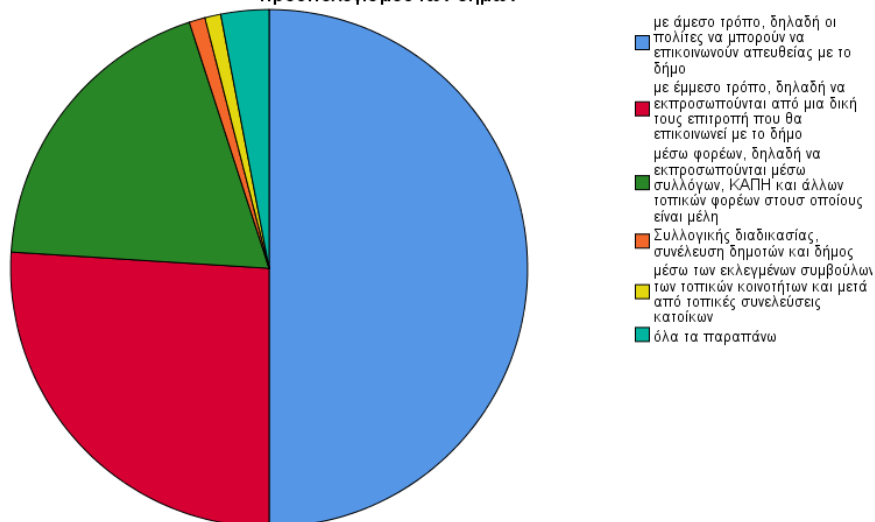
Επίσης, οι πολίτες ρωτήθηκαν με ποιο τρόπο θα ήθελαν να συμμετέχουν στις διαδικασίες του προϋπολογισμού. Αυτή η ερώτηση προέκυψε από την αναφορά των συμμετεχόντων των συνεντεύξεων σε επιτυχημένες πρακτικές συμμετοχής ή προτάσεων σχετικά με τη βελτίωση των διαδικασιών συμμετοχής, μέσω φορέων, εκλεγμένων εκπροσώπων ή με άμεσο τρόπο λέγοντας χαρακτηριστικά:

Από κάπου πρέπει να ξεκινήσεις οπότε κατά τη γνώμη μου ξεκινάς με τους φορείς που έχουν στο μυαλό τους την ιδέα της συμμετοχής και μετά ανοίγεις τον κύκλο. Είναι μια διαπαιδαγωγική διαδικασία που παίρνει χρόνο.

Αν σε αυτό συμμετείχαν οι δημότες θα λύνονταν πιο εύκολα κάποια θέματα, θα οδηγούνταν κατευθείαν στο πρόβλημα και ο δημότης θα συμμετέχει στον σχεδιασμό. Αυτό θα εξοικονομούσε πόρους που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν μετά στο συμμετοχικό προϋπολογισμό.

Η άποψη των πολιτών σχετικά με τη συμμετοχή τους διαμορφώνεται όπως φαίνεται στο σχήμα 2 με μεγαλύτερη προτίμηση στη συμμετοχή με άμεσο τρόπο, που ακολουθείται από τη συμμετοχή μέσω δικής τους επιτροπής, αλλά και μέσω συλλόγων και άλλων τοπικών φορέων.

Νέες διαδικασίες για τρόπους συμμετοχής πολιτών στην διαμόρφωση και παρακολούθηση εκτέλεσης προϋπολογισμού των δήμων

Σχήμα 2- Νέες διαδικασίες για τρόπους συμμετοχής πολιτών

Επίσης, διεξάχθηκε Fisher Exact Test για να εξεταστεί η μηδενική υπόθεση H_0 , κατά την οποία δεν υπάρχει καμία διαφοροποίηση στις απόψεις των πολιτών για τις νέες διαδικασίες για τρόπους συμμετοχής πολιτών στη διαμόρφωση και παρακολούθηση εκτέλεσης προϋπολογισμού ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης, ενώ κατά την εναλλακτική υπόθεση H_1 οι απόψεις των πολιτών σχετικά με τις νέες διαδικασίες για τρόπους συμμετοχής πολιτών στη διαμόρφωση και παρακολούθηση εκτέλεσης προϋπολογισμού επηρεάζονται από το επίπεδο εκπαίδευσης τους.

Πίνακας συνάφειας							
Επίπεδο εκπαίδευσης							
		Γυμνάσιο/Λύκειο	Απόφοιτος μεταλυκειακής εκπαίδευσης(ΙΕΚ, δημόσια – ιδιωτική Μέση σχολή)	Πανεπιστήμιο	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό	Σύνολο
Νέες διαδικασίες για τρόπους συμμετοχής πολιτών στην διαμόρφωση και παρακολούθηση εκτέλεσης προϋπολογισμού των Δήμων	με άμεσο τρόπο, δηλαδή οι πολίτες να μπορούν να επικοινωνούν απευθείας με το Δήμο	2	8	15	20	5	50
	με έμμεσο τρόπο, δηλαδή να εκπροσωπούνται από μια δική τους επιτροπή που θα επικοινωνεί με το Δήμο	2	9	11	4	0	26
	μέσω φορέων, δηλαδή να εκπροσωπούνται μέσω συλλόγων, ΚΑΠΗ και άλλων τοπικών φορέων στους	1	3	9	6	0	19

	οποίους είναι μέλη						
	Συλλογικής διαδικασίας, συνέλευση δημοτών και Δήμος	0	1	0	0	0	1
	μέσω των εκλεγμένων συμβούλων των τοπικών κοινοτήτων και μετά από τοπικές συνελεύσεις κατοίκων	0	0	1	0	0	1
	όλα τα παραπάνω	0	0	0	1	2	3
Σύνολο		5	21	36	31	7	100

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	34.894a	20	.021	.b		
Likelihood Ratio	29.594	20	.077	.027		
Fisher's Exact Test	29.303			.036		

Linear-by-Linear Association	.069c	1	.793	.826	.416	.034
N of Valid Cases	100					

a. 22 cells (73.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .05.

b. Cannot be computed because there is insufficient memory.

c. The standardized statistic is .263.

$p = 0,036$ με τη διενέργεια Fisher Exact Test, απορρίπτουμε την H_0 και αποδεχόμαστε την H_1

Στη συνέχεια παρουσιάζονται συνοπτικά οι απόψεις των πολιτών σχετικά με νέες διαδικασίες σχετικές με τον προϋπολογισμό.

Απόψεις πολιτών για νέες λύσεις		
Νέες διαδικασίες	Νομοθετική θέσπιση νέων διαδικασιών σχετικών με τον προϋπολογισμό	<ul style="list-style-type: none"> • με νόμο του κράτους(53%) • κανονισμό που θα διαμορφώσει ο κάθε Δήμος μαζί με τους πολίτες (42%)
	Σχετικά με τρόπους συμμετοχής πολιτών επηρεάζεται από το επίπεδο εκπαίδευσης ($p=0.036$)	<ul style="list-style-type: none"> • άμεσο τρόπο (50%) • επιτροπή πολιτών (26%) • φορείς (19%)

Πίνακας 5- Αποτελέσματα 4-Νέες διαδικασίες

3.1.3 Απόψεις πολιτών για τρόπους ενημέρωσης σχετικά με τη διαμόρφωση και την εκτέλεση του προϋπολογισμού των Δήμων

Οι εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης ανέφεραν πληθώρα τρόπων ενημέρωσης των πολιτών κατά τη διαμόρφωση, αλλά και κατά την εκτέλεση του προϋπολογισμού. Όλοι αυτοί οι τρόποι συλλέχθηκαν και διαμόρφωσαν τις επιλογές που τέθηκαν υπόψη των πολιτών. Οι πολίτες είχαν την δυνατότητα να συνδυάσουν επιλογές και να συμπληρώσουν επιπλέον τρόπους που δεν αναφέρονταν στις επιλογές. Στον παρακάτω πίνακα συχνοτήτων φαίνονται οι διαφορετικοί τρόποι ενημέρωσης και οι προτιμήσεις των πολιτών:

Πίνακας συχνοτήτων				
		Απαντήσεις		
		N	Ποσοστό	Ποσοστό περιπτώσεων
Τρόποι ενημέρωσης	μέσω μιας ιστοσελίδας του Δήμου	76	18.8%	76%
	μέσω αναρτήσεων του Δήμου σε ψηφιακά κοινωνικά δίκτυα (για παράδειγμα, Facebook)	51	12.6%	51%
	μέσω κάποιας εφαρμογής σε κινητό τηλέφωνο	32	7.9%	32%
	με sms στο κινητό τηλέφωνο	17	4.2%	17%
	με μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου	40	9.9%	40%
	με έντυπες προσωπικές επιστολές	7	1.7%	7%
	με έντυπα φυλλάδια που θα μοιράζονται σε κάποια κεντρικά σημεία του Δήμου	14	3.5%	14%
	με αφίσες και πανό σε κεντρικά σημεία του Δήμου	14	3.5%	14%
	με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο	41	10.1%	41%
	με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία	31	7.7%	31%
	με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο	23	5.7%	23%
	με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με φυσική παρουσία	16	6.4%	16%
	με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο	24	3.5%	24%
με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με φυσική παρουσία	18	4.5%	18%	
Σύνολο		404	100%	404%

Αναφορικά με την ενημέρωση των πολιτών εξετάστηκε πιθανή συνάφεια του τρόπου ενημέρωσης των πολιτών με την ηλικιακή ομάδα του δείγματος. Αφού εξετάστηκαν οι μηδενικές υποθέσεις για όλους τους διαφορετικούς τρόπους γνωμοδότησης των πολιτών ανάλογα με τις ηλικιακές ομάδες χωρίς σημαντικά στατιστικά αποτελέσματα εκτός από την μηδενική υπόθεση H_0 κατά την οποία δεν υπάρχει διαφοροποίηση στην άποψη των πολιτών όσον αφορά στην ενημέρωση μέσω ιστοσελίδας του Δήμου ανάλογα με τις ηλικιακές ομάδες, ενώ κατά την εναλλακτική H_1 η άποψη των πολιτών για την ενημέρωση τους μέσω ιστοσελίδας επηρεάζεται από τις ηλικιακές ομάδες.

Crosstab								
Ηλικιακές ομάδες								
Ενημέρωση μέσω μιας ιστοσελίδας του Δήμου		18-25 ετών	26-35 ετών	36-45 ετών	46-55 ετών	56-65 ετών	66+ ετών	Σύνολο
	Όχι	1	4	3	6	8	2	24
	Ναι	8	24	27	8	6	3	76
Σύνολο		9	28	30	14	14	5	100

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	17.354 ^a	5	.004	.004		
Likelihood Ratio	16.493	5	.006	.008		
Fisher's Exact Test	16.072			.003		
Linear-by-Linear Association	11.442 ^b	1	.001	.001	.001	.000

N of Valid Cases	100					
------------------	-----	--	--	--	--	--

a. 5 cells (41.7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.20.

b. The standardized statistic is -3.383.

$p = 0,003$ με τη διενέργεια Fisher Exact Test, απορρίπτουμε την H_0 και αποδεχόμαστε την H_1

Επιπλέον, αναφορικά με την ενημέρωση των πολιτών εξετάστηκε πιθανή συνάφεια του τρόπου ενημέρωσης των πολιτών με το επίπεδο εκπαίδευσης του δείγματος. Αφού εξετάστηκαν οι μηδενικές υποθέσεις για όλους τους διαφορετικούς τρόπους ενημέρωσης των πολιτών ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης χωρίς σημαντικά στατιστικά αποτελέσματα, εκτός από τη μηδενική υπόθεση H_0 κατά την οποία δεν υπάρχει διαφοροποίηση στην άποψη των πολιτών όσον αφορά στην ενημέρωση με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που γίνονται με φυσική παρουσία ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης, ενώ κατά την εναλλακτική υπόθεση H_1 η άποψη των πολιτών για την ενημέρωση με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που γίνονται με φυσική παρουσία επηρεάζεται από το επίπεδο εκπαίδευσης.

Πίνακας συνάφειας							
Επίπεδο εκπαίδευσης							
		Γυμνάσιο/Λύκειο	Απόφοιτος μεταλυκειακής εκπαίδευσης(IEK, δημόσια – ιδιωτική Μέση σχολή)	Πανεπιστήμιο	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό	Σύνολο
Ενημέρωση με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που γίνονται με φυσική παρουσία	Όχι	5	18	26	16	4	69
	Ναι	0	3	10	15	3	31
Σύνολο	5	21	36	31	7	100	

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	10.005 ^a	4	.040	.037		
Likelihood Ratio	11.551	4	.021	.029		
Fisher's Exact Test	9.473			.038		
Linear-by-Linear Association	8.809 ^b	1	.003	.003	.002	.001
N of Valid Cases	100					

a. 4 cells (40.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1.55.

b. The standardized statistic is 2.968.

$p = 0,038$ με τη διενέργεια Fisher Exact Test, απορρίπτουμε την H_0 και αποδεχόμαστε την H_1

Τέλος, εξετάστηκε η μηδενική υπόθεση H_0 κατά την οποία δεν υπάρχει διαφοροποίηση στην άποψη των πολιτών όσον αφορά στην ενημέρωση με έντυπες επιστολές ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης, ενώ κατά την εναλλακτική υπόθεση H_1 η άποψη των πολιτών για την ενημέρωση με έντυπες επιστολές επηρεάζεται από το επίπεδο εκπαίδευσης.

Πίνακας συνάφειας							
Επίπεδο εκπαίδευσης							
		Γυμνάσιο/Λύκειο	Απόφοιτος μεταλυκειακής εκπαίδευσης(ΙΕΚ, δημόσια – ιδιωτική Μέση σχολή)	Πανεπιστήμιο	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό	Σύνολο
Ενημέρωση με προσωπικές έντυπες επιστολές	Όχι	5	21	36	26	5	93
	Ναι	0	0	0	5	2	7
Σύνολο	5	5	21	36	31	7	100

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Exact Sig. (1- sided)
Pearson Chi-Square	13.639 ^a	4	.009	.013		
Likelihood Ratio	14.960	4	.005	.004		
Fisher's Exact Test	11.381			.007		
Linear-by-Linear Association	9.977 ^b	1	.002	.001	.001	.001
N of Valid Cases	100					

a. 6 cells (60.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is .35.

b. The standardized statistic is 3.159.

$p = 0,007$ με τη διενέργεια Fisher Exact Test, απορρίπτουμε την H_0 και αποδεχόμαστε την H_1 .

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά τα αποτελέσματα όσον αφορά στις απόψεις των πολιτών για τους τρόπους που προτιμούν να ενημερώνονται.

Απόψεις πολιτών για νέες λύσεις		
Ενημέρωση		<ul style="list-style-type: none">• ιστοσελίδα Δήμου(76%). <i>Επηρεάζεται από τις ηλικιακές ομάδες(p=0.003)</i>• ψηφιακά μέσα επικοινωνίας(51%)• μηνύματα με ηλ/κο ταχ/μείο(40%)• συνελεύσεις με φυσική παρουσία(41%). <i>Επηρεάζεται από το επίπεδο εκπαίδευσης(p=0.38)</i>

Πίνακας 6-Αποτελέσματα 5-Ενημέρωση

3.1.4 Απόψεις πολιτών για τρόπους γνωμοδότησης σχετικά με τη διαμόρφωση και την εκτέλεση του προϋπολογισμού των Δήμων

Οι εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης ανέφεραν επίσης πολλούς τρόπους με τους οποίους οι πολίτες συμμετείχαν και έδιναν τη γνώμη τους για τα ζητήματα διαμόρφωσης και εκτέλεσης των προϋπολογισμών στους Δήμους τους. Όλοι αυτοί οι τρόποι συλλέχθηκαν και διαμόρφωσαν τις επιλογές που τέθηκαν υπόψη των πολιτών. Οι πολίτες είχαν την δυνατότητα να συνδυάσουν επιλογές και να συμπληρώσουν τρόπους που δεν αναφέρονταν στις επιλογές. Στον παρακάτω πίνακα συχνοτήτων φαίνονται οι διαφορετικοί τρόποι γνωμοδότησης και οι προτιμήσεις των πολιτών:

Πίνακας συχνοτήτων				
		Απαντήσεις		
		N	Ποσοστό	Ποσοστό περιπτώσεων
Τρόποι γνωμοδότησης	μέσω μιας ιστοσελίδας, όπου να καταχωρούν δημόσια γραπτά μηνύματα και κείμενα	73	18.5%	74.5%
	μέσω ψηφιακών κοινωνικών δικτύων (για παράδειγμα, Facebook), όπου να ανεβάζουν δημόσια φωτογραφίες για ανάγκες έργων στην περιοχή τους	47	11.9%	48%
	μέσω κάποιας εφαρμογής σε κινητό τηλέφωνο, όπου να ανεβάζουν δημόσια φωτογραφίες για ανάγκες έργων στην περιοχή τους	34	8.6%	34.7%
	μέσω ερωτηματολογίων που να διακινούνται με ψηφιακό τρόπο	55	13.9%	56.1%
	μέσω ερωτηματολογίων που να διακινούνται με τηλεφωνικό τρόπο	15	3.8%	15.3%
	μέσω ερωτηματολογίων που να διακινούνται με έντυπο τρόπο	14	3.5%	14.3%
	στέλνοντας στον Δήμο μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου	27	6.8%	27.6%
	στέλνοντας στον Δήμο sms από κινητό τηλέφωνο	10	2.5%	10.2%
	στέλνοντας στον Δήμο έντυπη επιστολή	13	3.3%	13.3%
	με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία	41	10.4%	41.8%
με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο	20	5.1%	20.4%	

	με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με φυσική παρουσία	22	5.6%	22.4%
	με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο	10	2.5%	10.2%
	με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με φυσική παρουσία	14	3.5%	14.3%
Σύνολο		395	100%	403.1%

Στην συνέχεια εξετάστηκε πιθανή συνάφεια του τρόπου γνωμοδότησης των πολιτών με την ηλικιακή ομάδα του δείγματος. Αφού εξετάστηκαν οι μηδενικές υποθέσεις για όλους τους διαφορετικούς τρόπους γνωμοδότησης των πολιτών ανάλογα με τις ηλικιακές ομάδες χωρίς σημαντικά στατιστικά αποτελέσματα εκτός από την μηδενική υπόθεση H_0 κατά την οποία δεν υπάρχει καμία διαφοροποίηση στην άποψη των πολιτών για τη γνωμοδότηση μέσω ερωτηματολογίων που να διακινούνται με ψηφιακό τρόπο ανάλογα με τις ηλικιακές ομάδες.

Crosstab								
Ηλικιακές ομάδες								
Γνωμοδότηση μέσω ερωτηματολογίων που να διακινούνται με ψηφιακό τρόπο		18-25 ετών	26-35 ετών	36-45 ετών	46-55 ετών	56-65 ετών	66+ ετών	Σύνολο
		Όχι	1	5	19	7	9	4
	Ναι	8	23	11	7	5	1	55
Σύνολο		9	28	30	14	14	5	100

Chi-Square Tests						
	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-	21.305 ^a	5	.001	.000		

Square						
Likelihood Ratio	22.982	5	.000	.001		
Fisher's Exact Test	21.433			.000		
Linear-by-Linear Association	14.118 ^b	1	.000	.000	.000	.000
N of Valid Cases	100					

a. 4 cells (33.3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2.25.

b. The standardized statistic is -3.757.

$p = 0,000$ με τη διενέργεια Fisher Exact Test, απορρίπτουμε την H_0 και αποδεχόμαστε την H_1

Επίσης, εξετάστηκε πιθανή συνάφεια του τρόπου γνωμοδότησης των πολιτών με το επίπεδο εκπαίδευσης του δείγματος. Αφού εξετάστηκαν οι μηδενικές υποθέσεις για όλους τους διαφορετικούς τρόπους γνωμοδότησης των πολιτών ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης του δείγματος χωρίς σημαντικά στατιστικά αποτελέσματα, εκτός από την μηδενική υπόθεση H_0 κατά την οποία δεν υπάρχει καμία διαφοροποίηση στην άποψη των πολιτών για τη γνωμοδότηση μέσω μιας ιστοσελίδας, όπου να καταχωρούν δημόσια γραπτά μηνύματα και κείμενα με την εναλλακτική υπόθεση H_1 κατά την οποία η άποψη των πολιτών για τη γνωμοδότηση μέσω μιας ιστοσελίδας, όπου να καταχωρούν δημόσια γραπτά μηνύματα και κείμενα, επηρεάζεται από το επίπεδο εκπαίδευσης.

Crosstabs							
Γνωμοδότηση μέσω μιας ιστοσελίδας, όπου να καταχωρούν δημόσια γραπτά μηνύματα και κείμενα		Γυμνάσιο/Λύκειο	Απόφοιτος μεταλυκειακής εκπαίδευσης(ΙΕΚ, δημόσια – ιδιωτική Μέση σχολή)	Πανεπιστήμιο	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό	Σύνολο

	Όχι	0	9	13	4	1	27
	Ναι	5	12	23	27	6	73
Σύνολο	5	5	21	36	31	7	100

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymptotic Significance (2- sided)	Exact Sig. (2- sided)	Exact Sig. (1- sided)	Exact Sig. (1- sided)
Pearson Chi-Square	9.744 ^a	4	.045	.042		
Likelihood Ratio	11.294	4	.023	.030		
Fisher's Exact Test	9.049			.044		
Linear-by-Linear Association	2.355 ^b	1	.125	.142	.078	.028
N of Valid Cases	100					

$p = 0,044$ με τη διενέργεια Fisher Exact Test, οπότε απορρίπτουμε την H_0 και αποδεχόμαστε την H_1

Επίσης, εξετάστηκε η μηδενική υπόθεση H_0 , κατά την οποία δεν υπάρχει καμία διαφοροποίηση στην άποψη των πολιτών για τη γνωμοδότηση με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία, με την εναλλακτική υπόθεση H_1 , κατά την οποία η άποψη των πολιτών για τη γνωμοδότηση με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία επηρεάζεται από το επίπεδο εκπαίδευσης.

Crosstab							
Επίπεδο εκπαίδευσης							
Γνωμοδότηση με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία		Γυμνάσιο/Λύκειο	Απόφοιτος μεταλυκειακής εκπαίδευσης(ΙΕΚ, δημόσια – ιδιωτική Μέση σχολή)	Πανεπιστήμιο	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό	Σύνολο
	Όχι	5	10	27	14	3	59
	Ναι	0	11	9	17	4	41
Σύνολο	5	5	21	36	31	7	100

Chi-Square Tests						
	Value	Df	Asymptotic Significance (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	11.617 ^a	4	.020	.017		
Likelihood Ratio	13.574	4	.009	.014		
Fisher's Exact Test	11.486			.016		
Linear-by-Linear Association	2.848 ^b	1	.091	.102	.056	.020
N of Valid Cases	100					

$p = 0,016$ με τη διενέργεια Fisher Exact Test, οπότε απορρίπτουμε την H_0 και αποδεχόμαστε την H_1 .

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά τα αποτελέσματα όσον αφορά στις απόψεις των πολιτών για τους τρόπους που προτιμούν να δίνουν τη γνώμη τους.

Απόψεις πολιτών για νέες λύσεις	
Γνωμοδότηση	<ul style="list-style-type: none">μέσω μιας ιστοσελίδας(74.5%) Επηρεάζεται από το επίπεδο εκπαίδευσης (p=0.044)μέσω ψηφιακών κοινωνικών δικτύων(48%)μέσω ερωτηματολογίων που να διακινούνται με ψηφιακό τρόπο(56.1%) Επηρεάζεται από τις ηλικιακές ομάδες (p=0.000)με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία(41.8%) Επηρεάζεται από το επίπεδο εκπαίδευσης (p=0.016)

Πίνακας 7- Αποτελέσματα 6-Γνωμοδότηση

3.2 Συζήτηση ευρημάτων ποιοτικής και ποσοτικής μεθόδου

Σε αυτήν την ενότητα θα συζητηθούν τα αποτελέσματα των μεθόδων που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα την έρευνα με βάση τις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης, τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και τη συμμετοχή. Θα διερευνηθούν οι προκλήσεις όσον αφορά στις πιθανές αιτίες που τις προκαλούν, τις πιθανές συνέπειες και τους τρόπους βελτίωσης τους.

3.2.1 Διαφάνεια

- Εξάρτηση τοπικών αρχών από κεντρική διοίκηση

Οι εκπρόσωποι των Δήμων αναφέρουν το πρόβλημα της εξάρτησης των τοπικών αρχών από την κεντρική διοίκηση στο θέμα του προϋπολογισμού, μια θέση με την οποία οι πολίτες τείνουν να συμφωνήσουν. Όπως φαίνεται από το νομικό πλαίσιο των ΟΤΑ στην Ελλάδα, οι τοπικές κοινότητες και τα συμβούλια αποφασίζουν το ανώτατο όριο του προϋπολογισμού και η οικονομική επιτροπή ελέγχει τη νομιμότητα των δαπανών. Όμως, τις οδηγίες για την κατάρτιση του προϋπολογισμού τις καθορίζουν τα Υπουργεία Οικονομικών και Εσωτερικών (*ΝΟΜΟΣ 4555/2018 (Κωδικοποιημένος) - ΦΕΚ Α 133/19.07.2018, n.d.*), οπότε μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει σαφής εξάρτηση των Δήμων από την κεντρική διοίκηση. Αυτό το πλαίσιο περιορίζει αρκετά την ευελιξία των Δήμων στην κατάρτιση του προϋπολογισμού και πιθανόν τους αποθαρρύνει από μια διαδικασία συμμετοχικότητας με τους πολίτες αφού δεν έχουν τη δυνατότητα να εκπληρώσουν τις προσδοκίες τους. Συμπληρωματικά η έλλειψη νομικού πλαισίου για το ΣΠ δημιουργεί επιπρόσθετες προκλήσεις σε τέτοιες πρωτοβουλίες. Μια πιο ευέλικτη σχέση τοπικής και κεντρικής διοίκησης, η οποία θα έδινε το περιθώριο στις τοπικές αυτοδιοικήσεις να αποφασίζουν την κατανομή των πόρων που διαθέτουν, θα ενίσχυε τις πρακτικές του ΣΠ.

- Επιρροή πελατειακών σχέσεων στις αποφάσεις των Δήμων

Οι εκπρόσωποι των Δήμων συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό με τους πολίτες ότι οι αποφάσεις των Δήμων επηρεάζονται σημαντικά από πελατειακές σχέσεις που παρουσιάζονται στη χώρα μας. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, οι διαδικασίες του συμμετοχικού προϋπολογισμού συμβάλλουν σημαντικά στη μείωση των πελατειακών σχέσεων και της κυβερνητικής διαφθοράς (Shah, 2007). Όμως πρέπει να ληφθεί υπόψη και ότι οι συμμετέχοντες σε τέτοιες διαδικασίες είναι συχνά άτομα προσκείμενα στις τοπικές αρχές (Wampler, 2010), γεγονός που μπορεί να ενισχύσει την εντύπωση των πολιτών για τις πελατειακές σχέσεις στην τοπική αυτοδιοίκηση. Σίγουρα κάθε δημοτική αρχή έχει ένα πυρήνα πολιτών που θα στηρίζει νέες διαδικασίες και αυτό δεν είναι απαραίτητα μειονέκτημα, αλλά είναι στην ευχέρεια της τοπικής αρχής και υποχρέωση της να ενισχύσει τη συμμετοχή των πολιτών πέραν του κλειστού της κύκλου, ώστε να αυξηθεί η εμπιστοσύνη των πολιτών σε τέτοιες διαδικασίες.

- Αναποτελεσματική λειτουργία επιτροπών διαβούλευσης

Οι εκπρόσωποι των Δήμων και οι πολίτες συμφωνούν ότι οι επιτροπές διαβούλευσης που έχουν θεσπιστεί δεν λειτουργούν όπως θα έπρεπε και δεν είναι αποτελεσματικά ενημερωμένοι για τις πρακτικές που ακολουθούνται. Ενώ πρόκειται για μια θεσμοθετημένη διαδικασία συμμετοχικού χαρακτήρα, φαίνεται ότι οι τοπικές αρχές δεν έχουν εξασφαλίσει την αποτελεσματική λειτουργία της. Επίσης, παρόλο που η επιτροπή διαβούλευσης έχει μόνο γνωμοδοτικό ρόλο (*ΝΟΜΟΣ 3852/2010 (Κωδικοποιημένος) - ΦΕΚ Α 87/07.06.2010 - Καλλικράτης, π.δ.*), θα μπορούσε να λειτουργήσει σαν αρχικό στάδιο συμμετοχής φορέων και πολιτών σε διαδικασίες σχετικές με τον προϋπολογισμό. Σε αυτή τη βάση, οι Δήμοι θα μπορούσαν να εκπαιδεύσουν τους πολίτες και τους τοπικούς φορείς σε συμμετοχικές διαδικασίες, ώστε να επιτύχουν στη συνέχεια διαδικασίες ΣΠ.

- Άγνοια τρόπων ενημέρωσης για διαδικασίες σχετικά με τον προϋπολογισμό των Δήμων

Η διαφάνεια, όπως έχει ήδη περιγραφεί, επιτυγχάνεται με την αποτελεσματική, έγκυρη και έγκαιρη ενημέρωση των πολιτών για τα ζητήματα που τους αφορούν, και στη συγκεκριμένη περίπτωση αφορούν στα ζητήματα ενημέρωσης για τον προϋπολογισμό (OECD, 2016). Επίσης, έχουν περιγραφεί παραπάνω οι πρακτικές του ανοικτού προϋπολογισμού και του προϋπολογισμού πολιτών που ενισχύουν την ενημέρωση των πολιτών και την κυβερνητική διαφάνεια και αφορούν στους τρόπους ενημέρωσης των πολιτών για τα ζητήματα που άπτονται του προϋπολογισμού. Οι πολίτες ερωτήθηκαν για το αν γνωρίζουν πώς να ενημερωθούν για τις διαδικασίες που αφορούν στον προϋπολογισμό και ένα μεγάλο ποσοστό συμμετεχόντων απάντησε αρνητικά.

Αυτό μας δείχνει ότι, αν και είναι πιθανό να υπάρχουν ήδη τρόποι ενημέρωσης των πολιτών, που έχουν θεσμοθετηθεί στη χώρα μας σύμφωνα με τις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης, οι πληροφορίες δεν φτάνουν στους πολίτες και η αιτία του ζητήματος αυτού χρήζει περαιτέρω διερεύνησης, ώστε να κατανοήσουμε αν υπάρχει ελλιπής ενημέρωση ή έλλειψη ενδιαφέροντος από τους πολίτες, όσον αφορά στον προϋπολογισμό των δήμων.

- Απόψεις πολιτών για τρόπους ενημέρωσης σχετικά με την διαμόρφωση και την εκτέλεση του προϋπολογισμού των Δήμων

Όσον αφορά στους τρόπους ενημέρωσης, οι πολίτες ανέφεραν ότι επιθυμούν να ενημερώνονται κυρίως με ψηφιακούς τρόπους, όπως μέσω ιστοσελίδας του Δήμου, μέσω κοινωνικής δικτύωσης, συνελεύσεων που διεξάγονται ψηφιακά, μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και μέσω εφαρμογής στο κινητό τηλέφωνο. Η χρήση των ψηφιακών μέσων στη διάχυση της πληροφορίας μπορεί να ενισχύσει σημαντικά τις δημοκρατικές διαδικασίες (Garcia et al., 2005), όπως και στις διαδικασίες του ΣΠ (Sampaio, 2016). Η ενημέρωση μέσω ιστοσελίδας του Δήμου φαίνεται να επηρεάζεται από την ηλικιακή ομάδα του δείγματος και αυτό είναι ένα εύρημα που πρέπει να το λάβουν υπόψη οι Δήμοι όταν χρησιμοποιούν την ιστοσελίδα του Δήμου για την ενημέρωση των πολιτών. Επίσης, η ενημέρωση με έντυπες επιστολές και η ενημέρωση μέσω συνελεύσεων

που γίνονται με φυσική παρουσία φαίνεται να επηρεάζονται από το επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων και αυτό αποτελεί ένα ακόμα εύρημα που πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά το σχεδιασμό του ΣΠ.

Όλοι οι Δήμοι της Ελλάδας διατηρούν ιστοσελίδες και έχουν τη δυνατότητα αποστολής ηλεκτρονικών μηνυμάτων που θα πρέπει να ενεργοποιήσουν για την ενημέρωση των πολιτών. Επίσης, οι δήμοι θα πρέπει να δώσουν μεγαλύτερη βάση στη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αλλά και των ηλεκτρονικών εφαρμογών ώστε να καταφέρουν να καλύψουν όλα τα ψηφιακά μέσα ενημέρωσης και ενημερώσουν όσο το δυνατό μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού.

- Υποχρεωτική παρουσίαση αποφάσεων για τη διαμόρφωση και εκτέλεση του προϋπολογισμού των Δήμων

Οι πολίτες θεωρούν ότι οι Δήμοι πρέπει να παρουσιάζουν τις αποφάσεις όσον αφορά στη διαμόρφωση, αλλά και την εκτέλεση του προϋπολογισμού. Η έλλειψη διάχυσης της πληροφορίας στους πολίτες ή η μη έγκυρη πληροφόρηση μπορεί να αποφέρει μείωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στη δημοτική αρχή. Για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών θα πρέπει οι κυβερνητικοί φορείς να ενημερώνουν τους πολίτες σε όλα τα στάδια της διαμόρφωσης και εκτέλεσης του προϋπολογισμού με απλό, κατανοητό και έγκυρο τρόπο, ώστε οι πολίτες να είναι σε θέση να πάρουν αποφάσεις σχετικές με τον προϋπολογισμό (OECD, 2016). Οι εφαρμογές του ανοικτού προϋπολογισμού και του προϋπολογισμού πολιτών μπορούν να συνεισφέρουν και να λειτουργήσουν σαν επιμέρους στάδια του συμμετοχικού προϋπολογισμού.

3.2.2 Λογοδοσία

- Υποχρεωτική παρακολούθηση της διαμόρφωσης και εκτέλεσης του προϋπολογισμού

Οι πολίτες συμφωνούν με τους εκπροσώπους των Δήμων ότι υπάρχει ανάγκη για υποχρεωτική παρακολούθηση της διαμόρφωσης και εκτέλεσης του προϋπολογισμού, η οποία φαίνεται να επηρεάζεται από το φύλο των συμμετεχόντων, και ότι οι Δήμοι πρέπει να λογοδοτούν για τις αποφάσεις διαμόρφωσης και εκτέλεσης του προϋπολογισμού. Όπως έχει ήδη αναφερθεί παραπάνω, στην Ελλάδα δεν υπάρχει συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο για τη διαμόρφωση συμμετοχικού προϋπολογισμού στους Δήμους (Πρόγραμμα Κλεισθένης I, 2020), αν και η χώρα μας έχει προχωρήσει σε δεσμεύσεις προς αυτήν την κατεύθυνση (*Προτεινόμενες Δεσμεύσεις Για Τη Διαμόρφωση Του 3ου Εθνικού Σχεδίου Δράσης Για Την Ανοικτή Διακυβέρνηση (Open Government Partnership) | Υπουργείο Εσωτερικών*, n.d.).

Η έλλειψη διαδικασιών λογοδοσίας σχετικών με τον προϋπολογισμό, μπορεί να μειώσει την εμπιστοσύνη των πολιτών στις κυβερνητικές αρχές, όπως έχει περιγραφεί και παραπάνω, αφού οι πολίτες δεν γνωρίζουν με ποιο τρόπο χρησιμοποιήθηκαν οι κρατικοί πόροι (OECD, 2016). Για να εξασφαλίσουν οι Δήμοι αποτελεσματική λογοδοσία θα πρέπει να θεσπίσουν διαδικασίες παρακολούθησης της διαμόρφωσης και εκτέλεσης του προϋπολογισμού και τρόπους λογοδοσίας για όλες τις αποφάσεις που λαμβάνουν σχετικά με τον προϋπολογισμό.

- Έλλειψη ενδιαφέροντος για τις πρακτικές λογοδοσίας των κρατικών φορέων

Οι πολίτες δεν φαίνεται να συμμερίζονται απόλυτα την άποψη των εκπροσώπων των Δήμων για την έλλειψη ενδιαφέροντος για τις πρακτικές λογοδοσίας των κρατικών φορέων. Οι πολίτες σήμερα είναι καλύτερα εκπαιδευμένοι και πιο απαιτητικοί όσον αφορά στις πρακτικές λογοδοσίας των κυβερνητικών φορέων (Aucoin & Heintzman, 2000), οπότε οι Δήμοι πρέπει να καθιερώσουν πρακτικές λογοδοσίας για τις αποφάσεις τους. Επίσης, είναι επιτακτικό οι Δήμοι να βρουν τα μέσα να λογοδοτούν στους πολίτες τους στα πλαίσια της ενίσχυσης της δημοκρατίας, εφόσον σε δημοκρατικές χώρες, η λογοδοσία πρέπει να επιτυγχάνεται χωρίς να είναι απαραίτητη η απαίτηση των πολιτών (OECD, 2016).

- Έλλειψη εμπιστοσύνης των πολιτών για τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό

Οι πολίτες συμφωνούν σε πολύ μεγάλο βαθμό ότι υπάρχει σημαντική έλλειψη εμπιστοσύνης στις αποφάσεις των Δήμων για τον προϋπολογισμό. Εδώ δεν πρέπει να παραλείψουμε το γεγονός ότι η οικονομική κρίση που επηρέασε σημαντικά τη χώρα μας συνέβαλε στη μείωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στις κυβερνητικές πολιτικές και δυσχέρανε τις συμμετοχικές διαδικασίες (Röcke, 2014). Τέτοιες πρακτικές, λοιπόν, θα έπρεπε να συνεχιστούν από τη μεριά των κυβερνήσεων, ώστε να ενισχυθεί το ενδιαφέρον των πολιτών στις κρατικές αποφάσεις και η εμπιστοσύνη τους όσον αφορά στη σωστή διαχείριση των πόρων (OECD, 2016).

- Αποτελεσματική διάθεση πόρων για κάλυψη αναγκών

Ενδιαφέρον αποτέλεσμα της παρούσας έρευνας αποτελεί η διαφωνία των απόψεων των εκπροσώπων των Δήμων σχετικά με την αποτελεσματική κάλυψη των αναγκών των πολιτών. Συγκεκριμένα, ενώ οι κρατικοί φορείς θεωρούν ότι οι επιλογές τους γίνονται με βάση τις ανάγκες των πολιτών, οι πολίτες τις βρίσκουν αναποτελεσματικές. Αυτό δείχνει ότι οι κυβερνητικοί φορείς αποφασίζουν για τον προϋπολογισμό των Δήμων χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τις απόψεις των πολιτών, θεωρώντας ότι αυτοί ξέρουν καλύτερα τις ανάγκες τους. Η ενίσχυση των πρακτικών λογοδοσίας είναι μονόδρομος για τους κυβερνητικούς φορείς, ώστε να μπορούν να νομιμοποιήσουν τις αποφάσεις τους και να είναι υπόλογοι στους πολίτες που εξυπηρετούν (Aucoin & Heintzman, 2000; OECD, 2016).

- Μειωμένος προϋπολογισμός Δήμων

Οι εκπρόσωποι των Δήμων και οι πολίτες συμφωνούν με την παραδοχή ότι οι Δήμοι δεν έχουν αρκετά χρήματα στη διάθεση τους για να καλύψουν τις ανάγκες των πολιτών σε ικανοποιητικό βαθμό. Σύμφωνα με την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ), για το 2021, οι κρατικές επιχορηγήσεις για τους Δήμους είχαν ελαττωθεί κατά 214 εκ. ευρώ (Η ΚΕΔΕ | ΚΕΔΕ, 2020). Τα μειωμένα έσοδα των Δήμων αποτελούν μεγάλη πρόκληση για την εφαρμογή διαδικασιών ΣΠ, αφού μειώνεται η δυνατότητα των τοπικών αρχών να αφιερώσουν τη διάθεση ενός τμήματος του προϋπολογισμού τους σε συμμετοχικές διαδικασίες. Ενώ ένα μέρος του προϋπολογισμού πρέπει να καλύψει συγκεκριμένες δαπάνες, που θεωρούνται ανελαστικές, όπως οι μισθοί των εργαζομένων, το υπόλοιπο μέρος του προϋπολογισμού θα μπορούσε να διατεθεί όπως θα ορίσουν οι πολίτες με τις διαδικασίες του ΣΠ.

- Θέσπιση νέων διαδικασιών για συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση και την παρακολούθηση της εκτέλεσης του ετήσιου προϋπολογισμού

Για την περαιτέρω διερεύνηση του ζητήματος της έλλειψης νομικού πλαισίου στην Ελλάδα για το ΣΠ, το οποίο αποτελεί μια πολύ μεγάλη πρόκληση στην αποτελεσματική και διευρυμένη χρήση διαδικασιών του ΣΠ στους Δήμους της Ελλάδας, ζητήθηκε από τους πολίτες να επιλέξουν από τις διαθέσιμες εναλλακτικές ως προς τη θέσπιση νέων διαδικασιών για τη συμμετοχή τους στη διαμόρφωση και την παρακολούθηση της εκτέλεσης του ετήσιου προϋπολογισμού. Φαίνεται ότι οι πολίτες προτιμούν κυρίως τη θέσπιση τέτοιων διαδικασιών με νόμο του κράτους και ακολούθως με κανονισμό που θα διαμορφώσει ο κάθε Δήμος μαζί με τους πολίτες. Η καλή λειτουργία των διαδικασιών του ΣΠ εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την πολιτική βούληση, και όπως έχει αναφερθεί, μόνο με τη στήριξη των κυβερνήσεων μπορούν να επιτευχθούν οι συμμετοχικές διαδικασίες στη διαμόρφωση και εκτέλεση του προϋπολογισμού (Shah, 2007).

3.2.3 Συμμετοχή

- Έλλειψη δημοτικών υπαλλήλων για χρηστή κατάρτιση προϋπολογισμού

Σχετικά με την τρίτη αρχή της ανοικτής διακυβέρνησης, τη συμμετοχή, οι πολίτες φαίνεται να μην συμφωνούν με τους εκπροσώπους των Δήμων ότι οι δημοτικοί υπάλληλοι δεν επαρκούν για την πραγματοποίηση των διαδικασιών του ΣΠ. Και σε αυτήν την περίπτωση μπορούμε να πούμε ότι ο ΣΠ εξαρτάται πολύ από τη θέση του δημάρχου που θα αποφασίσει να διαθέσει τους απαραίτητους πόρους για την διεξαγωγή της διαδικασίας (Wampler, 2010). Επίσης, αυτή η διαφωνία δείχνει μια πιθανή έλλειψη πρακτικών διαφάνειας και λογοδοσίας στους Δήμους, αφού οι πολίτες δεν γνωρίζουν ή δεν πιστεύουν ότι υπάρχει έλλειψη προσωπικού. Σε αυτήν την περίπτωση, συνάμα με την πολιτική βούληση, οι Δήμοι θα πρέπει να εξετάσουν άλλες λύσεις για την εφαρμογή των διαδικασιών του ΣΠ που θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν τη συμμετοχή των πολιτών στο σχεδιασμό και στο στήσιμο των πρακτικών του ΣΠ.

- Μειωμένη εκπροσώπηση πολιτών στις διαδικασίες για τον προϋπολογισμό

Οι πολίτες συμφωνούν με την παραδοχή ότι υπάρχει ελλιπής εκπροσώπηση τους σε τέτοιες διαδικασίες και συχνά συμμετέχουν οι ίδιοι και οι ίδιοι. Αυτή η πρόκληση αποτελεί ένα από τα πιθανά μειονεκτήματα του ΣΠ, όπου οι πολίτες μπορεί να συμμετέχουν για να επηρεάσουν τις πολιτικές προς όφελος τους (Shah, 2007). Η μειωμένη εκπροσώπηση των πολιτών μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην εμπιστοσύνη των πολιτών για τις διαδικασίες του ΣΠ. Ενώ είναι λογικό οι εκλεγμένες παρατάξεις να έχουν ένα κύκλο ανθρώπων που στηρίζουν τις διαδικασίες των δημοτικών αρχών που ψήφισαν, οι δημοτικοί φορείς πρέπει να εξασφαλίσουν τη συμμετοχή όλων των πολιτών, αν έχουν σκοπό να επιτύχουν ένα ΣΠ που θα καθιερωθεί με το πέρασμα των χρόνων.

- Έλλειψη χρόνου για ενασχόληση των πολιτών με τις αποφάσεις για τον προϋπολογισμό

Οι πολίτες τείνουν να συμφωνούν ότι διαθέτουν περιορισμένο χρόνο για την ενασχόληση τους με τις διαδικασίες του προϋπολογισμού. Σε μια κοινωνία με αυξημένες απαιτήσεις για τους πολίτες, η ανεύρεση χρόνου για συμμετοχή σε διαδικασίες του προϋπολογισμού του Δήμου μπορεί να είναι μειωμένη. Το ζήτημα του περιορισμένου χρόνου για τη συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες του ΣΠ έχει τεκμηριωθεί ότι μπορεί να επιλυθεί με τη χρήση ψηφιακών μέσων στο ΣΠ (Barros & Samraio, 2016). Η χρήση ψηφιακών μέσων θα μπορούσε να αυξήσει τη συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες του ΣΠ και να περιορίσει το ζήτημα του μειωμένου αριθμού συμμετεχόντων, το οποίο αναφέρθηκε από τους εκπροσώπους των Δήμων.

- Απόψεις πολιτών για τρόπους γνωμοδότησης σχετικά με τη διαμόρφωση και την εκτέλεση του προϋπολογισμού των Δήμων

Οι πολίτες απάντησαν σχετικά με τους τρόπους που θέλουν να συμμετέχουν και να δίνουν τη γνώμη τους στις διαδικασίες για τον προϋπολογισμό, επιλέγοντας σε μεγαλύτερο ποσοστό τα ψηφιακά μέσα. Επίσης, φαίνεται ότι η γνωμοδότηση των πολιτών για ζητήματα που αφορούν στον προϋπολογισμό επηρεάζονται από την ηλικιακή ομάδα των πολιτών. Επιπροσθέτως, το επίπεδο εκπαίδευσης φαίνεται να επηρεάζει τον προτιμώμενο τρόπο γνωμοδότησης των πολιτών μέσω γραπτών μηνυμάτων στην ιστοσελίδα του Δήμου, αλλά και τον τρόπο γνωμοδότησης με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία. Τα παραπάνω πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό των προγραμμάτων του ΣΠ. Παρόλα αυτά, ένα σημαντικό ποσοστό συμμετεχόντων ανέδειξε και την ανάγκη γνωμοδότησης μέσω συνελεύσεων με φυσική παρουσία. Ο συνδυασμός παραδοσιακών και ψηφιακών μέσων έχει παρατηρηθεί ότι εξαλείφει τα μειονεκτήματα των διαδικασιών, όπως ο ψηφιακός αναλφαβητισμός για τα ψηφιακά μέσα και το αυξημένο κόστος για τα παραδοσιακά (Peixoto, 2008; Samraio, 2016).

- Υποχρεωτική διαμόρφωση και παρακολούθηση εκτέλεσης του προϋπολογισμού των Δήμων με συμμετοχή πολιτών

Οι πολίτες υποστηρίζουν ότι οι Δήμοι πρέπει να αποφασίζουν από την αρχή μαζί με τους πολίτες για τη διαμόρφωση του προϋπολογισμού και να παρακολουθούν συνεχώς μαζί με τους πολίτες πώς προχωρά η εκτέλεση του. Αυτό το αποτέλεσμα ενισχύει την άποψη ότι οι πολίτες θέλουν να συμβάλλουν στη διαμόρφωση των πολιτικών που τους αφορούν (Wampler, 2010). Η συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες που αφορούν στον προϋπολογισμό δίνουν στους πολίτες μια αίσθηση εξουσίας και ευθύνης της απόφασης τους, και είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για τη νομιμοποίηση των κυβερνητικών αποφάσεων (Shah, 2007).

- Θέσπιση νέων διαδικασιών με συμμετοχή των πολιτών για τη διαμόρφωση και την παρακολούθηση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού στους Δήμους

Όσον αφορά στη θέσπιση νέων διαδικασιών με συμμετοχή των πολιτών για τη διαμόρφωση και την παρακολούθηση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού στους Δήμους, οι πολίτες προτιμούν να συμμετέχουν κυρίως με άμεσο τρόπο και ακολούθως μέσω επιτροπών ή μέσω της κοινωνίας των πολιτών. Το επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων δείχνει να επηρεάζει τον τρόπο συμμετοχής των πολιτών. Ο άμεσος τρόπος συμμετοχής επιτυγχάνεται σε μεγάλο βαθμό μέσω των ψηφιακών μέσων (Samraio, 2016) και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί σαν εναλλακτικός τρόπος για τις διαδικασίες του ΣΠ. Παρόλα αυτά, η ισχυρή παρουσία της κοινωνίας των πολιτών έχει αποδειχθεί πολύ σημαντικός παράγοντας για την επιτυχία των προγραμμάτων του ΣΠ (Shah, 2007). Σίγουρα η ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών στη χώρα μας που ακόμα είναι αδύναμη θα προσέδιδε επιπλέον στήριξη και αποτελεσματικότητα στις εφαρμογές του ΣΠ (Clarke et al., 2016). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι το δείγμα των Δήμων που μελετήθηκε αφορούσε σε δημάρχους

υποστηριζόταν από τον πολιτικό χώρο του κέντρου και του χώρου της αριστεράς. Όπως είναι γνωστό, ο ΣΠ ξεκίνησε από το Εργατικό Κόμμα στη Βραζιλία (Wampler, 2010). Πιθανόν στην Αττική να υπάρχει κάποια συσχέτιση με την εφαρμογή του ΣΠ και την πολιτική θέση των δημάρχων.

3.3 Συμπεράσματα-Προτάσεις

Τα αποτελέσματα των μεθόδων της μελέτης έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες των συνεντεύξεων και των ερωτηματολογίων συμφωνούν σημαντικά ως προς τις περισσότερες προκλήσεις για την συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση και εκτέλεση του προϋπολογισμού στους Δήμους. Παρόλα αυτά, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι πολίτες δεν συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό με τους εκπροσώπους των πολιτών όσον αφορά στον επαρκή αριθμό δημοτικών υπαλλήλων, την αποτελεσματική χρήση των πόρων για κάλυψη των αναγκών τους και την έλλειψη ενδιαφέροντος των πολιτών ως προς τις διαδικασίες του ΣΠ. Όσον αφορά στην ερώτηση που τέθηκε για την υποχρεωτική παρακολούθηση του προϋπολογισμού με τους πολίτες, οι συμμετέχοντες της έρευνας φαίνεται να συμφωνούν και επιπλέον διαπιστώθηκε ότι η άποψη αυτή φαίνεται να επηρεάζεται από το φύλο.

Οι πολίτες επίσης κατέθεσαν τις απόψεις τους όσον αφορά στις νέες διαδικασίες τις σχετικές με τον προϋπολογισμό, επιλέγοντας κυρίως τη θεσμοθέτηση νέων διαδικασιών με νόμο του κράτους και ακολούθως με κανονισμό που θα διαμορφώσει ο κάθε Δήμος μαζί με τους πολίτες. Σχετικά με τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες επέλεξαν κυρίως να γίνεται με άμεσο τρόπο, χωρίς αντιπροσώπους, αποτέλεσμα που φαίνεται να επηρεάζεται από το επίπεδο εκπαίδευσης των συμμετεχόντων.

Επίσης, οι πολίτες επιλέγουν κυρίως ψηφιακά μέσα, όπως ιστοσελίδες, ηλεκτρονικές εφαρμογές, αναρτήσεις στα κοινωνικά δίκτυα και ηλεκτρονική αλληλογραφία, για την ενημέρωσή τους για τις διαδικασίες σχετικές με τον προϋπολογισμό. Οι απόψεις των πολιτών σχετικά με ενημέρωση μέσω της ιστοσελίδας του Δήμου φαίνεται να επηρεάζονται από την ηλικιακή ομάδα, ενώ το επίπεδο εκπαίδευσης φαίνεται να επηρεάζει την ενημέρωση με συνελεύσεις δια ζώσης και την ενημέρωση με έντυπες επιστολές.

Τέλος, όσον αφορά στη γνωμοδότηση των πολιτών για θέματα που αφορούν στον προϋπολογισμό οι πολίτες προτιμούν και σε αυτή την περίπτωση τα ψηφιακά μέσα, όπως, ιστοσελίδες, ψηφιακά κοινωνικά δίκτυα, εφαρμογές στο κινητό τηλέφωνο και ερωτηματολόγια που διακινούνται με ψηφιακό τρόπο. Βέβαια, μεγάλο ποσοστό των συμμετεχόντων επέλεξε σαν μέσο γνωμοδότησης και τις συνελεύσεις που γίνονται με φυσική παρουσία. Η ηλικιακή ομάδα φαίνεται να επηρεάζει την άποψη των πολιτών για την γνωμοδότηση μέσω ψηφιακών ερωτηματολογίων και το επίπεδο εκπαίδευσης τις απόψεις για την γνωμοδότηση μέσω ιστοσελίδας. Τέλος, το επίπεδο εκπαίδευσης φαίνεται να επηρεάζει τη γνωμοδότηση με συμμετοχή σε συνελεύσεις που γίνονται με φυσική παρουσία.

Συμπερασματικά, οι πολίτες ανέδειξαν πολλούς τρόπους για βελτίωση των διαδικασιών που πρέπει να ληφθούν υπόψη από τους κρατικούς φορείς για να διαμορφωθούν επιτυχημένα προγράμματα του ΣΠ. Από τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης θα μπορούσαμε να εξάγουμε το συμπέρασμα ότι οι πρακτικές του ΣΠ σε Δήμους της Αττικής θα μπορούσαν να ενισχύσουν την ανοικτή διακυβέρνηση στη χώρα μας και να

δημιουργήσουν το πλαίσιο για περισσότερες παρόμοιες πρακτικές σε άλλους τομείς της διακυβέρνησης. Επίσης, οι εκπρόσωποι των Δήμων και οι πολίτες αναφέρουν ένα σημαντικό αριθμό προκλήσεων χωρίς να υπάρχει πάντα σύμπνοια απόψεων, δείχνοντας πως με τις διαδικασίες του ΣΠ θα βελτιωνόταν σημαντικά η σχέση των κυβερνήσεων με τους πολίτες. Αν και ο ΣΠ δεν μεταφέρεται σε όλες τις χώρες και περιοχές αυτούσιος, αλλά μεταβάλλεται ανάλογα με τον τρόπο διοίκησης των επιμέρους περιοχών, θα μπορούσε να θεσμοθετηθεί μια σειρά δράσεων όσον αφορά στη λειτουργία του.

Είναι κοινά αποδεκτό, από τους εκπροσώπους των Δήμων αλλά και από τους πολίτες, ότι οι κυβερνητικές πολιτικές χρησιμοποιώντας τις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης μπορούν να επιτύχουν πιο ωφέλιμες πολιτικές για τους πολίτες που εξυπηρετούν, και πιο συγκεκριμένα οι εφαρμογές του ΣΠ θα ενίσχυαν τη χρηστή διακυβέρνηση. Επίσης, όλοι οι εκπρόσωποι των Δήμων, παρά το μικρό αριθμό του δείγματος, ανέφεραν παρόμοιες προκλήσεις και ζητήματα κατά τις προσπάθειες διενέργειας του ΣΠ. Σε αυτό συνετέλεσαν και οι δύο δημοσιευμένες μελέτες για τη χρήση του ΣΠ στο Δήμο του Κορυδαλλού και στο Δήμο Κηφισιάς. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, είναι πιθανό να θεωρηθεί ότι επήλθε κορεσμός στο δείγμα της έρευνας και ότι η ανεύρεση περαιτέρω συμμετεχόντων θα είχε σαν επακόλουθα παρόμοια αποτελέσματα στη μελέτη.

Σύμφωνα με τα συμπεράσματα της μελέτης θα μπορούσαν να προταθούν τα παρακάτω για τη βελτίωση των διαδικασιών του ΣΠ στην Ελλάδα:

- Θα έπρεπε να καθοριστούν τα ποσά του προϋπολογισμού των Δήμων που θα μπορούσαν να διατεθούν για το ΣΠ με τη συνεισφορά της τοπικής και της κεντρικής διοίκησης. Η κρατική εξάρτηση του προϋπολογισμού των Δήμων θα έπρεπε να μπορεί να καθοριστεί από κριτήρια με ένα αντίστοιχο δείκτη ποιότητας ζωής των διαφόρων περιοχών ώστε να δοθεί η δυνατότητα στους Δήμους να εφαρμόσουν διαδικασίες ΣΠ. Αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με αλλαγή στο νομικό πλαίσιο της χώρας όσον αφορά στις διαδικασίες διαμόρφωσης και εκτέλεσης του προϋπολογισμού και τη συμμετοχή των πολιτών σε αυτές. Η διεξαγωγή βέβαια των διαδικασιών του ΣΠ προϋποθέτει πολιτική βούληση, αλλά και ενίσχυση των πόρων των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, ώστε να δοθεί η δυνατότητα για επιτυχημένο ΣΠ που θα καθιερωθεί σαν επίσημη διαδικασία της τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Ένα πλαίσιο δράσεων θα μπορούσε να αφορά στην ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας από την πλευρά των κυβερνητικών φορέων, μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η συνεχής ενημέρωση των πολιτών για όλες τις διαδικασίες, σε όλες τις φάσεις του ΣΠ και με πολλαπλά μέσα επικοινωνίας. Διαδικασίες ανοικτού προϋπολογισμού αλλά και η δημιουργία οδηγών πολιτών είναι διαδικασίες που ήδη πραγματοποιούνται σε κάποιο βαθμό, αλλά μπορούν να ενισχυθούν και η χρήση τους να εναρμονιστεί σε όλους τους Δήμους, δημιουργώντας ενημερωμένους πολίτες που είναι σε θέση να αποφασίσουν τα έργα και τις υπηρεσίες που θέλουν να δουν στην πόλη τους.

- Ανάλογα με τον πληθυσμό και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε Δήμου, θα μπορούσε να καθοριστεί η αυτή καθαυτή διαδικασία του ΣΠ με συνελεύσεις που θα διεξάγονται με πολλαπλούς τρόπους (ψηφιακά και δια ζώσης), η εκλογή αντιπροσώπων και οι ψηφοφορίες για τα επικρατέστερα έργα και τις υπηρεσίες που θα χρηματοδοτηθούν από το ΣΠ. Με τη χρήση ενός συνδυασμού τρόπων διενέργειας συνελεύσεων, αλλά και των επιπλέον τρόπων γνωμοδότησης που αναδείχθηκαν από την έρευνα και θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά μεταξύ τους, θα δοθεί η δυνατότητα σε όλους τους πολίτες να συμμετέχουν και να ξεπεραστούν οι προκλήσεις που αναδείχθηκαν. Τέλος, η ενίσχυση της λειτουργίας της επιτροπής διαβούλευσης, η οποία είναι ήδη θεσμοθετημένη, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σαν βάση των διαδικασιών του ΣΠ.
- Τέλος, θα μπορούσε να διαμορφωθεί ένα σύστημα ελέγχου και αξιολόγησης όλων των διαδικασιών, στο οποίο θα συμμετέχουν οι πολίτες, οι φορείς της κοινωνίας των πολιτών αλλά και οι Δήμοι, ώστε να ενισχυθεί η διατήρηση των εφαρμογών του ΣΠ στο χρόνο, αφού πρόκειται για μια διαδικασία που χρειάζεται να δοκιμαστεί και να επαναληφθεί για να αποφέρει όσο το δυνατόν καλύτερα αποτελέσματα.

Λαμβάνοντας υπόψη τις προκλήσεις που αναδείχθηκαν στην παρούσα έρευνα, οι οποίες είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους, όπως συνδεδεμένες είναι και οι αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης, θα μπορούσαμε να πούμε ότι με την ενίσχυση των επιμέρους αρχών της διαφάνειας, της λογοδοσίας και της συμμετοχής, θα μπορούσε να επιτευχθεί η ανοικτή διακυβέρνηση και οι πρακτικές του ΣΠ μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά προς αυτήν την κατεύθυνση. Επίσης, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, υπάρχουν πολλά παραδείγματα και καλές πρακτικές που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ή ήδη καθιερωμένες διαδικασίες που θα μπορούσαν να βελτιωθούν για να ενισχυθούν οι εφαρμογές του ΣΠ.

3.4 Περιορισμοί

Η μελέτη στην αρχική φάση είχε σαν στόχο να συλλέξει τις απόψεις των υπαλλήλων των Δήμων που δεν είναι αιρετοί, αλλά και των αιρετών εκπροσώπων, ώστε να διερευνηθεί ολοκληρωμένα η άποψη τους ξεπερνώντας τις προκλήσεις που θα ανέκυπταν από τη συμμετοχή ατόμων με συγκεκριμένα συμφέροντα. Στη συνέχεια, παρατηρήθηκε ότι δεν ήταν δυνατόν να ανευρεθεί τόσο μεγάλο δείγμα μόνο από αντιπροσώπους, οπότε η έρευνα μετατοπίστηκε και στη συλλογή των απόψεων των πολιτών. Επίσης, δεν ήταν δυνατή η ανεύρεση πολιτών μόνο από τους Δήμους που είχαν πραγματοποιήσει διαδικασίες συμμετοχικού προϋπολογισμού και λήφθηκε η απόφαση να διερευνηθούν οι απόψεις των πολιτών για τις συμμετοχικές διαδικασίες, απαντώντας σε ερωτήσεις που προέκυψαν από τις προκλήσεις που ανέφεραν οι εκπρόσωποι των Δήμων. Οπότε το δείγμα του ποιοτικού μέρους της μελέτης ερωτήθηκε συγκεκριμένα για τις διαδικασίες του ΣΠ, ενώ το δείγμα της ποσοτικής μελέτης ερωτήθηκε γενικότερα για τις συμμετοχικές διαδικασίες με βάση τις αρχές της ανοικτής διακυβέρνησης. Οι πολίτες δεν ερωτήθηκαν αν είχαν συμμετάσχει σε διαδικασίες του ΣΠ αλλά κλήθηκαν να πάρουν θέση σχετικά με όλες τις διαδικασίες του ΣΠ σε θεωρητικό επίπεδο.

Η διεξαγωγή της συνέπεσε με την πανδημία του κορωνοϊού, επιφέροντας σημαντικές προκλήσεις στη συλλογή των δεδομένων και στην ανεύρεση των συμμετεχόντων. Λόγω της τρέχουσας κατάστασης, όλες οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν τηλεφωνικά ή διαδικτυακά, γεγονός που είναι πιθανό να έχει επηρεάσει σε κάποιο βαθμό τη διαδικασία της συνέντευξης, όσον αφορά στο πρακτικό κομμάτι της διενέργειας της, αλλά επηρεάζοντας τη σχέση της ερευνήτριας με τον συμμετέχοντα.

Επίσης, η απεύθυνση του πρώτου μέρους της έρευνας αφορούσε εκπροσώπους Δήμων που η ανεύρεση τους ήταν εξαιρετικά δύσκολη λόγω του φόρτου εργασίας τους αλλά και της πανδημίας του κορωνοϊού. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να βρεθούν λίγοι εκπρόσωποι Δήμων και μόνο της Αττικής και όχι άλλων περιοχών της χώρας. Παρά τις πολλαπλές προσπάθειες επικοινωνίας, δεν υπήρξε απάντηση από μερικούς Δήμους, ώστε να εξακριβωθεί αν έχουν πραγματοποιήσει ΣΠ. Κάποιοι Δήμοι ανέφεραν ότι δεν γνωρίζουν κάτι για αυτό αν και στο διαδίκτυο αναφερόταν ο Δήμος τους μεταξύ όσων είχαν εφαρμόσει πρακτικές του ΣΠ. Είναι πιθανό με την αλλαγή των παρατάξεων και των δημάρχων να χάθηκαν οι πληροφορίες για εφαρμογές του ΣΠ που είχαν ακολουθηθεί από την προηγούμενη διοίκηση. Ακόμα, σε κάποιες περιπτώσεις, ενώ αρχικά οι εκπρόσωποι των Δήμων επιβεβαίωσαν τη συμμετοχή τους, δεν ανταποκρίθηκαν στη διενέργεια συνέντευξης, ούτε συμμετείχαν με τον εναλλακτικό τρόπο που αφορούσε στη γραπτή απάντηση του οδηγού συνέντευξης που είχε τροποποιηθεί για αυτό το σκοπό (Βλ. Παράρτημα 2).

Τέλος, λόγω των προαναφερθέντων προκλήσεων και του μειωμένου χρόνου, δεν υπήρχε η δυνατότητα για τη διανομή του ερωτηματολογίου με περισσότερα μέσα, εκτός των ψηφιακών, ώστε να μπορέσει να καλυφθεί ευρύτερο φάσμα συμμετεχόντων. Παρόλα αυτά, το δείγμα είχε ικανοποιητική διακύμανση όσον αφορά στις ηλικιακές ομάδες των συμμετεχόντων. Λόγω του μικρού δείγματος, δεν χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό τεστ

του χ^2 , αλλά επιλέχθηκε να πραγματοποιηθεί το Fisher exact test, το οποίο ενδείκνυται περισσότερο για μικρότερα δείγματα έρευνας.

3.5 Περαιτέρω έρευνα

Μια πρόταση για μελλοντική έρευνα πάνω στο ΣΠ θα μπορούσε να είναι η έρευνα σε μεγαλύτερο δείγμα εκπροσώπων Δήμων και στην Αθήνα αλλά και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας για να εξεταστεί αν οι προκλήσεις παραμένουν ίδιες και να διερευνηθούν σε μεγαλύτερο βαθμό οι απόψεις των πολιτών για το ΣΠ. Με αυτό τον τρόπο θα μπορούσε να μελετηθεί αν παρουσιάζονται διαφορές σε διαφορετικές περιοχές της χώρας και πόσο επηρεάζονται οι διαδικασίες του ΣΠ ανάλογα με το αν πραγματοποιείται εντός ή εκτός του αστικού ιστού. Επίσης, περαιτέρω έρευνα σχετικά με το μέγεθος των Δήμων που πραγματοποιούνται διαδικασίες ΣΠ και τις διαφορές που παρουσιάζουν, θα μπορούσε να αναδείξει επιπρόσθετα ζητήματα ή να δώσει διαφορετικά αποτελέσματα και νέες λύσεις που δεν αναδείχθηκαν στην παρούσα έρευνα.

Επίσης, με τη συμμετοχή μεγαλύτερου δείγματος εκπροσώπων που έχουν συμβάλει με διαφορετικό ρόλο σε προγράμματα ΣΠ, από τους ίδιους Δήμους, θα μπορούσαν να αναγνωριστούν περισσότερες προκλήσεις που μπορεί να αντιμετωπίσουν οι Δήμοι που επιχειρούν να εφαρμόσουν πρακτικές του ΣΠ. Η μελέτη διαφορετικών εκπροσώπων των φορέων, εκλεγμένων, όπως δήμαρχοι και δημοτικοί σύμβουλοι που για να επιτύχουν τους πολιτικούς τους στόχους είναι πιθανό να στηρίξουν διαδικασίες ΣΠ, αλλά και υπαλλήλων των Δήμων που δεν επηρεάζονται από τους εκάστοτε δημάρχους και τους σκοπούς που θέλουν να επιτύχουν, μπορούν να δώσουν μια πιο σφαιρική εικόνα για τις διαδικασίες του ΣΠ στη χώρα μας. Ακόμα σημαντικό θα είναι να διερευνηθούν περαιτέρω οι αιτίες της ασυνέχειας των εφαρμογών του ΣΠ στους Δήμους της Ελλάδας, ώστε να αναδειχθούν τρόποι για την επίλυση αυτού του ζητήματος. Μια πτυχή που θα μπορούσε να διερευνηθεί περαιτέρω είναι η σχέση των πολιτικών κατευθύνσεων των δημάρχων και των προσπαθειών εφαρμογής πρακτικών του ΣΠ.

Όσον αφορά στο ποσοτικό μέρος της έρευνας, η διανομή του ερωτηματολογίου με πολλαπλά μέσα, ψηφιακά και παραδοσιακά, θα έδινε στοιχεία από ένα πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού. Επίσης, με ένα μεγαλύτερο δείγμα συμμετεχόντων, με μεγαλύτερη διακύμανση όσον αφορά στα δημογραφικά στοιχεία, θα μπορούσαν να ληφθούν περισσότερες πληροφορίες για τις απόψεις των πολιτών σχετικά με τις πρακτικές του ΣΠ και θα μπορούσαν να εξαχθούν πιο ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με τη στατιστική σημαντικότητα των αποτελεσμάτων της έρευνας. Τέλος, περαιτέρω έρευνα θα μπορούσε να διεξαχθεί σε πολίτες που έχουν συμμετάσχει σε διαδικασίες του ΣΠ στο παρελθόν και να συγκριθούν με τις απόψεις των εκπροσώπων των Δήμων για τη βελτίωση των διαδικασιών του ΣΠ.

Βιβλιογραφικές αναφορές

1. A Government Guide to Developing Citizens Budgets | Publications | IBP. (n.d.). International Budget Partnership. Ανασύρθηκε 10 Ιανουαρίου 2021, από <https://www.internationalbudget.org/publications/the-power-of-making-it-simple-a-government-guide-to-developing-citizens-budgets/>
2. Aucoin, P., & Heintzman, R. (2000). The Dialectics of Accountability for Performance in Public Management Reform. *International Review of Administrative Sciences*, 66(1), 45–55. <https://doi.org/10.1177/0020852300661005>
3. Barros, S. A. R., & Sampaio, R. C. (2016). Do Citizens Trust Electronic Participatory Budgeting? Public Expression in Online Forums as an Evaluation Method in Belo Horizonte. *Policy & Internet*, 8(3), 292–312. <https://doi.org/10.1002/poi3.125>
4. Budget transparency | Government at a Glance 2019 | OECD iLibrary. (n.d.). Ανασύρθηκε 8 Νοεμβρίου 2020, από <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/688822b9-en/index.html?itemId=/content/component/688822b9-en>
5. Burns, A. (2009). Mixed Methods. In J. Heigham & R. A. Croker (Eds.), *Qualitative Research in Applied Linguistics: A Practical Introduction* (pp. 135–161). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9780230239517_7
6. Cantador, I., Cortés-Cediel, M. E., Fernández, M., & Alani, H. (2018). What’s going on in my city? Recommender systems and electronic participatory budgeting. *Proceedings of the 12th ACM Conference on Recommender Systems*, 219–223. <https://doi.org/10.1145/3240323.3240391>
7. Citizens Budgets | Publications. (n.d.). *International Budget Partnership*. Ανασύρθηκε 8 Νοεμβρίου 2020, από <https://www.internationalbudget.org/publications/citizens-budgets/>
8. Clarke, J., Huliaras, A., & Sotiropoulos, D. A. (2016). *Austerity and the Third Sector in Greece: Civil Society at the European Frontline*. Routledge.
9. Core Values, Ethics, Spectrum – The 3 Pillars of Public Participation—International Association for Public Participation. (n.d.). Ανασύρθηκε 12 Δεκεμβρίου 2020, από <https://www.iap2.org/page/pillars>

10. Examples of Citizens Budgets | Publications. (n.d.). *International Budget Partnership*. Retrieved August 8, 2021, from <https://www.internationalbudget.org/publications/examples-of-citizens-budgets/>
11. Garcia, A. C. B., Pinto, F. B., & Ferraz, I. N. (2005). Electronic participatory budgeting (e-PPB): Increasing people participation in the decision-making process. *International Journal of Web Based Communities*, 1(4), 504–517. <https://doi.org/10.1504/IJWBC.2005.008114>
12. Global Report. (n.d.). Open Government Partnership. Ανασύρθηκε 6 Δεκεμβρίου 2020, από <https://www.opengovpartnership.org/campaigns/global-report/>
13. Gomez, P., Friedman, J., & Shapiro, I. (2005). Opening Budgets to Public Understanding and Debate: Results from 36 Countries. *OECD Journal on Budgeting*, 5(1), 7–36. <https://doi.org/10.1787/budget-5-519n6d3tkh51>
14. Khagram, S., Fung, A., & Renzio, P. D. (2013). *Open Budgets: The Political Economy of Transparency, Participation, and Accountability*. Brookings Institution Press.
15. Kim, H.-Y. (2017). Statistical notes for clinical researchers: Chi-squared test and Fisher’s exact test. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 42(2), 152–155. <https://doi.org/10.5395/rde.2017.42.2.152>
16. Marantzidis, N., & Siakas, G. (n.d.). European Public Opinion Attitudes and the 2015 Refugee Crisis In Europe: The Greek Case Since 2015. *Urnal of o*, 7.
17. Nabatchi, T., & Leighninger, M. (2015). *Public Participation for 21st Century Democracy*. John Wiley & Sons.
18. OECD. (2016). *Open Government: The Global Context and the Way Forward*. <https://ictlogy.net/bibliography/reports/projects.php?idp=3203>
19. OECD Budget Transparency Toolkit: Practical Steps for Supporting Openness, Integrity and Accountability in Public Financial Management. (n.d.). [Text]. Ανασύρθηκε 8 Νοεμβρίου 2020, από https://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-budget-transparency-toolkit_9789264282070-en
20. Open Budget Survey 2019. (n.d.). International Budget Partnership. Ανασύρθηκε 8 Αυγούστου 2021, από <https://www.internationalbudget.org/open-budget-survey/open-budget-survey-2019>
21. Open Government Partnership (OGP) | 4ο ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ. (n.d.). Ανασύρθηκε 17 Οκτωβρίου 2021, από <https://opengovmonitor.gr/>

22. Peixoto, T. (2008). *e-Participatory Budgeting: E-Democracy from Theory to Success?* (SSRN Scholarly Paper ID 1273554). Social Science Research Network. <https://doi.org/10.2139/ssrn.1273554>
23. Petrie, M., & Shields, J. (2010). Producing a Citizens' Guide to the Budget: Why, What and How? *OECD JOURNAL ON BUDGETING*, 2010, 14.
24. Röcke, A. (2014). *Framing Citizen Participation: Participatory Budgeting in France, Germany and the United Kingdom*. Springer.
25. Sampaio, R. C. (2016). e-Orçamentos Participativos como iniciativas de e-solicitação: Uma prospecção dos principais casos e reflexões sobre a e-Participação. *Revista de Administração Pública*, 50(6), 937–958. <https://doi.org/10.1590/0034-7612152210>
26. Shah, A. (2007). Participatory Budgeting. In *World Bank Publications*. The World Bank. <https://ideas.repec.org/b/wbk/wbpubs/6640.html>
27. Sintomer, Y., Herzberg, C., Allegretti, G., Röcke, A., & Alves, M. L. (2013). Participatory budgeting worldwide. *Dialog Global*, 25, 1–93.
28. Sintomer, Y., Herzberg, C., & Röcke, A. (2008). Participatory Budgeting in Europe: Potentials and Challenges. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32(1), 164–178. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2008.00777.x>
29. Sintomer, Y., Herzberg, C., Röcke, A., & Allegretti, G. (2012). Transnational Models of Citizen Participation: The Case of Participatory Budgeting. *Journal of Public Deliberation*, 8, Article 9.
30. Sintomer, Y., Röcke, A., & Herzberg, C. (2016). *Participatory Budgeting in Europe: Democracy and public governance*. Routledge.
31. Taylor, R. (2010). *Third Sector Research*. Springer Science & Business Media.
32. Wampler, B. (2010). *Participatory Budgeting in Brazil* (1st edition). Penn State University Press.
33. WEF - *The future role of civil society* | *Open Futures Library*. (n.d.). Ανασύρθηκε 13 Ιουνίου 2021, από <https://openfutures.net/node/806>
34. Δέσμευση 21: Ανοικτός – Συμμετοχικός Προϋπολογισμός – Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας | *Υπουργείο Εσωτερικών*. (n.d.). Ανασύρθηκε 10 Οκτωβρίου 2020, από <http://www.opengov.gr/types/?p=3801>
35. Η ΚΕΔΕ | ΚΕΔΕ. Ανασύρθηκε 29 Αυγούστου 2021, από <https://kede.gr/i-kede/>

36. Λαδή, Σ. (2015). Συμμετοχή των πολιτών στη δημόσια πολιτική: Από τη θεωρία στην πράξη. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 24, 79. <https://doi.org/10.12681/sas.904>
37. ΝΟΜΟΣ 3852/2010 (Κωδικοποιημένος)—*ΦΕΚ Α 87/07.06.2010—Καλλικράτης*. (n.d.). Ανασύρθηκε 29 Νοεμβρίου 2020, από https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/132966/nomos-3852-2010
38. ΝΟΜΟΣ 4555/2018 (Κωδικοποιημένος)—*ΦΕΚ Α 133/19.07.2018*. (n.d.). Ανασύρθηκε 29 Νοεμβρίου 2020, από https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/385525/nomos-4555-2018
39. Προτεινόμενες δεσμεύσεις για τη διαμόρφωση του 3ου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ανοικτή Διακυβέρνηση (Open Government Partnership) | *Υπουργείο Εσωτερικών*. (n.d.). Ανασύρθηκε 29 Νοεμβρίου 2020, από <http://www.opengov.gr/types/?p=3822>
40. Τσιρώνη, Α. (2017). *Ο Θεσμός του Συμμετοχικού Προϋπολογισμού στους ΟΤΑ και η εφαρμογή του στην Ευρώπη και στη χώρα μας, ως καινοτόμος διαδικασία κατανομής οικονομικών πόρων και ως θεσμός άμεσης δημοκρατίας – Ανάπτυξη περιπτώσιολογικής μελέτης Δήμου Κηφισιάς*. <https://amitos.library.uop.gr/xmlui/handle/123456789/3278>

Διαδικτυακά link:

1. Αγία Παρασκευή Αττικής. (2021). In *Βικιπαίδεια*. <https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%91%CE%B3%CE%AF%CE%B1%CE%A0%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%BA%CE%B5%CF%85%CE%AE%CE%91%CF%84%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82&oldid=8642585>
2. Άγιος Δημήτριος Αττικής. (2021). In *Βικιπαίδεια*. <https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%86%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%82%CE%94%CE%B7%CE%BC%CE%AE%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82%CE%91%CF%84%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82&oldid=8886811>
3. Αιγάλεω. (2021). In *Βικιπαίδεια*. <https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%91%CE%B9%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%B5%CF%89&oldid=9019310>

4. Δήμοι. (n.d.). *Δήμοι.gr*. Ανασύρθηκε 4 Απριλίου 2021, από <https://www.dhmoi.gr/el/%ce%b4%ce%ae%ce%bc%ce%bf%ce%b9/>
5. Ζωγράφου Αττικής. (2021). In *Βικιπαίδεια*.
https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%96%CF%89%CE%B3%CF%81%CE%AC%CF%86%CE%BF%CF%85_%CE%91%CF%84%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82&oldid=8622514
6. Κορδαλλός Αττικής. (2021). In *Βικιπαίδεια*.
https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%9A%CE%BF%CF%81%CF%85%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CF%8C%CF%82_%CE%91%CF%84%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82&oldid=9092173
7. Πρόγραμμα «Καλλικράτης». (2020). In *Βικιπαίδεια*.
https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%A0%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1_%C2%AB%CE%9A%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CF%81%CE%AC%CF%84%CE%B7%CF%82%CE%BB&oldid=8181081
8. Πρόγραμμα Κλεισθένης Ι. (2020). In *Βικιπαίδεια*.
https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%A0%CF%81%CF%8C%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1_%CE%9A%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%B8%CE%AD%CE%BD%CE%B7%CF%82_%CE%99&oldid=8069252
9. Σχέδιο «Καποδίστριας». (2020). In *Βικιπαίδεια*.
https://el.wikipedia.org/w/index.php?title=%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF_%C2%AB%CE%9A%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%B4%CE%AF%CF%83%CF%84%CF%81%CE%B9%CE%B1%CF%82%CE%BB&oldid=8342400

Παραρτήματα

Παράρτημα 1-Δήμοι και ΣΠ

	Επίσημη Ιστοσελίδα	Μηχανή αναζήτησης Google			Επίσημη Ιστοσελίδα	Μηχανή αναζήτησης Google
Δήμοι	Συμμετοχικός Προϋπολογισμός			Δήμοι	Συμμετοχικός Προϋπολογισμός	
Δήμος ΑΒΔΗΡΩΝ	Όχι			Δήμος ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ - ΕΥΟΣΜΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΓΑΘΟΝΗΣΙΟΥ	Όχι			Δήμος ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΓΙΑΣ	Όχι			Δήμος ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	όχι	Ναι
Δήμος ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ	Όχι			Δήμος ΚΡΩΠΙΑΣ	όχι	
Δήμος ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ	Ναι			Δήμος ΚΥΘΗΡΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	Όχι			Δήμος ΚΥΘΝΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ	Όχι		να τι	Δήμος ΚΥΜΗΣ ΑΛΙΒΕΡΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΓΙΟΥ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΥ	Όχι			Δήμος ΚΩ	όχι	
Δήμος ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	όχι			Δήμος ΛΑΓΚΑΔΑ	όχι	
Δήμος ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ ΚΑΜΑΤΕΡΟΥ	όχι	ναι		Δήμος ΛΑΜΙΕΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΓΚΙΣΤΡΙΟΥ	όχι			Δήμος ΛΑΡΙΣΑΙΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΓΡΑΦΩΝ	όχι			Δήμος ΛΑΥΡΕΩΤΙΚΗΣ	όχι	
Δήμος ΑΓΡΙΝΙΟΥ	όχι			Δήμος ΛΕΒΑΔΕΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΘΗΝΑΙΩΝ	όχι	ναι		Δήμος ΛΕΙΨΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΙΓΑΛΕΩ	ναι			Δήμος ΛΕΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΙΓΙΑΛΕΙΑΣ	όχι			Δήμος ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ (νέος Δήμος)	όχι	

Δήμος ΑΙΓΙΝΑΣ	όχι			Δήμος ΔΥΤΙΚΗΣ ΛΕΣΒΟΥ (νέος Δήμος)	όχι	
Δήμος ΑΚΤΙΟΥ- ΒΟΝΙΤΣΑΣ	όχι			Δήμος ΛΕΥΚΑΔΑΣ	όχι	
Δήμος ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ	όχι			Δήμος ΛΗΜΝΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ Σ	όχι			Δήμος ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ	όχι	
Δήμος ΑΛΙΑΡΤΟΥ- ΘΕΣΠΙΕΩΝ	όχι			Δήμος ΛΟΚΡΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΛΙΜΟΥ	όχι			Δήμος ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ- ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ- ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΛΜΥΡΟΥ	όχι			Δήμος ΛΥΚΟΒΡΥΣΗΣ- ΠΕΥΚΗΣ	όχι	
Δήμος ΑΛΜΩΠΙΑΣ	όχι			Δήμος ΜΑΚΡΑΚΩΜΗΣ	όχι	
Δήμος ΑΛΟΝΝΗΣΟΥ	όχι			Δήμος ΜΑΛΕΒΙΖΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΜΑΡΙΟΥ	όχι			Δήμος ΜΑΝΔΡΑΣ- ΕΙΔΥΛΛΙΑΣ	όχι	
Δήμος ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ	όχι			Δήμος ΜΑΝΤΟΥΔΙΟΥ- ΛΙΜΝΗΣ-ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΑΣ	όχι	
Δήμος ΑΜΟΡΓΟΥ	όχι			Δήμος ΜΑΡΑΘΩΝΟΣ	όχι	
Δήμος ΑΜΠΕΛΟΚΗΠΩΝ- ΜΕΝΕΜΕΝΗΣ	όχι			Δήμος ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ ΜΕΣΟΓΑΙΑΣ	όχι	
Δήμος ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ	όχι			Δήμος ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ ΣΑΠΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΜΦΙΚΛΕΙΑΣ - ΕΛΑΤΕΙΑΣ	όχι			Δήμος ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΗΣ	όχι	
Δήμος ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	όχι			Δήμος ΜΕΓΑΝΗΣΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΜΦΙΠΟΛΗΣ	όχι			Δήμος	όχι	

				ΜΕΓΑΡΕΩΝ		
Δήμος ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ	όχι			Δήμος ΜΕΓΙΣΤΗΣ	όχι	
Δήμος ΑΝΑΦΗΣ	όχι			Δήμος ΜΕΣΣΗΝΗΣ	όχι	
Δήμος ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ-ΚΥΛΛΗΝΗΣ	όχι			Δήμος ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ	όχι	
Δήμος ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ - ΚΡΕΣΤΕΝΩΝ	όχι			Δήμος ΜΕΤΕΩΡΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΝΔΡΟΥ	όχι			Δήμος ΜΕΤΣΟΒΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ	όχι			Δήμος ΜΗΛΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΝΩΓΕΙΩΝ	όχι			Δήμος ΜΙΝΩΑ ΠΕΔΙΑΔΑΣ	όχι	
Δήμος ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ	όχι			Δήμος ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑΣ	όχι	
Δήμος ΑΡΓΙΘΕΑΣ	όχι			Δήμος ΜΟΣΧΑΤΟΥ-ΤΑΥΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΡΓΟΥΣ - ΜΥΚΗΝΩΝ	όχι			Δήμος ΜΟΥΖΑΚΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΡΓΟΥΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟΥ	όχι			Δήμος ΜΥΚΗΣ	όχι	
Δήμος ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ	όχι			Δήμος ΜΥΚΟΝΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΡΡΙΑΝΩΝ	όχι			Δήμος ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ	όχι	
Δήμος ΑΡΤΑΙΩΝ	όχι			Δήμος ΝΑΞΟΥ ΚΑΙ ΜΙΚΡΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	όχι			Δήμος ΝΑΥΠΑΚΤΙΑΣ	όχι	
Δήμος ΑΡΧΑΝΩΝ ΑΣΤΕΡΟΥΣΙΩΝ	όχι			Δήμος ΝΑΥΠΛΙΕΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΣΠΡΟΠΥΡΓΟΥ	όχι			Δήμος ΝΕΑΠΟΛΗΣ - ΣΥΚΕΩΝ	όχι	
Δήμος ΑΣΤΥΠΑΛΛΑΙΑΣ	όχι			Δήμος ΝΕΑΣ ΖΙΧΝΗΣ	όχι	
Δήμος ΑΧΑΡΝΩΝ	όχι			Δήμος ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ	όχι	

Δήμος ΒΑΡΗΣ - ΒΟΥΛΑΣ - ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗΣ	όχι			Δήμος ΝΕΑΣ ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑΣ	όχι	
Δήμος ΒΕΛΒΕΝΤΟΥ (νέος Δήμος)	όχι	ναι		Δήμος ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	όχι	
Δήμος ΒΕΛΟΥ ΒΟΧΑΣ	όχι			Δήμος ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ - ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	όχι	
Δήμος ΒΕΡΟΙΑΣ	όχι			Δήμος ΝΕΜΕΑΣ	όχι	
Δήμος ΒΙΑΝΝΟΥ	όχι			Δήμος ΝΕΣΤΟΡΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΒΙΣΑΛΤΙΑΣ	όχι			Δήμος ΝΕΣΤΟΥ	όχι	
Δήμος ΒΟΪΟΥ	όχι			Δήμος ΝΙΚΑΙΑΣ- ΑΓ.Ι.ΡΕΝΤΗ	όχι	
Δήμος ΒΟΛΒΗΣ	όχι			Δήμος ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΚΟΥΦΑ	όχι	
Δήμος ΒΟΛΟΥ	όχι			Δήμος ΝΙΣΥΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΒΟΡΕΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ	όχι			Δήμος ΝΟΤΙΑΣ ΚΥΝΟΥΡΙΑΣ	όχι	
Δήμος ΒΟΡΕΙΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ	όχι			Δήμος ΝΟΤΙΟΥ ΠΗΛΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΒΡΙΑΛΗΣΣΙΩΝ	όχι			Δήμος ΞΑΝΘΗΣ	όχι	
Δήμος ΒΥΡΩΝΑ	όχι	ναι		Δήμος ΞΗΡΟΜΕΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ	όχι			Δήμος ΞΥΛΟΚΑΣΤΡΟΥ- ΕΥΡΩΣΤΙΝΗΣ	όχι	
Δήμος ΓΑΥΔΟΥ	όχι	ναι		Δήμος ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ	όχι	
Δήμος ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ	όχι			Δήμος ΟΙΧΑΛΙΑΣ	όχι	
Δήμος ΓΛΥΦΑΔΑΣ	όχι			Δήμος ΟΡΕΣΤΙΑΔΑΣ	όχι	
Δήμος ΓΟΡΤΥΝΑΣ	όχι			Δήμος ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ ΛΑΣΙΘΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ	όχι			Δήμος ΟΡΧΟΜΕΝΟΥ	όχι	
Δήμος ΓΡΕΒΕΝΩΝ	όχι			Δήμος ΠΑΓΓΑΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΔΑΦΝΗΣ- ΥΜΗΤΤΟΥ	όχι			Δήμος ΠΑΙΑΝΙΑΣ	όχι	
Δήμος ΔΕΛΤΑ	όχι			Δήμος ΠΑΙΟΝΙΑΣ	όχι	

Δήμος ΔΕΛΦΩΝ	όχι			Δήμος ΠΑΛΛΙΟΥ ΦΑΛΗΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΔΕΣΚΑΤΗΣ	όχι			Δήμος ΠΑΛΛΑΜΑ	όχι	
Δήμος ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ	όχι			Δήμος ΠΑΛΛΗΝΗΣ	όχι	
Δήμος ΔΙΟΝΥΣΟΥ	όχι			Δήμος ΠΑΞΩΝ	όχι	
Δήμος ΔΙΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ	όχι			Δήμος ΠΑΠΑΓΟΥ- ΧΟΛΑΡΓΟΥ	όχι	
Δήμος ΔΙΡΦΥΩΝ- ΜΕΣΣΑΠΙΩΝ	όχι			Δήμος ΠΑΡΑΝΕΣΤΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΔΙΣΤΟΜΟΥ ΑΡΑΧΩΒΑΣ ΑΝΤΙΚΥΡΑΣ	όχι			Δήμος ΠΑΡΓΑΣ	όχι	
Δήμος ΔΟΜΟΚΟΥ	όχι			Δήμος ΠΑΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΔΟΞΑΤΟΥ	όχι			Δήμος ΠΑΤΜΟΥ	όχι	
Δήμος ΔΡΑΜΑΣ	όχι			Δήμος ΠΑΤΡΕΩΝ	όχι	
Δήμος ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΧΑΪΑΣ	όχι			Δήμος ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ	όχι	
Δήμος ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΝΗΣ	όχι			Δήμος ΠΕΙΡΑΙΑ	όχι	
Δήμος ΔΩΔΩΝΗΣ	όχι			Δήμος ΠΕΛΛΑΣ	όχι	
Δήμος ΔΩΡΙΔΟΣ	όχι			Δήμος ΠΕΝΤΕΛΗΣ	όχι	
Δήμος ΕΔΕΣΣΑΣ	όχι			Δήμος ΠΕΡΑΜΑΤΟΣ	όχι	
Δήμος ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ	όχι			Δήμος ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΕΛΑΦΟΝΗΣΟΥ	όχι			Δήμος ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΗΣ	όχι	
Δήμος ΕΛΕΥΣΙΝΑΣ	όχι			Δήμος ΠΗΝΕΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ- ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	όχι			Δήμος ΠΛΑΤΑΝΙΑ	όχι	
Δήμος ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΠΑΠΠΑ	όχι			Δήμος ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΕΟΡΔΑΙΑΣ	όχι			Δήμος ΠΟΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ	όχι			Δήμος ΠΡΕΒΕΖΑΣ	όχι	
Δήμος ΕΡΕΤΡΙΑΣ	όχι			Δήμος ΠΡΕΣΠΩΝ	όχι	
Δήμος ΕΡΜΙΟΝΙΔΑΣ	όχι			Δήμος ΠΡΟΣΟΤΣΑΝΗΣ	όχι	
Δήμος ΕΡΥΜΑΝΘΟΥ	όχι			Δήμος ΠΥΔΝΑΣ ΚΟΛΙΝΔΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΕΥΡΩΤΑ	όχι			Δήμος ΠΥΛΑΙΑΣ- ΧΟΡΤΙΑΤΗ	όχι	

Δήμος ΖΑΓΟΡΑΣ - ΜΟΥΡΕΣΙΟΥ	όχι			Δήμος ΠΥΛΗΣ	όχι	
Δήμος ΖΑΓΟΡΙΟΥ	όχι			Δήμος ΠΥΛΟΥ - ΝΕΣΤΟΡΟΣ	όχι	
Δήμος ΖΑΚΥΝΘΟΥ	όχι			Δήμος ΠΥΡΓΟΥ	όχι	
Δήμος ΖΑΧΑΡΩΣ	όχι			Δήμος ΠΩΓΩΝΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΖΗΡΟΥ	όχι			Δήμος ΡΑΦΗΝΑΣ- ΠΙΚΕΡΜΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΖΙΤΣΑΣ	όχι			Δήμος ΡΕΘΥΜΝΗΣ	όχι	
Δήμος ΖΩΓΡΑΦΟΥ	όχι	ναι		Δήμος ΡΗΓΑ ΦΕΡΑΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΣ	ναι			Δήμος ΡΟΔΟΥ	όχι	
Δήμος ΗΛΙΔΑΣ	όχι			Δήμος ΣΑΛΑΜΙΝΑΣ	όχι	
Δήμος ΗΛΙΟΥΠΟΛΗΣ	όχι	ναι		Δήμος ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ	όχι	
Δήμος ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ	όχι			Δήμος ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΣΑΜΟΥ (νέος Δήμος)	όχι	
Δήμος ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΑΤΤΙΚΗΣ)	όχι			Δήμος ΔΥΤΙΚΗΣ ΣΑΜΟΥ (νέος Δήμος)	όχι	
Δήμος ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	όχι			Δήμος ΣΑΡΩΝΙΚΟΥ	όχι	
Δήμος ΗΡΩΙΚΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΑΣ	όχι			Δήμος ΣΕΡΒΙΩΝ (νέος Δήμος)	όχι	
Δήμος ΘΑΣΟΥ	όχι			Δήμος ΣΕΡΙΦΟΥ	όχι	
Δήμος ΘΕΡΜΑΙΚΟΥ	όχι			Δήμος ΣΕΡΡΩΝ	όχι	
Δήμος ΘΕΡΜΗΣ	όχι			Δήμος ΣΗΤΕΙΑΣ	όχι	
Δήμος ΘΕΡΜΟΥ	όχι			Δήμος ΣΙΘΩΝΙΑΣ	όχι	
Δήμος ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	ναι			Δήμος ΣΙΚΙΝΟΥ	όχι	
Δήμος ΘΗΒΑΙΩΝ	όχι			Δήμος ΣΙΚΥΩΝΙΩΝ	όχι	
Δήμος ΘΗΡΑΣ	όχι			Δήμος ΣΙΝΤΙΚΗΣ	όχι	
Δήμος ΙΑΣΜΟΥ	όχι			Δήμος ΣΙΦΝΟΥ	όχι	
Δήμος ΙΕΡΑΠΕΤΡΑΣ	όχι			Δήμος ΣΚΙΑΘΟΥ	όχι	
Δήμος ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	όχι			Δήμος ΣΚΟΠΕΛΟΥ	όχι	
Δήμος ΙΗΤΩΝ	όχι			Δήμος ΣΚΥΔΡΑΣ	όχι	

Δήμος ΙΘΑΚΗΣ	όχι		Δήμος ΣΚΥΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΙΚΑΡΙΑΣ	όχι		Δήμος ΣΟΥΛΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΙΛΙΟΥ	όχι		Δήμος ΣΟΥΦΛΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΙΣΤΙΑΙΑΣ - ΑΙΔΗΨΟΥ	όχι		Δήμος ΣΟΦΑΔΩΝ	όχι	
Δήμος ΙΩΑΝΝΙΤΩΝ	ναι		Δήμος ΣΠΑΡΤΗΣ	όχι	
Δήμος ΚΑΒΑΛΑΣ	όχι		Δήμος ΣΠΑΤΩΝ - ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ	όχι	
Δήμος ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ	όχι	ναι	Δήμος ΣΠΙΤΣΩΝ	όχι	
Δήμος ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	όχι		Δήμος ΣΤΥΛΙΔΑΣ	όχι	
Δήμος ΚΑΛΑΜΑΡΙΑΣ	όχι		Δήμος ΣΥΜΗΣ	όχι	
Δήμος ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	όχι		Δήμος ΣΥΡΟΥ - ΕΡΜΟΥΠΟΛΗΣ	όχι	
Δήμος ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ	όχι		Δήμος ΣΦΑΚΙΩΝ	όχι	
Δήμος ΚΑΛΥΜΝΙΩΝ	όχι		Δήμος ΤΑΝΑΓΡΑΣ	όχι	
Δήμος ΚΑΜΕΝΩΝ ΒΟΥΡΛΩΝ-ΜΩΛΟΥ- ΑΓ.ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ	όχι		Δήμος ΤΕΜΠΩΝ	όχι	
Δήμος ΚΑΝΤΑΝΟΥ- ΣΕΛΙΝΟΥ	όχι		Δήμος ΤΗΛΟΥ	όχι	
Δήμος ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	όχι		Δήμος ΤΗΝΟΥ	όχι	
Δήμος ΚΑΡΠΑΘΟΥ	όχι		Δήμος ΤΟΠΕΙΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ	όχι		Δήμος ΤΡΙΚΚΑΙΩΝ	ναι	
Δήμος ΚΑΡΥΣΤΟΥ	όχι		Δήμος ΤΡΙΠΟΛΗΣ	όχι	
Δήμος ΚΑΣΟΥ	όχι		Δήμος ΤΡΙΦΥΛΙΑΣ	όχι	
Δήμος ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ	όχι		Δήμος ΤΡΟΙΖΗΝΙΑΣ - ΜΕΘΑΝΩΝ	όχι	
Δήμος ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	όχι		Δήμος ΤΥΡΝΑΒΟΥ	όχι	
Δήμος ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ	όχι		Δήμος ΥΔΡΑΣ	όχι	
Δήμος ΚΑΤΩ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙΟΥ	όχι		Δήμος ΦΑΙΣΤΟΥ	όχι	
Δήμος ΚΕΑΣ	όχι		Δήμος ΦΑΡΚΑΔΟΝΑΣ	όχι	
Δήμος ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ	όχι		Δήμος ΦΑΡΣΑΛΩΝ	όχι	
Δήμος ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ - ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ	όχι		Δήμος ΦΙΛΙΑΤΩΝ	όχι	
Δήμος ΒΟΡΕΙΑΣ	όχι		Δήμος	όχι	

ΚΕΡΚΥΡΑΣ (νέος Δήμος)				ΦΙΛΟΘΕΗΣ-ΨΥΧΙΚΟΥ		
Δήμος ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ & ΔΙΑΠΟΝΤΙΩΝ ΝΗΣΩΝ (νέος Δήμος)	όχι			Δήμος ΦΛΩΡΙΝΑΣ	όχι	
Δήμος ΝΟΤΙΑΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ (νέος Δήμος)	όχι			Δήμος ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΥ	όχι	
Δήμος ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ / ΑΡΓΟΣΤΟΛΙΟΥ (νέος Δήμος)	όχι			Δήμος ΦΟΥΡΝΩΝ ΚΟΡΣΕΩΝ	όχι	
Δήμος ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ / ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ (νέος Δήμος)	όχι			Δήμος ΦΥΛΗΣ	όχι	
Δήμος ΚΕΦΑΛΛΟΝΙΑΣ / ΣΑΜΗΣ (νέος Δήμος)	όχι			Δήμος ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΚΗΦΙΣΙΑΣ	ναι			Δήμος ΧΑΛΑΝΔΡΙΟΥ	ναι	
Δήμος ΚΙΛΕΛΕΡ	όχι			Δήμος ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ	όχι	
Δήμος ΚΙΛΚΙΣ	όχι			Δήμος ΧΑΛΚΗΣ	όχι	
Δήμος ΚΙΜΩΛΟΥ	όχι			Δήμος ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ	όχι	
Δήμος ΚΙΣΣΑΜΟΥ	όχι			Δήμος ΧΑΝΙΩΝ	όχι	
Δήμος ΚΟΖΑΝΗΣ	όχι			Δήμος ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ	όχι	
Δήμος ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	όχι			Δήμος ΧΙΟΥ	όχι	
Δήμος ΚΟΝΙΤΣΑΣ	όχι			Δήμος ΨΑΡΩΝ	όχι	
Δήμος ΚΟΡΔΕΛΙΟΥ - ΕΥΟΣΜΟΥ	όχι			Δήμος ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΟΥ	όχι	
				Δήμος ΩΡΩΠΙΟΥ	όχι	

Παράρτημα 2- Επικοινωνία με δήμους

	Ημερομηνίες επικοινωνίας	ΣΠ	Σχόλια	Διεξαγωγή συνέντευξης	Εναλλακτικός τρόπος	Σχόλια
Αγία Παρασκευή	7/11, 3/12, 11/12 (e-mail), 18/11(τηλέφωνο)	ΝΑΙ		ΝΑΙ		
Χαλάνδρι	7/11,29/12, 1/2, 13/3 (e-mail), 23/10,20/11, 7/12 (τηλέφωνο)	ΝΑΙ			Ερωτήσεις συνέντευξεις μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου	χωρίς απάντηση
Κηφισιά	7/11 (email), 23/11, 7/12, 21/12, 7/1(τηλέφωνο)	ΝΑΙ			Ερωτήσεις συνέντευξεις μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου	χωρίς απάντηση
Βύρωνας	18/11(τηλέφωνο)	ΌΧΙ	Οι υπάλληλοι δεν γνωρίζουν κάτι. Μίλησα και με δημοτικό σύμβουλο			
Αθήνα	7/11, 19/11(e-mail), 18/11, 19/11(τηλέφωνο)	ΌΧΙ	Γραφείο τοπικής αυτοδιοίκησης δεν γνωρίζει. Γραφείο δημάρχου καμία απάντηση			
Θεσσαλονίκη	7/11 (email), 18/11, 19/11(τηλέφωνο)	ΌΧΙ	Δεν γνωρίζουν			
Ηγουμενίτσα	7/11 (e-mail), 18/11(τηλέφωνο)	ΝΑΙ				
Γιάννενα	7/11, 3/12 (e-mail), 18/11, 19/11(τηλέφωνο)	ΝΑΙ			Ερωτήσεις συνεντεύξεις μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου	χωρίς απάντηση
Τρίκαλα	7/11 (e-mail), 18/11(τηλέφωνο)	ΌΧΙ				
Ζωγράφου	7/12, 8/12,14/12, 7/1, 8/1 (τηλέφωνο)	ΝΑΙ		ΝΑΙ		
Κορυδαλλός	7/11 (e-mail), 7/12,10/12 (τηλέφωνο)	ΝΑΙ		ΝΑΙ		
Ηλιούπολη	18/11(τηλέφωνο)	ΌΧΙ				
Καισαριανή	29/12 (e-mail), 18/11, 19/11(τηλέφωνο)	?	Δεν απάντησαν ποτέ			
Αιγάλεω	8/12,10/12, 14/12(τηλέφωνο)	ΝΑΙ		ΝΑΙ		
Άγιοι Ανάργυροι	4/4 (e-mail)					
Άγιος Δημήτριος	14/12, 15/12, 7/1, 8/1(τηλέφωνο)	ΝΑΙ		ΝΑΙ		

Παράρτημα 3- Οδηγός συνέντευξης

Οδηγός συνέντευξης για υπάλληλο Δήμου

- 1) Πείτε μου λίγα λόγια για το ρόλο σας στη διαδικασία
- 2) Περιγράψτε τη διαδικασία διενέργειας συμμετοχικού προϋπολογισμού στο δήμο σας.
 - (a) Τι τρόπο χρησιμοποιήσατε για να επιτύχετε την ενημέρωση των φορέων και πολιτών; (Παραδοσιακά/ ηλεκτρονικά μέσα)
 - (b) Με τι τρόπο διενεργήθηκαν οι συνελεύσεις ;
 - (i) Πως επιλέγονταν τα θέματα προς συζήτηση;
 - (ii) Πως έπαιρναν το λόγο οι συμμετέχοντες;
 - (iii) Πόσες συνελεύσεις διεξάχθηκαν και σε ποιες περιοχές;
 - (iv) Με τι τρόπο/κανονισμούς έβγαιναν τα αποτελέσματα;
- 3) Πείτε μου λίγα λόγια σχετικά με τους συμμετέχοντες
 - (a) Ποιος ήταν ο αριθμός συμμετεχόντων;
 - (b) Για πόσο καιρό συμμετείχαν;
 - (c) Παρατηρήσατε αλλαγές σχετικά με τη συμμετοχή των δημοτών κατά τη διάρκεια της διαδικασίας;
- 4) Με ποιους τρόπους ενημερώσατε τους πολίτες για τα αποτελέσματα της διαδικασίας;
- 5) Έχει τηρηθεί αρχείο συμμετεχόντων ; Εάν ναι, μπορείτε να το διαθέσετε σε κάποια μορφή με προστασία των προσωπικών δεδομένων;
- 6) Έχουν τηρηθεί πρακτικά των συζητήσεων; Εάν ναι, μπορείτε να τα διαθέσετε σε κάποια μορφή με προστασία των προσωπικών δεδομένων;
- 7) Σε τι βαθμό υλοποιήθηκαν τα έργα που αποφασίστηκαν;
 - (a) Με ποιους τρόπους ενημερώσατε τους πολίτες για την εξέλιξη των έργων και τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν;
 - (b) Υπήρχε μηχανισμός ανατροφοδότησης των πολιτών σχετικά με την εξέλιξη των έργων;
- 8) Τι ποσοστό προϋπολογισμού υποβλήθηκε σε συμμετοχικό προϋπολογισμό;
- 9) Υπάρχουν στο συνολικό προϋπολογισμό του Δήμου ανελαστικές δαπάνες που δεν μπορούν να μπουν σε διαδικασία συμμετοχικού προϋπολογισμού;
 - (a) Αν ναι, ποιες είναι αυτές;
 - (b) Θα μπορούσαν να μειωθούν οι εν λόγω ανελαστικές δαπάνες μέσω κάποιων νέων έργων εξοικονόμησης κόστους ;
 - (c) Θα μπορούσαν τέτοια έργα να προστεθούν στις διαδικασίες συμμετοχικού προϋπολογισμού ;
- 10) Ο συμμετοχικός προϋπολογισμός στο δήμο σας λαμβάνει χώρα μέχρι σήμερα ;
Αν ναι, τι προκλήσεις αντιμετωπίζετε ; τι θεωρείτε ότι πηγαίνει καλά ;
Αν όχι, τι προβλήματα αντιμετωπίσατε και σε ποιες αιτίες αποδίδετε τη διακοπή της διαδικασίας συμμετοχικού προϋπολογισμού ;
- 11) Πιστεύετε ότι ωφελήθηκε ο δήμος από τη διαδικασία συμμετοχικού προϋπολογισμού? Αν ναι, ως προς τι ;
 - (a) Έχετε πάρει κάποια ανατροφοδότηση από τους δημότες σχετικά με τη διαδικασία ;
 - (b) Παρατηρήσατε βελτίωση την σχέση του δήμου και των δημοτών μετά από τη διαδικασία συμμετοχικού προϋπολογισμού? Αν ναι, πώς εκφράστηκε ;

Παράρτημα 4- Κατασκευή ποσοτικού εργαλείου

	ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ
- 1	<p>Στην Ελλάδα έχουμε κηδεμόνα, ενώ σε άλλες χώρες οι τοπικές αυτοδιοικήσεις νομοθετούν</p> <p>Το θέμα της πατρωνίας δεν έχει φύγει από τη μεσόγειο, οι πελατειακές σχέσεις δηλαδή.</p> <p>Η επιτροπή διαβούλευσης είναι για τους τύπους</p>	<p>Οι αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό εξαρτώνται από το κράτος, δεν μπορούν να είναι πραγματικά αυτόνομες.</p> <p>Οι αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό επηρεάζονται από πελατειακές σχέσεις.</p> <p>Οι επιτροπές διαβούλευσης των Δήμων που ασχολούνται με τον ετήσιο προϋπολογισμό δεν λειτουργούν όπως θα έπρεπε.</p> <p>Δεν γνωρίζω από πού να ενημερωθώ για τις αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο</p>	<p>Το νομικό καθεστώς στην Ελλάδα ανασταλτικός για ΣΠ</p> <p>Αδιαφορία στη λογοδοσία 100 ημερών</p> <p>Υπάρχει μια αποστασιοποίηση του κόσμου, δεν υπάρχει εμπιστοσύνη, υπάρχουν πολλά προβλήματα τα οποία απορροφούν τον κόσμο και δεν συμμετέχει, αυτό είναι ένα γενικότερο πολιτικό και κοινωνικό πρόβλημα</p> <p>Οι δαπάνες στους δήμους είναι περιορισμένες, τόσο από πλευράς της κεντρικής διοίκησης, από αυτές τις επιχορηγήσεις, όσο και από την</p>	<p>Οι διαδικασίες διαμόρφωσης και παρακολούθησης της εκτέλεσης του ετήσιου προϋπολογισμού των Δήμων με συμμετοχή των πολιτών πρέπει να γίνουν υποχρεωτικές για όλους τους Δήμους.</p> <p>Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, δεν με ενδιαφέρουν για τις αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό.</p> <p>Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, δεν εμπιστεύομαι τις αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό.</p> <p>Οι ετήσιοι προϋπολογισμοί των Δήμων δεν έχουν αρκετά χρήματα</p>	<p>Ο δήμος δεν μπορεί να έχει έναν υπάλληλο για όλο το δήμο, και για τις ηλεκτρονικές πλατφόρμες χρειάζονται 4-5 άτομα (μηχανογράφηση)</p> <p>Συνήθως συμμετείχαν οι ίδιοι, δηλαδή οι φορείς που ήρθαν στη μια περιοχή πήγαν και σε άλλη, όπως επίσης και κάποιοι δημότες και συνήθως είναι αυτοί που θέλουν να είναι πιο κοντά στα πράγματα.</p> <p>Για δράση τοπικής κινητικότητας που διανεμήθηκαν ερωτηματολόγια υπήρχε συμμετοχή αλλά όταν ήταν να γίνουν συναντήσεις πάλι δεν</p>	<p>Οι Δήμοι δεν έχουν αρκετό προσωπικό ώστε να καταρτίσουν σωστά τον ετήσιο προϋπολογισμό.</p> <p>Οι πολίτες που ενδιαφέρονται και ασχολούνται με το θέμα αυτό είναι πάντοτε οι ίδιοι και οι ίδιοι, και δεν εκπροσωπούν πραγματικά τους</p>

		προϋπολογισμό.	πλευρά των εσόδων που δημιουργεί ο δήμος με την ενασχόληση του και με τις δικές του υπηρεσίες	ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες.	ερχόντουσαν	υπόλοιπους. Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, δεν έχω χρόνο να ασχοληθώ με τις αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό. -
0	Μέσα από σελίδα δήμου και social media κάποια ενημέρωση και ανατροφοδότηση αλλά σε πιο γενικό πλαίσιο μέσω Facebook και από το city agenda όπου οι πολίτες βγάζουν φωτογραφίες και στέλνουν και ενημερώνουν για καθημερινά προβλήματα της πόλης.	Πώς πιστεύετε ότι θα ήταν περισσότερο εξυπηρετικό να μπορούν οι πολίτες να ενημερώνονται για τη διαμόρφωση και εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου ; Παρακαλούμε επιλέξτε όποιους και όσους από τους παρακάτω τρόπους θέλετε : μέσω μιας ιστοσελίδας του Δήμου, μέσω αναρτήσεων του Δήμου σε ψηφιακά κοινωνικά δίκτυα (για παράδειγμα, Facebook), μέσω κάποιας εφαρμογής σε κινητό τηλέφωνο με sms στο κινητό τηλέφωνο. με μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, με έντυπες προσωπικές επιστολές, με έντυπα φυλλάδια που θα μοιράζονται σε κάποια κεντρικά σημεία του Δήμου, με αφίσες και πανό σε κεντρικά σημεία του	Μέσα από σελίδα δήμου και social media κάποια ενημέρωση και ανατροφοδότηση αλλά σε πιο γενικό πλαίσιο μέσω Facebook και από το city agenda όπου οι πολίτες βγάζουν φωτογραφίες και στέλνουν και ενημερώνουν για καθημερινά προβλήματα της πόλης. Ο θεσμός της λογοδοσίας έγινε στην πίτα. Οι δήμαρχοι γενικά θεωρούν ότι λογοδοτούν με τις εκλογές Μόνο μέσω των συλλόγων υπήρχε δυνατότητα για ανατροφοδότηση σχετικά με τα έργα που αποφασίζονταν κυρίως	Πώς πιστεύετε ότι θα ήταν περισσότερο εξυπηρετικό να μπορούν οι πολίτες να ενημερώνονται για τη διαμόρφωση και εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου ; Παρακαλούμε επιλέξτε όποιους και όσους από τους παρακάτω τρόπους θέλετε : μέσω μιας ιστοσελίδας του Δήμου, μέσω αναρτήσεων του Δήμου σε ψηφιακά κοινωνικά δίκτυα (για παράδειγμα, Facebook), μέσω κάποιας εφαρμογής σε κινητό τηλέφωνο με sms στο κινητό τηλέφωνο. με μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, με έντυπες προσωπικές επιστολές, με έντυπα φυλλάδια που θα μοιράζονται σε κάποια κεντρικά σημεία του Δήμου, με αφίσες και πανό σε κεντρικά σημεία του Δήμου, με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο, με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία, με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια	Δημοτικοί σύμβουλοι γειτονιάς και διάφοροι από το ψηφοδέλτιο έβγαιναν έξω και μοίραζαν επιστολές σε σπίτια για κάλεσμα Βάση δεδομένων με 20000 τηλεφώνά, κυρίως από ΚΑΠΗ, αθλητισμό, πολιτιστικά προγράμματα, από ανθρώπους που παρακολουθούν εκδηλώσεις Ερωτηματολόγιο είχε μοιραστεί 800 -1000 άτομα Αφίσκια μοιράστηκαν σε σχολεία και σε χώρους συγκέντρωσης πολιτών Χρήση εφαρμογής Novovile το	Πώς πιστεύετε ότι θα ήταν περισσότερο εξυπηρετικό να μπορούν οι πολίτες να δίνουν τη γνώμη τους για τη διαμόρφωση και εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου ; Παρακαλούμε επιλέξτε όποιους και όσους από τους παρακάτω τρόπους θέλετε : μέσω μιας ιστοσελίδας,

		<p>Δήμου, με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο, με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία, με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο, με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με φυσική παρουσία, με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο, με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με φυσική παρουσία</p>	<p>σαν δημόσιος απολογισμός</p>	<p>εκδήλωση που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο, με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με φυσική παρουσία, με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο, με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με φυσική παρουσία</p>	<p>2017 και πήραν κάποια παραπάνω μείλ</p> <p>Υπάρχει μια δυναμική στους ανθρώπους στις κατ' ιδίαν συζητήσεις, αλλά δεν υπάρχει αντίστοιχα στον δημόσιο λόγο που καλούνται οι άνθρωποι να συμμετέχουν, και εκεί η συμμετοχή τους ενισχύει τη δημοκρατία</p>	<p>όπου να καταχωρούν δημόσια γραπτά μηνύματα και κείμενα μέσω ψηφιακών κοινωνικών δικτύων (για παράδειγμα, Facebook), όπου να ανεβάζουν δημόσια φωτογραφίες για ανάγκες έργων στην περιοχή τους μέσω κάποιας εφαρμογής σε κινητό τηλέφωνο, όπου να ανεβάζουν δημόσια φωτογραφίες για ανάγκες έργων στην περιοχή τους μέσω ερωτηματολογίων που να διακινούνται με ψηφιακό τρόπο μέσω ερωτηματολογίων που να διακινούνται με τηλεφωνικό τρόπο μέσω ερωτηματολογίων</p>
--	--	---	---------------------------------	--	---	---

						<p>ίων που να διακινούνται με έντυπο τρόπο στέλνοντας στον Δήμο μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στέλνοντας στον Δήμο sms από κινητό τηλέφωνο στέλνοντας στον Δήμο έντυπη επιστολή, με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία, με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο, με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με φυσική παρουσία, με συμμετοχή σε</p>
--	--	--	--	--	--	---

						κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο, με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με φυσική παρουσία
+ 1	Οι πολίτες μάθαιναν για τα έργα που ψηφίστηκαν με την ανακοίνωση του δήμου για το τεχνικό πρόγραμμα όπου παρουσιάζονται πίνακες με τα έργα και αναρτάται στη σελίδα του δήμου	Ο Δήμος πρέπει να παρουσιάζει στους πολίτες τις αποφάσεις του ετήσιου προϋπολογισμού. Ο Δήμος πρέπει να παρουσιάζει στους πολίτες πώς προχωρά η εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού.	Κάνουν ερωτηματολόγια για βιώσιμη ανάπτυξη κάθε χρόνο γύρω στα 500 ερωτηματολόγια και ζητάν από τους πολίτες να καταγράψουν και να ιεραρχήσουν τα θέματα του δήμου σε ενότητες(χρηστή διοίκηση ισότητα, παιδεία, δικαιώματα κλπ) και άξονες της πολιτικής. άρα έτσι παίρνουν ένα κάποιο feedback Λογοδοσία σε συνέλευση σαν δημοτικό συμβούλιο που σύμβουλοι και πολίτες έκαναν κριτική	Οι ετήσιοι προϋπολογισμοί των Δήμων διοχετεύουν στις σωστές ανάγκες τα χρήματα που διαθέτουν Ο Δήμος πρέπει να απαντά σε ερωτήματα των πολιτών και να αιτιολογεί τις αποφάσεις του για την διαμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού. Ο Δήμος πρέπει να απαντά σε ερωτήματα των πολιτών και να αιτιολογεί τις αποφάσεις του για την εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού.	Η συμμετοχή σχετική με την παρουσία συλλόγων, όπου υπήρχε ενεργός σύλλογος πολιτών κινητοποιήσαν τα μέλη τους για να έρθουν στη συνέλευση και να καταθέσουν τις προτάσεις τους και τα προβλήματα τους Δυναμικό εργαλείο είναι η πλατφόρμα διαβούλευσης όπου αξιοποιείται και ανεξάρτητα από την ετήσια διαδικασία του τεχνικού προγράμματος και του προϋπολογισμού Ο δήμος διεκδίκησε την	Ο Δήμος πρέπει να αποφασίζει από την αρχή μαζί με τους πολίτες για τη διαμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού. Ο Δήμος πρέπει να παρακολουθεί συνεχώς μαζί με τους πολίτες πώς προχωρά η εκτέλεση του

			<p>Αν πρόκειται να θεσπιστούν διαδικασίες με συμμετοχή των πολιτών για την διαμόρφωση και την παρακολούθηση της εκτέλεσης του ετήσιου προϋπολογισμού σε κάθε Δήμο, τότε πιστεύετε ότι οι διαδικασίες αυτές είναι καλύτερο να θεσπιστούν με νόμο του κράτους, ενιαίο για όλους τους Δήμους, με κανονισμό που θα διαμορφώσει ο κάθε Δήμος μόνος του, χωρίς συμμετοχή των πολιτών, με κανονισμό που θα διαμορφώσει ο κάθε Δήμος μαζί με τους πολίτες</p>	<p>συμμετοχή των πολιτών - εκλέχθηκαν 120 άτομα</p> <p>Θα μπορούσε να υπάρξει πιο πολύ συμμετοχικότητα γενικά και μετά να προχωρήσουμε στο συμμετοχικό προϋπολογισμό, και να υπάρχει καλύτερη προετοιμασία του κόσμου ξεκινώντας με πιο μικρά και πράγματα που αφορούν άμεσα τους πολίτες.</p> <p>Από κάπου πρέπει να ξεκινήσεις οπότε κατά τη γνώμη μου ξεκινάς με τους φορείς που έχουν στο μυαλό τους την ιδέα της συμμετοχής και μετά ανοίγεις τον κύκλο. Είναι μια διαπαιδαγωγική διαδικασία που παίρνει χρόνο</p> <p>Προσπαθούν πολύ με τα διαδικτυακά εργαλεία για να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των νεότερων ανθρώπων που δεν συμμετέχουν ιδιαίτερα στις διαδικασίες με φυσική παρουσία .</p> <p>Αν σε αυτό συμμετείχαν οι δημότες θα λυνόταν πιο εύκολα κάποια θέματα, θα οδηγούνταν κατευθείαν στο πρόβλημα και ο δημότης θα συμμετέχει στον σχεδιασμό. Αυτό θα εξοικονομούσε πόρους που θα</p>	<p>ετήσιου προϋπολογισμού.</p> <p>Αν πρόκειται να θεσπιστούν διαδικασίες με συμμετοχή των πολιτών για την διαμόρφωση και την παρακολούθηση της εκτέλεσης του ετήσιου προϋπολογισμού σε κάθε Δήμο, τότε πιστεύετε ότι οι πολίτες είναι καλύτερο να συμμετέχουν στις διαδικασίες αυτές, με άμεσο τρόπο, δηλαδή όλοι οι πολίτες να μπορούν να επικοινωνούν απευθείας με τον Δήμο, με έμμεσο τρόπο, δηλαδή να εκπροσωπούνται από μια</p>
--	--	--	---	---	--

					<p>μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν μετά στο συμμετοχικό προϋπολογισμό.</p>	<p>δική τους επιτροπή που θα επικοινωνεί με τον Δήμο, μέσω φορέων, δηλαδή να εκπροσωπούνται μέσω Συλλόγων, ΚΑΠΗ και άλλων τοπικών φορέων στους οποίους είναι μέλη</p>
--	--	--	--	--	---	---

Παράρτημα 5- Ερωτηματολόγιο ποσοτικής μεθόδου

Ερωτηματολόγιο γνώμης για τη συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες που αφορούν στους ετήσιους προϋπολογισμούς των Δήμων

Το παρόν ερωτηματολόγιο έχει διαμορφωθεί στο πλαίσιο μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας της κας.Σοφίας Λιώλη, μεταπτυχιακής φοιτήτριας του ΠΜΣ Ψηφιακά Μέσα Επικοινωνίας και Περιβάλλοντα Αλληλεπίδρασης του Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ ΕΚΠΑ (<https://masters.ntlab.gr>), με επίβλεψη του κ.Δημήτρη Γκούσκου, Επίκουρου Καθηγητή του Τμήματος Επικοινωνίας και ΜΜΕ ΕΚΠΑ. Συμπληρώνεται σε χρόνο περίπου 15 λεπτών, και η ερευνήτρια είναι στην διάθεσή σας (διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου sofialioli@gmail.com) προκειμένου να απαντήσει σε οποιεσδήποτε ανάγκες για διευκρινίσεις ή να σας δώσει περισσότερα στοιχεία για την έρευνα. Τα στοιχεία όλων των συμμετεχόντων θα τηρηθούν ανώνυμα.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για την βοήθειά σας στην έρευνα αυτή.

Λίγα λόγια για το θέμα

Όλοι οι Δήμοι της χώρας μας έχουν στη διάθεσή τους κάποια χρήματα προκειμένου να φροντίσουν τις υποδομές και τις υπηρεσίες που παρέχουν στους δημότες και κατοίκους τους. Με τα χρήματα αυτά διαμορφώνεται κάθε έτος ένας προϋπολογισμός για συγκεκριμένα έξοδα και έργα, ο οποίος εκτελείται. Όταν ο προϋπολογισμός αυτός διαμορφώνεται χωρίς καμία ενημέρωση και συμμετοχή των πολιτών, είναι πιθανό να προκύπτουν προβλήματα επειδή οι ανάγκες που βλέπουν οι πολίτες δεν μπορούν να συμπεριληφθούν. Η παρούσα έρευνα αφορά την διαπίστωση των προβλημάτων αυτών και την αναζήτηση τρόπων με τους οποίους θα μπορούσαν οι πολίτες να ενημερώνονται και να συμμετέχουν περισσότερο στη διαμόρφωση και στην παρακολούθηση της εκτέλεσης των ετήσιων προϋπολογισμών των Δήμων.

Η γνώμη σας για πιθανά προβλήματα και πιθανές λύσεις

Παρακαλούμε σημειώστε όσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με κάθε ένα από τα επόμενα :

Οι ετήσιοι προϋπολογισμοί των Δήμων δεν έχουν αρκετά χρήματα ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Οι ετήσιοι προϋπολογισμοί των Δήμων διοχετεύουν στις σωστές ανάγκες τα χρήματα που διαθέτουν	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Οι αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό εξαρτώνται από το κράτος, δεν μπορούν να είναι πραγματικά αυτόνομες.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Οι αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό επηρεάζονται από πελατειακές σχέσεις.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Οι Δήμοι δεν έχουν αρκετό προσωπικό ώστε να καταρτίσουν σωστά τον ετήσιο προϋπολογισμό.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Οι επιτροπές διαβούλευσης των Δήμων που ασχολούνται με τον ετήσιο προϋπολογισμό δεν λειτουργούν όπως θα έπρεπε.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, δεν με ενδιαφέρουν για τις αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, δεν έχω χρόνο να ασχοληθώ με τις αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Όπως έχουν σήμερα τα πράγματα, δεν εμπιστεύομαι τις αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Δεν γνωρίζω από πού να ενημερωθώ για τις αποφάσεις των Δήμων για τον ετήσιο προϋπολογισμό.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Οι πολίτες που ενδιαφέρονται και ασχολούνται με το θέμα αυτό είναι πάντοτε οι ίδιοι και οι ίδιοι, και δεν εκπροσωπούν πραγματικά τους υπόλοιπους.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Ο Δήμος πρέπει να παρουσιάζει στους πολίτες τις αποφάσεις του για τη διαμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα

Ο Δήμος πρέπει να απαντά σε ερωτήματα των πολιτών και να αιτιολογεί τις αποφάσεις του για την διαμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Ο Δήμος πρέπει να αποφασίζει από την αρχή μαζί με τους πολίτες για τη διαμόρφωση του ετήσιου προϋπολογισμού.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Ο Δήμος πρέπει να παρουσιάζει στους πολίτες πώς προχωρά η εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Ο Δήμος πρέπει να απαντά σε ερωτήματα των πολιτών και να αιτιολογεί τις αποφάσεις του για την εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Ο Δήμος πρέπει να παρακολουθεί συνεχώς μαζί με τους πολίτες πώς προχωρά η εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα
Οι διαδικασίες διαμόρφωσης και παρακολούθησης της εκτέλεσης του ετήσιου προϋπολογισμού των Δήμων με συμμετοχή των πολιτών πρέπει να γίνουν υποχρεωτικές για όλους τους Δήμους.	διαφωνώ απόλυτα	διαφωνώ πολύ	διαφωνώ λίγο	συμφωνώ λίγο	συμφωνώ πολύ	συμφωνώ απόλυτα

Η γνώμη σας για νέες διαδικασίες συμμετοχής των πολιτών

Αν πρόκειται να θεσπιστούν διαδικασίες με συμμετοχή των πολιτών για την διαμόρφωση και την παρακολούθηση της εκτέλεσης του ετήσιου προϋπολογισμού σε κάθε Δήμο, τότε πιστεύετε ότι οι διαδικασίες αυτές είναι καλύτερο να θεσπιστούν

	με νόμο του κράτους, ενιαίο για όλους τους Δήμους
	με κανονισμό που θα διαμορφώσει ο κάθε Δήμος μόνος του, χωρίς συμμετοχή των πολιτών
	με κανονισμό που θα διαμορφώσει ο κάθε Δήμος μαζί με τους πολίτες
με άλλον τρόπο (παρακαλούμε προσδιορίστε) :	

Αν πρόκειται να θεσπιστούν διαδικασίες με συμμετοχή των πολιτών για την διαμόρφωση και την παρακολούθηση της εκτέλεσης του ετήσιου προϋπολογισμού σε κάθε Δήμο, τότε πιστεύετε ότι οι πολίτες είναι καλύτερο να συμμετέχουν στις διαδικασίες αυτές

	με άμεσο τρόπο, δηλαδή όλοι οι πολίτες να μπορούν να επικοινωνούν απευθείας με τον Δήμο
	με έμμεσο τρόπο, δηλαδή να εκπροσωπούνται από μια δική τους επιτροπή που θα επικοινωνεί με τον Δήμο
	μέσω φορέων, δηλαδή να εκπροσωπούνται μέσω Συλλόγων, ΚΑΠΗ και άλλων τοπικών φορέων στους οποίους είναι μέλη
με άλλον τρόπο (παρακαλούμε προσδιορίστε) :	

Με ποιον τρόπο θα σας εξυπηρετούσε καλύτερα να ενημερώνεστε

Πώς πιστεύετε ότι θα ήταν περισσότερο εξυπηρετικό να μπορούν οι πολίτες να ενημερώνονται για τη διαμόρφωση και εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου ; Παρακαλούμε επιλέξτε όποιους και όσους από τους παρακάτω τρόπους θέλετε :

	μέσω μιας ιστοσελίδας του Δήμου
	μέσω αναρτήσεων του Δήμου σε ψηφιακά κοινωνικά δίκτυα (για παράδειγμα, Facebook)
	μέσω κάποιας εφαρμογής σε κινητό τηλέφωνο
	με sms στο κινητό τηλέφωνο
	με μηνύματα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου
	με έντυπες προσωπικές επιστολές
	με έντυπα φυλλάδια που θα μοιράζονται σε κάποια κεντρικά σημεία του Δήμου
	με αφίσες και πανό σε κεντρικά σημεία του Δήμου
	με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο
	με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία
	με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο
	με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με φυσική παρουσία
	με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο
	με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με φυσική παρουσία

με άλλον τρόπο (παρακαλούμε προσδιορίστε) :	
--	--

Με ποιον τρόπο θα σας εξυπηρετούσε καλύτερα να δίνετε τη γνώμη σας

Πώς πιστεύετε ότι θα ήταν περισσότερο εξυπηρετικό να μπορούν οι πολίτες να δίνουν τη γνώμη τους για τη διαμόρφωση και εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού του Δήμου ; Παρακαλούμε επιλέξτε όποιους και όσους από τους παρακάτω τρόπους θέλετε :

	μέσω μιας ιστοσελίδας, όπου να καταχωρούν δημόσια γραπτά μηνύματα και κείμενα
	μέσω ψηφιακών κοινωνικών δικτύων (για παράδειγμα, Facebook), όπου να ανεβάζουν δημόσια φωτογραφίες για ανάγκες έργων στην περιοχή τους
	μέσω κάποιας εφαρμογής σε κινητό τηλέφωνο, όπου να ανεβάζουν δημόσια φωτογραφίες για ανάγκες έργων στην περιοχή τους
	μέσω ερωτηματολογίων που να διακινούνται με ψηφιακό τρόπο
	μέσω ερωτηματολογίων που να διακινούνται με τηλεφωνικό τρόπο
	μέσω ερωτηματολογίων που να διακινούνται με έντυπο τρόπο
	στέλνοντας στον Δήμο μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου
	στέλνοντας στον Δήμο sms από κινητό τηλέφωνο
	στέλνοντας στον Δήμο έντυπη επιστολή
	με συμμετοχή σε τακτικές συνελεύσεις που να γίνονται με φυσική παρουσία
	με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο
	με συμμετοχή σε κάποια ειδική ετήσια εκδήλωση που να γίνεται με φυσική παρουσία
	με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με ψηφιακό τρόπο, στο διαδίκτυο
	με συμμετοχή σε κάποια απολογιστική εκδήλωση στο τέλος της θητείας του Δημάρχου που να γίνεται με φυσική παρουσία
με άλλον τρόπο (παρακαλούμε	

προσδιορίστε) :	
-----------------	--

Λίγα στοιχεία για εσάς

Παρακαλούμε δώστε για εσάς τα επόμενα στοιχεία, που θα μας βοηθήσουν να επεξεργαστούμε τις απαντήσεις που θα συγκεντρώσουμε :

ηλικία	18-25	26-35	36-45	46-55	56-65	66+
φύλο	άνδρας	Γυναίκα		άλλο		προτιμώ να μην πω
επίπεδο εκπαίδευσης	Γυμνάσιο/Λύκειο		Απόφοιτος μεταλυκειακής εκπαίδευσης(ΙΕΚ, δημόσια – ιδιωτική Μέση σχολή)	Πανεπιστήμιο	Μεταπτυχιακό	Διδακτορικό
δήμος στον οποίο διαμένετε						
ιδιότητα	Δημότης			Μέλος φορέα		

~.~

σας ευχαριστούμε

